

REPUBLIKA SRBIJA
GRAD NOVI PAZAR

*NACRT STRATEGIJE SOCIJALNE ZAŠTITE
GRADA NOVOG PAZARA*

SADRŽAJ:

UVOD	3
UVODNA REČ GRADONAČELNIKA.....	5
1. VIZIJA	6
2. MISIJA	6
3.PRINCIPI I VREDNOSTI	6
4. KONTEKST	8
4.1 Geografski podaci	7
4.2 Demografski podaci	8
4.3.Ljudski resursi i tržište rada	15
5. ANALIZA KLJUČNIH SOCIJALNIH AKTERA ZA USPEH STRATEGIJE	20
5.1 Lokalna samouprava.....	20
5.2 Obrazovne institucije	25
5.3 Zdravstvena zaštita	39
5.4 Civilno društvo: udruženja, savezi i organizacije civilnog društva.....	41
5.5 Lokalni mediji	45
5.6 Socijalna zaštita	47
6. ANALIZA MEĐUSOBNIH OČEKIVANJA SOCIJALNIH AKTERA.....	54
7. ANALIZA USLUGA I PRIORITETNE CILJNE GRUPE.....	60
7.1 Stara lica.....	60
7.2 Osobe sa invaliditetom.....	63
7.3 Deca, mladi i porodica.....	71
7.4 Izbegla i raseljena lica	82
7.5 Romi	85
7.6 Žene	89
8. STRATEŠKA SVRHA I CILJEVI.....	92
9. MONITORING I EVALUACIJA.....	93
10. AKCIONI PLAN (MATRICE 1-4).....	u prilogu

UVOD

Strategija razvoja socijalne zaštite kao važan dokument koji Grad donosi treba da pomogne boljem rešavanju problema u ovoj oblasti na lokalnom nivou. Plan predstavlja početnu tačku za reorganizaciju oblasti socijalne zaštite gde je namera da se ona kreira tako da s jedne strane što bliže odražava potrebe zajednice, a s druge strane da promoviše uključenost čitave zajednice u razvoj ove oblasti kako bi se osigurao i podigao kvalitet života građana grada Novog Pazara.

Postoji nekoliko razloga za reformu socijalne zaštite. Kao prvo, položaj građana i korisnika u sistemu socijalne zaštite je trenutno izrazito pasivan i intencija Strategije je da to stanje promeni. Drugo, mreža socijalnih usluga nije razvijena tako da mnogi korisnici ostaju uskraćeni u pogledu ostvarenja zakonom garantovanih prava. Treće, usluge nisu razvijene što otvata prostor da se kroz partnerstva javnog i civilnog sektora doprinese boljoj ponudi socijalnih usluga. Četvrto, trenutno je sistem javnih socijalno-zaštitnih institucija centralizovan, birokratizovan, nedovoljno ekonomičan i efikasan što uvođenje novina čini neophodnim.

Analize pokazuju da građani nisu u dovoljnoj meri upoznati sa svojim pravima u oblasti socijalne zaštite.

U planiranju razvoja socijalne zaštite prepoznata je potreba izgradnje efikasnijih javnih institucija koje bi pružile adekvatnu podršku socijalno najugroženijim grupama da ostvare svoja prava. Pokazalo se da postojeće javne ustanove ne mogu, zbog raznih nedostataka i slabosti (koji se tiču ljudskih, finansijskih i prostornih resursa), da stignu do svih kojima je pomoć potrebna. Često postoji i problem protoka informacija, tako da socijalno ugrožena lica ne znaju koja sve prava mogu da ostvare. Zadatak Strategije socijalne zaštite je da da odgovore koji će voditi poboljšanju ukupnog kvaliteta života u zajednici.

Strategija razvoja socijalne zaštite nudi predloge za jačanje partnerstva između javnog, privatnog i nevladinog sektora, uvodeći nove aktere među pružaoce usluga. Praksa ukazuje na neophodnost udruživanja ovih sektora na zajedničkim projektima, jer često problemi prevazilaze pojedinačne snage aktera socijalne oblasti.

Strategija daje smernice za izgradnju kapaciteta koji će rad javnih institucija učiniti efikasnijim na rešavanju položaja ranjivih grupa, kako bi ove grupe, ravnopravnijim pristupom zapošljavanju, zdravlju, obrazovanju i ostalim segmentima života, izašle iz trajnog siromaštva i zaštitile se od rizika dalje marginalizacije.

Strategija potiče građansku inicijativu i građanski aktivizam kao vrednost u zajednici čineći građane važnim partnerima u reformi socijalne politike. Neohodan uslov za to je veća otvorenost javnih institucija i bolja dostupnost informacija.

Strategija socijalne zaštite se oslanja na princip poštovanja i nedeljivosti ljudskih prava, potencira interes korisnika, raznovrsnost i dostupnost usluga, nudi rešenja u najmanje restriktivnom okruženju. Osiguranjem ovih preduslova preuzima se ravnopravno odgovornost između korisnika i pružalaca usluga za uspešnost u rešavanju problema, ličnih i u zajednici. Na ovaj način istovremeno se čuvaju resursi zajednice, postiže se optimalno korišćenje institucija i organizacija, a u zajednici se grade novi odnosi zasnovani na vrednostima koje usklađuju različite interese.

U okviru projekta „Planiranje lokalnih usluga socijalne zaštite – PLUS“ Ministarstva za rad i socijalnu politiku, Programa ujedinjenih nacija za razvoj, Evropske agencije za rekonstrukciju, Fonda za međunarodnu saradnju Velike Britanije i Ministarstva spoljnih poslova Norveške pokrenutog 2006.godine, proces strateškog planiranja razvoja socijalne politike izaštite u Novom Pazaru započeo je u 2008. godini, a završen u 2009. godini u okviru projekta PRO Programa za razvoj opština u jugozapadnoj Srbiji-Projekat migracija kojeg je Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) pokrenula 2008. godine.

Na osnovu čl. 61. stav 1. tačka 9 Statuta grada Novog Pazara („Službeni list grada Novog Pazara“ br. 15/08) Gradsko veće grada Novog Pazara na sednici održanoj dana 13.03.2009. godine, razmatralo je predlog za obrazovanje Saveta za socijalnu politiku i u vezi sa tim donelo je Odluku o obrazovanju Saveta za socijalnu politiku grada Novog Pazara.

Prvu fazu procesa vodili su mentori Željko Playšić i Ivan Mladenović, a konsultanti za procese strateškog planiranja Nives Radeljić i Željko Jovanović su proces zaokružili izradom finalne verzije Strategije socijalne zaštite i Akcionog plana.

U Savet su imenovani:

1. Ljilja Kostić - Crveni krst
2. Tahir Delić - MNRL
3. Hajrudin Hajrović - Gradsko veće
4. Rifat Ličina – Gradsko veće
5. Ismet Suljević - Merhamet
6. Semiha Kačar – Odbor za ljudska prava
7. Aida Ćorović – Urban In
8. Milisav Milosavljević – Komesarijat za izbeglice
9. Jusuf Ćorović – Komesarijat za izbeglice
10. Adnan Dizdarević – Centar za socijalni rad
11. Radosav Filipović – pomoćnik gradonačelnika-resor socijalne politike

Delokrug rada i zadaci Saveta za socijalnu politiku definisani su ovom istom Odlukom i navedeni su, kako sledi:

1. Izrada socijalnih akcionih planova (analiza potreba najugroženijih grupa građana, pregled postojećih resursa za podmirenje njihovih potreba i pregled predloženih rešenja)
2. Rangiranje po važnosti potreba stanovništva na području Grada Novog Pazara;
3. Razmatranje prijavljenih predloga od strane najrazličitijih organizacija i institucija, koji će se finansirati iz sredstava za razvoj lokalne zajednice;
4. Promovisanje partnerskih aktivnosti;
5. Identifikovanje prioriteta i potrebne pomoći kako bi stručni kadrovi imali osnovu za adekvatnu analizu socijalne politike;
6. Identifikovanje prioriteta za razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave socijalnim pitanjima kao i institucija i drugih tela na nivou Grada;
7. Pribavljanje dodatnih finansijskih sredstava za realizaciju programa navedenih u strateškim dokumentima – Akcionim planovima Grada;
8. Obavlja i sve druge poslove u skladu sa osnovnim zadacima i ciljevima radi kojih je obrazovan.

UVODNA REČ GRADONAČELNIKA

Razvoj gradova i opština u Srbiji u velikoj meri je određena načinom na koji se lokalna samouprava trudi da omogući građanima da imaju uslove za izgradnju uspešnog društva u čijoj osnovi je zastupljen princip socijalne pravde.

Usvajanjem Strategije razvoja socijalne zaštite i utvrđivanje strateških ciljeva i mera razvoja socijalne politike, Grad Novi Pazar se jasno opredelio za reformu postojećeg sistema.

Narasli socijalni problemi u gradu, brojka nezaposlenih lica koja u ovom trenutku iznosi preko 20.000, tranzicioni procesi koji sve više radno sposobnog stanovništva vode u dublje siromaštvo čine da je neophodno usvajanje strateškog dokumenta socijalne politike i na lokalnom nivou. Međutim za uspešno sprovođenje strategije i postizanje krajnjeg efekta koji treba da osete pre svega najranjivije socijalne kategorije, potrebno je da se delotvorno uključe sve institucije. Jedini model za uspešno delovanje je stvaranje partnerstva između institucija i civilnog sektora što ova strategija i podrazumeva.

Grad Novi Pazar i sve strukture lokalne samouprave sa svoje strane uložice sve napore da se ova strategija na što efikasniji način realizuje. Siguran sam da će sve resorne institucije, organizacije građanskog društva, predstavnici privrede ali i svi građani našeg grada učestvovati u dostizanju vizije definisane strategijom.

Samo na ovaj način možemo smanjiti siromaštvo i uključiti u zajednički život sve one koji zbog različitih razloga još uvek nisu u mogućnosti da daju svoj lični doprinos stvaranju zdrave i bezbedne sredine. Novopazarci su mnogim humanim akcijama mnogo puta dokazali solidarnost ugroženim sugrađanima. Ovakav vid humanosti želimo da bude i institucionalni princip kada će kroz koordiniranu strategiju koju smo usvojili, princip solidarnosti i pomaganja zaživeti kao opšte društveni princip.

Želimo zajednicu srećnih i zadovoljnih ljudi koji doprinose razvoju naše lokalne zajednice. Kroz socijalnu strategiju i njenu primenu podstičemo zajedničku brige za one koji ne mogu bez naše pomoći.

Samo odgovornim odnosom prema sopstvenom, ali i životu svojih sugrađana, možemo stvoriti grad po meri građana.

Jun, 2009.

Gradonačelnik Novog Pazara
dr Mirsad Đerlek

1. VIZIJA

Grad Novi Pazar je lider regionalnog razvoja, napredna multietnička i multikonfesionalna zajednica ravnopravnih građana, sa postignutom punom socio-ekonomskom sigurnošću življenja koja počiva na transparentom partnerstvu javnog, civilnog i privatnog sektora usmerenog na izgradnju usluga primerenih potrebama korisnika.

Poučen prošlošću - Novi Pazar brine o građaninu, neguje kulturna bogatstva i gradi evropsku budućnost.

2. MISIJA

Transparentnim i institucionalizovanim partnerstvom civilni, privatni i javni sektor, posebno akteri iz socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja i sektora zapošljavanja, objedinjeni pod vođstvom Grada Novog Pazara uz kontinuirano informisanje i komunikaciju sa građanima, neprekidno unapređivanje postojećih ljudskih, organizacionih i materijalnih resursa, grade socijalne servise po evropskim standardima koji su pristupačni i dostupni svim potencijalnim korisnicima.

3. PRINCIPI I VREDNOSTI

Principi na kojima se zasniva Strategija razvoja socijalne zaštite za grad Novi Pazar:

- Partnerstvo i ostvarivanje saradnje, unutarsektorske i međusektorske
- Mogućnost da korisnik bira vrstu usluge i pružaoca usluge
- Jednak pristup informacijama o pravima i uslugama iz oblasti socijalne politike (korisnici moraju biti bolje informisani o svojim pravima kako bi ih mogli ostvariti)
- Razvoj usluga u vrsti i sadržaju koje su skladu sa potrebama korisnika, kao i aktivno uključivanje korisnika u kreiranje i definisanje sadržaja usluga
- Poštovanje načela rodne ravnopravnosti u svim sferama života
- Društvena solidarnost (spremnost zajednice da preuzima brigu o onima koji ne mogu samostalno da se staraju o sebi)
- Poštovanje principa jednakosti za sve korisnike usluga

Vrednosti koje strategija socijalne zaštite zastupa jesu:

- Uvažavanje specifičnosti pojedinca i lokalne zajednice
- Poštovanje težnje za nezavisnosti i individualnosti (posebnosti) svakog čoveka. (Omogućavanje slobode izbora vrste usluga korisnika i pružanje one usluge koja će omogućiti korisniku da ostane u svom domu ili prirodnom okruženju,)
- Jednake mogućnosti pristupa socijalnoj zaštiti bez bilo kakvih oblika diskriminacije
- Pravo na dostojanstvo (svi ljudi imaju pravo na dostojanstven tretman bez obzira na verske, kulturne i druge razlike)

- Transparentnost u pružanju socijalne zaštite (svaka osoba ima pravo na pristup informacijama, i na učešće u procesu planiranja i donošenja odluka)
- Poštovanje privatnosti svakog pojedinca (informacije se čuvaju kao poverljive i bez saglasnosti korisnika se ne mogu upotrebljavati)

4. KONTEKST

4.1 Geografski podaci o gradu Novom Pazaru

Geografija i topografija

Novi Pazar je ekonomski i kulturni centar Sandžaka, nalazi se u jugozapadnom delu Srbije.

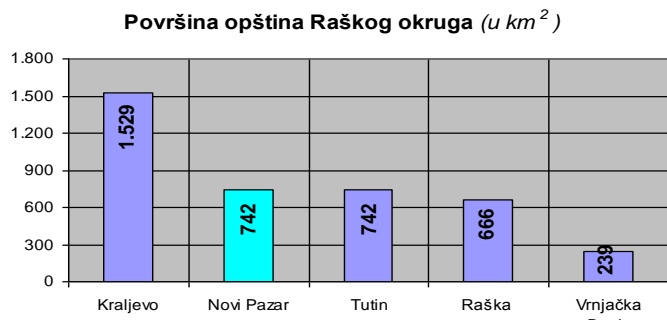
Ukupna površina grada Novog Pazara, sa 99 naseljenih mesta, iznosi 742 km².

Reljef regije u kojoj se nalazi grad Novi Pazar ima uglavnom brdsko-planinska svojstva. Izdvaja se Pešterska visoravan, uske doline Ibra i Lima na istočnim, odnosno zapadnim granicama, i nevisoke planine (Golija, Radočelo, Rogozna, Giljeva, Ninaja, Jadovnik i Zlatar) po obodnim delovima Pešterske visoravni.

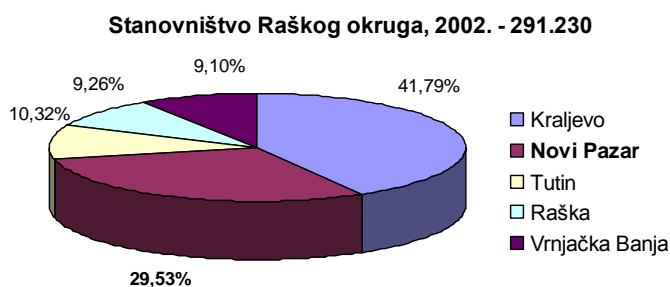
Novopazarska kotlina koja se nalazi između Golije, Rogozne i Pešterske visoravni, proteže se pravcem severozapad-jugoistok, a prečnik gornjeg oboda (Golija-Rogozna) iznosi oko 40 km. Njen najniži deo se prostire od Pazarišta (560 m) do Postenja (462 m) i nosi naziv Novopazarsko polje - dugo 9 km i široko 800 m.

Raški okrug:

Izvor: Republički zavod za statistiku

4.2 Demografski podaci

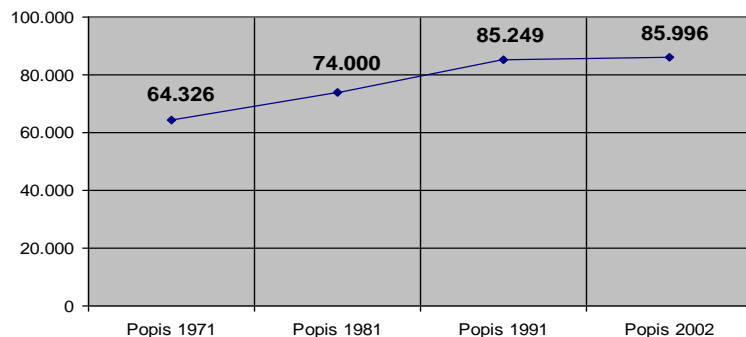

Izvor: Republički zavod za statistiku

Podaci pokazuju da na području Novog Pazara koje je površinom duplo manje od površine Kraljeva živi neznatno manji broj stanovnika.

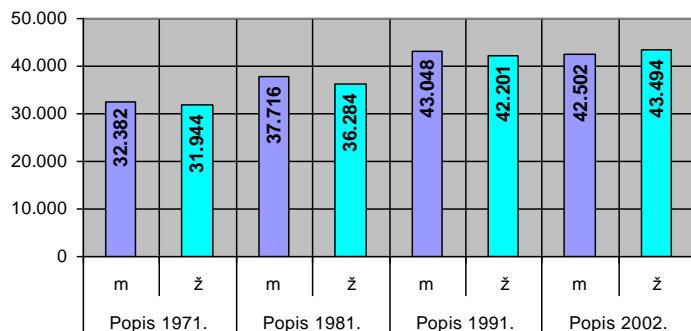
Prema podacima zvaničnih popisa stanovništva, evidentan je porast broja stanovnika, što se može tumačiti intenzivnim demografskim rastom Novog Pazara kao gradskog centra, posebno tokom 80-tih godina prošlog veka. U periodu od 1971. do 2002. godine, došlo je do povećanja populacije opštine Novi Pazar čak za 21.670 stanovnika, što predstavlja trećinu ili 33,7% od registrovanog broja stanovnika u 1971. godini. Ipak, u poslednjem popisnom intervalu zabeležen je neznatni porast stanovništva od 0,9%

Broj stanovnika u opštini Novi Pazar

Izvor: Republički zavod za statistiku

Struktura stanovništva prema polu

Prema polnoj strukturi, iako je gotovo uvek bio ujednačen broj muškaraca i žena, u 1971, 1981 i 1991. godini, muškarci su bili u neznatno većem broju. U posljednjem popisu iz 2002. godine, više je registrovano ženskog (50,5%) od muškog stanovništva (49,5%).

Izvor: Republički zavod za statistiku

Starosna struktura stanovništva

Kontigent mladog stanovništva, mlađeg od 19 godina, u Novom Pazaru je od 1971. godine pa do 2002. godine, zabeležio pad od 5,9%. Sa druge strane povećao se udeo starosne grupe preko 60 godina, sa 7,9% 1971. godine na 13,7% u ukupnoj populaciji opštine 2002. godine. Ovaj podatak jasno ukazuje na demografsko starenje populacije u Novom Pazaru. Jedan od glavnih uzroka ovakvog stanja je pad nataliteta, pre svega većinskog bošnjačko-muslimanskog stanovništva.

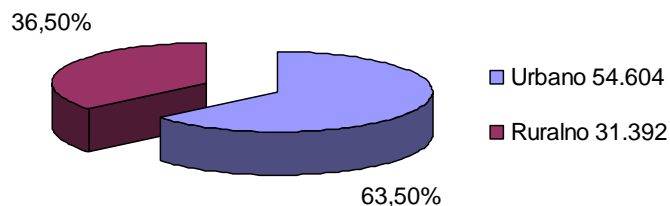
Izvor: Republički zavod za statistiku

Popis	1971	1981	1991	2002
0 - 4	7.474	7.766	8.457	6.861
5 - 9	7.585	7.466	7.995	6.960
10 - 14	7.756	7.414	8.025	7.398
15 - 19	7.656	7.773	7.624	7.457
20 - 24	5.692	7.367	7.589	7.065
25 - 29	4.038	6.713	7.076	6.552
30 - 34	4.505	5.142	6.896	6.085
35 - 39	4.185	3.850	6.436	5.952
40 - 44	3.809	4.311	5.103	6.098
45 - 49	2.567	4.069	3.743	5.782
50 - 54	1.936	3.616	4.110	4.545
55 - 59	2.026	2.406	3.757	3.454
60 - 64	1.814	1.672	3.242	3.420
65 - 69	1.277	1.660	2.004	3.148
70 - 74	881	1.230	1.205	2.358
75 i više	841	1.215	886	1.914
nepoznato	284	330	1.101	947

Odnos urbanog i ruralnog stanovništva

U 2002. godini, ruralno stanovništvo čini 36,5% od ukupnog broja popisanog stanovništva.

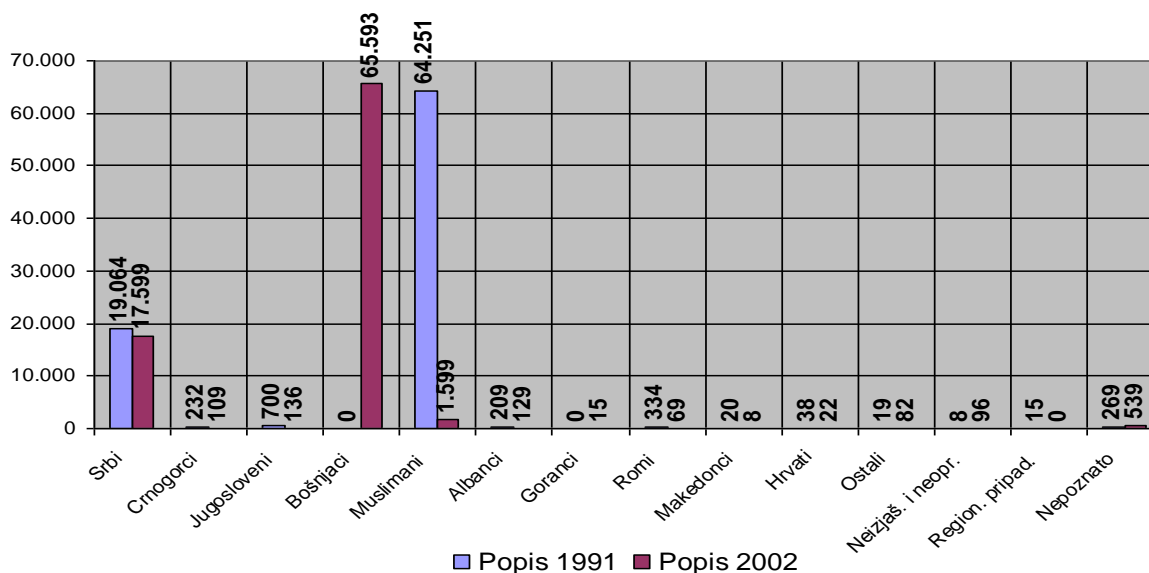
Ukupan broj stanovnika - 85.996

Izvor: Republički zavod za statistiku

Seoske sredine prati depopulacija zbog prestanka biološkog obnavljanja, ali i zbog migracija stanovništva prema urbanim i drugim područjima atraktivnijim za život i rad.

Etnička pripadnost stanovništva

Izvor: Republički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Podaci iz 1971. i 2002. godine, jasno ukazuju na dijametralno različite tendencije u demografskom razvoju bošnjačko-muslimanskog i srpskog življa. Dok se, sa jedne strane, broj srpskog stanovništva smanjio za 7,7%, broj bošnjačko-muslimanskog stanovništva se povećao za 4,6%. U 2002. godini broj bošnjačko-muslimanskog stanovništva je 3,82 puta bio veći od broja srpskog stanovništva.

Stanovništvo po naseljima

Red. br.	Naziv naselja	Broj stanovnika
1	Aluloviće	369
2	Bajevica	623
3	Banja	501
4	Bare	36
5	Batnjik	59
6	Bekova	116
Red. br.	Naziv naselja	Broj stanovnika
13	Vidovo	89
14	Vitkoviće	28
15	Vojkoviće	36
16	Vojniće	112
17	Vranovina	325
18	Vučiniće	349
19	Vučija Lokva	17
20	Golice	64
21	Gornja Tušimlja	34
22	Goševo	50
23	Gradjanoviće	19
24	Gračane	29
25	Grubetiće	258
26	Deževa	249
27	Dojinoviće	128
28	Dolac	95
29	Doljani	96
30	Dragočevo	112
31	Dramiće	79
32	Žunjeviće	212
33	Zabrdje	70
34	Zlatare	12
35	Ivanča	956

Red. br.	Naziv naselja	Broj stanovnika
7	Bele Vode	980
8	Boturovina	226
9	Brdjani	199
10	Brestovo	5
11	Varevo	551
12	Vever	32
Red. br.	Naziv naselja	Broj stanovnika
57	Novi Pazar	62.470
58	Odojeviće	50
59	Okose	43
60	Osaonica	294
61	Osoje	1.107
62	Oholje	192
63	Pavlje	187
64	Paralovo	1.028
65	Pasiji potok	42
66	Pilareta	25
67	Pobrdje	2.859
68	Požega	707
69	Požezina	359
70	Polokce	119
71	Pope	94
72	Postenje	3.605
73	Prćenova	159
74	Pusta Tušimlja	58
75	Pustovlah	28
76	Radaljica	187
77	Rajetiće	62
78	Rajkoviće	29
79	Rajčinoviće	609

36	Izbice	2.248
37	Jablanica	27
38	Javor	18
39	Janča	410
40	Jova	21
41	Kašalj	35
42	Kovačevo	247
43	Kožlje	677
44	Koprivica	12
45	Kosuriće	139
46	Kruševo	566
47	Kuzmičevo	147
48	Leča	321
49	Lopužnje	69
50	Lukare	520
51	Lukarsko Goševo	1.005
52	Lukocrevo	213
53	Miščiće	245
54	Mur	3875
55	Muhovo	652
56	Negotinac	26

80	Rajčinovička Trnava	241
81	Rakovac	21
82	Rast	59
83	Sebečevo	1.024
84	Sitniče	867
85	Skukovo	23
86	Slatina	369
87	Smilov Laz	8
88	Srednja Tušimlja	40
89	Stradovo	19
90	Sudsko selo	87
91	Tenkovo	99
92	Trnava	706
93	Tunovo	130
94	Hotkovo	216
95	Cokoviće	20
96	Čašić Dolac	82
97	Šavci	325
98	Šaronje	347
99	Štitare	79

Izvor: Lokalna samouprava - prvi rezultati popisa 2002 godine (popisna komisija)

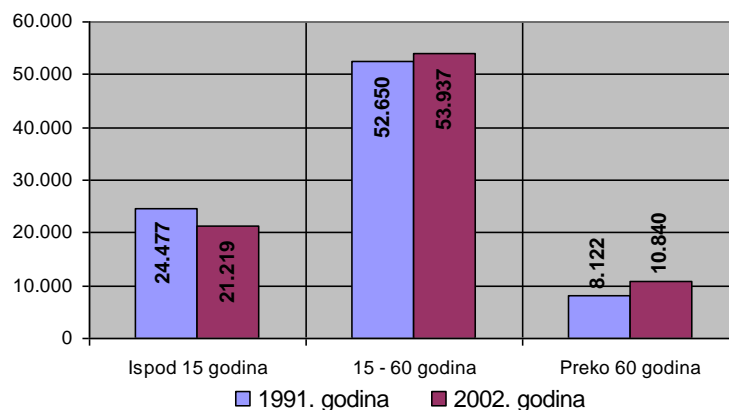
Broj stanovnika po naseljima u opštini varira od 5 stanovnika u selu Brestovo, pa do 62.470 stanovnika u samom gradu Novom Pazaru. Velika disproporcija u broju stanovnika ukazuje na depopulaciju seoskih naselja koja imaju u proseku nekoliko desetina ili par stotina žitelja, i demografski rast gradskog centra koji ima neuporedivo veći broj stanovnika. Gustina naseljenosti na teritoriji cele opštine iznosi 115,9 st/km².

Osnovni kontigenti stanovništva

Broj stan.	Ispod 7 god.	7 – 14	15–27	60 i više	Radno sposobno			Žensko (15-49)	Radno sposobno (%)
					svega	muško (15-64)	žensko (15-59)		
1991.	11.729	12.748	19.416	8.122	51.784	26.500	25.284	21.839	60,70
2002.	9.677	11.542	18.613	10.840	54.653	27.647	27.006	22.947	63,55

Izvor: Repubički zavod za statistiku –opštine u Srbiji

Maloletno stanovništvo, koje pripada kategoriji izdržavanog stanovništva (do 15 godina) pokazuje tendenciju neznatnog opadanja u periodu 1991 - 2002. godina. Apsolutni i relativni udeo radno sposobnog stanovništva (preko 15 godina) se u posmatranom periodu povećava, pa u 2002. godini radno sposobno stanovništvo čini više od 63% od ukupnog stanovništva.

Radno sposobno i fertilno žensko stanovništvo beleži porast u desetogodišnjem periodu, tako da radno sposobno žensko stanovništvo u 2002. godini čini skoro 50% od ukupno raspoloživog kontingenta radne snage.

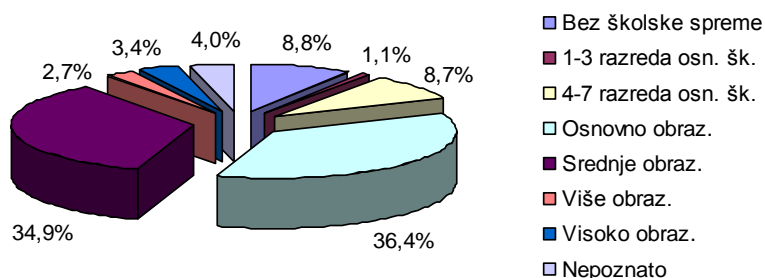
Stanovništvo starije 15 i više godina prema polu i školskoj spremi

	Bez školske spreme	1-3 razr. osnovne škole	4-7 razr. osnovne škole	Osnovno obraz.	Srednje obraz.	Više obraz.	Visoko obraz.	Nepoznato
Ukupno	5.681	692	5.667	23.595	22.584	1.731	2.231	2.596
Muško	1.627	260	2.137	11.012	12.604	1.054	1.410	1.432
Žensko	4.054	432	3.530	12.583	9.980	677	821	1.164

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Gledajući obrazovnu strukturu stanovništva koje je starije od 15 godina, najveći je broj onih koji imaju osnovno i srednje obrazovanje. Nije zanemarljiva činjenica i da postoji znatan broj stanovnika bez ikakve školske spreme – 8,8%, kao i 9,8% onih koji su pohađali, ali nisu završili osnovnu školu. Važno je istaći i podatak da među stanovništvom bez školske spreme 71,4% čine žene.

Interesantna je činjenica da je u Novom Pazaru veći broj visoko obrazovanih stanovnika u odnosu na stanovništvo koje je pohađalo neku od viših škola (za 500). U oba slučaja, muškarci prednjače, skoro u istoj razmeri, u odnosu na žene.

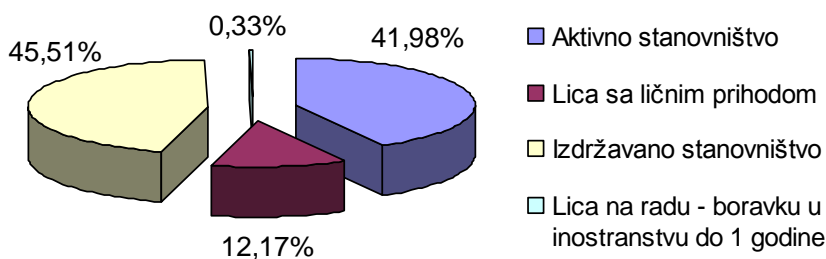

Stanovništvo prema aktivnosti, po popisu 2002.

Aktivno stanovništvo		Lica sa ličnim prihodom	Izdržavano stanovništvo	Na radu-boravku u inost. do 1 god.
ukupno	obavlja zanim.			
36.101	23.987	10.466	39.141	288

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Što se tiče pitanja aktivnosti stanovništva, aktivno stanovništvo čini blizu 42% ukupnog stanovništva opštine, odnosno 55,7% stanovništva starijeg od 15 godina. Od tog broja 66,4% je stanovništvo koje obavlja neki oblik zanimanja. Sa druge strane izdržavano stanovništvo učestvuje u ukupnoj populaciji opštine sa 45,5%.

Domaćinstva prema broju članova

Po poslednjem zvaničnom popisu stanovništva 2002. godine opština Novi Pazar je brojala ukupno 20.956 domaćinstava sa prosečno 4,1 članom. U odnosu na prethodni popis sproveden 1991. broj domaćinstava je veći za 8%.

Domaćinstva			Stanovi	
Ukupno	prosečan br. čl.	2002/1991	Ukupno	2002/1991
20.956	4,10	1,08	23.334	1,95

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Od ukupno 20.956 domaćinstava sa 1 članom ima 1.952 domaćinstva, sa 2 člana 2.940, sa 3 člana 2.898, sa 4 člana 4.822, sa 5 članova 4.019, sa 6 članova 2.279, sa 7 članova 1.114, sa 8 članova 482, sa 9 članova 204, sa 10 i više 247 domaćinstva, što zasniva prosek od 4,1 članova po domaćinstvu.

Vitalni događaji

God.	Živorodeni		Umrli		Prirodni priraštaj		Brakovi	
	broj	na 1000 stanovnika	broj	na 1000 stanovnika	broj	na 1000 stanovnika	zaključeni	razvedeni
1999.	1.390	15,0	601	6,5	789	8,5	513	1

2002.	1.635	19,0	678	7,9	957	11,1	709	79
2005.	1.823	20,0	731	8,0	1.092	12,0	679	80

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Broj živorođene dece, ukazuje na stalni porast rađanja u periodu od 1999. pa do 2005. godine. Broj zaključenih brakova beleži blagi porast, pa zatim pad, dok se broj razvedenih brakova u velikoj meri povećao u odnosu na 1999. godinu. U posmatranom periodu prirodni priraštaj iskazuje stalni rast, tako da 2005. godine iznosi 12‰. Ovako visoki prirodni priraštaj nije karakterističan za ostale opštine u Srbiji.

Interesantan je i podatak da se u posmatranom periodu povećava stopa smrtnosti, koja se zadnjih godina stabilizovala i iznosi oko 8‰.

Postoje neslaganja oko broja stanovnika Novog Pazara, između podataka iz popisa i stvarnog broja na terenu. Podaci iz 2002 gotovo se poklapaju sa podacima iz popisa 1991 po kojima Novi Pazar ima navedenih 85.996 stanovnika. Međutim, podaci različitih službi se razlikuju:

Prema podacima iz popisa		Prema podacima opštinskih službi	Prema podacima Fonda za zdravstveno osiguranje	Broj registrovanih birača prema Izornoj komisiji	Podaci u široj javnosti
1991	2002				
85,249	85.996	97.664	105.000	72.000	125.000

Razlika u broju stanovnika se javlja iz tri razloga, kako sledi:

1. Stanovništvo koje je u vreme popisa 2002. godine boravilo u inostranstvu u međuvremenu procesom readmisije vratilo se u Srbiju iz zemalja EU
2. Jedan broj stanovnika nije učestvovao na popisu 2002. godine zato što je izbegavao poreske obaveze i popis imovine
3. Emigracija migranata i integracija jednog broja interno raseljenih lica sa KiM i izbeglih lica sa prostora bivše Jugoslavije

Dokoro opština, Novi Pazar je odlukom Vlade Republike Srbije dobio status grada, a prema propisanim kriterijumima status grada dobijaju opštine sa preko 100.000 stanovnika.

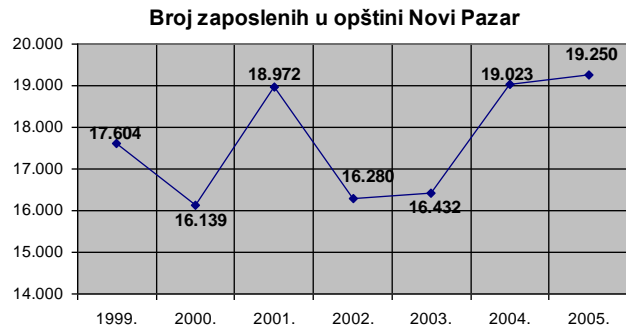
4.3 Ljudski resursi i tržište rada

Kao i većina opština u Srbiji, grad Novi Pazar je bio pogođen ekonomskom krizom devedesetih godina prošlog veka. Ipak, za razliku od drugih, Novi Pazar je sa svojim preduzetnicima i intezivnim razvojem tekstilne industrije 90-ih bio, sa opštinom Čačak, sinonim za ekonomski razvoj lokalnih samouprava. Naravno, porast nezaposlenosti uslovljen je propadanjem velikih privrednih sistema kao što su: TK „Raška“, HK „Vojin Popović“, FO „Ras“, DP „Iskra“, „Sandžaktrans“. Privatni sektor je u proteklom periodu apsorbovao deo potrebne stručne radne snage iz pomenutih sistema.

Zaposlenost

U periodu od 1999. godine javljaju se velike oscilacije u pogledu broja zaposlenih u Novom Pazaru. U 2001. godini dolazi do povećanja zaposlenosti od 2.833 u odnosu na 2000. godinu, da bi zatim u 2002. godini broj zaposlenih opao za 2.692.

Počev od 2003. godine, broj zaposlenih se naglo uvećava, da bi u 2005. godini taj broj bio za 2.970 veći od broja iz 2002. godine. Nagli skok zaposlenih je pre svega posledica legalizacija poslovanja kroz evidentiranje zaposlenih, ali delom i zbog realizovanih socijalnih programa koji su omogućili otpuštenim radnicima iz privatizovanih društvenih sistema da se prekvalifikuju i započnu posao u privatnom sektoru.

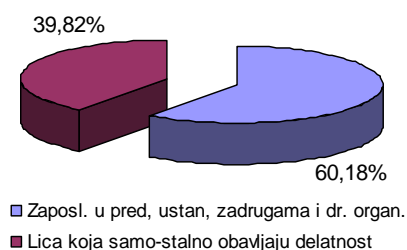
Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Zaposlenost – Struktura

Godina	Broj zaposlenih				Broj zaposl. na 1000 stan.		
	Ukupno	Žene (%)	Društveni sektor	Privatn i sektor	Ukupno	Svi sektori	Industrija i rudarstvo
1999.	17.604	35,5	12.268	5.336	190	132	66
2000.	16.139	38,2	11.798	4.341	173	126	62

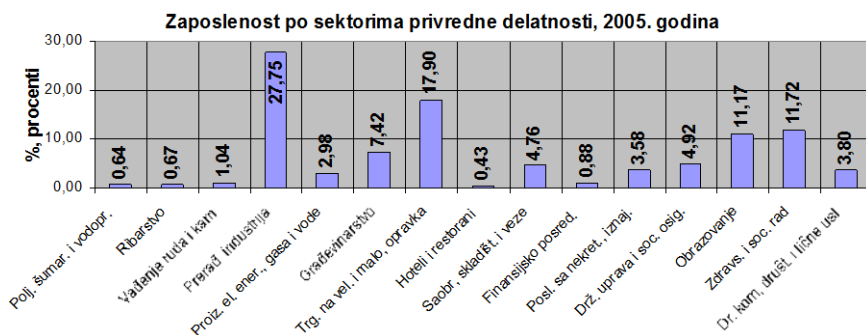
Godina	Zaposleni		Zaposleni u pred., ustan., zadrugama i dr. organizac.	Lica koja samost. obavljaju delatnost	Br. zaposl. na 1000 stan.	
	Ukupno	žene (%)			Ukupno	Zaposleni u pred., ustan., zadrug. i dr. organizac.
2001.	18.972	46,7	11.280	7.692	201	119
2002.	16.280	44,5	11.080	5.200	189	129
2003.	16.432	44,3	10.370	6.062	187	118
2004.	19.023	39,3	11.907	7.116	213	133
2005.	19.250	42,3	11.584	7.666	212	127

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Broj lica koja samostalno obavljaju delatnost se povećava, počev od 2002. godine. U 2005. godini ovaj broj je uvećan za 2.466 u odnosu na broj iz 2002. godine, ili prateći relativne pokazatelje, došlo je do povećanja sa 31,9% na 39,8%. Povećanje broja lica koja samostalno obavljaju delatnost je posledica razvoja privatnog preduzetništva uz efikasnu institucionalnu podršku države (podška zapošljavanju i restriktivnija primena Zakona o radu Republike Srbije).

Zaposlenost po sektorima privredne delatnosti¹

Relativno smanjenje zaposlenih u prerađivačkoj industriji posledica je propadanja i privatizacije velikih društvenih sistema, što je uslovalo racionalizaciju radne snage u ovom sektoru.

Sa druge strane duga tradicija i potencijal u trgovačkoj delatnosti, omogućili su apsorbovanje velikog kontigenta radne snage, pa je u 2005. godini razlika u pogledu broja zaposlenih samo 10% između sektora prerađivačke industrije i trgovine.

Nezaposlenost

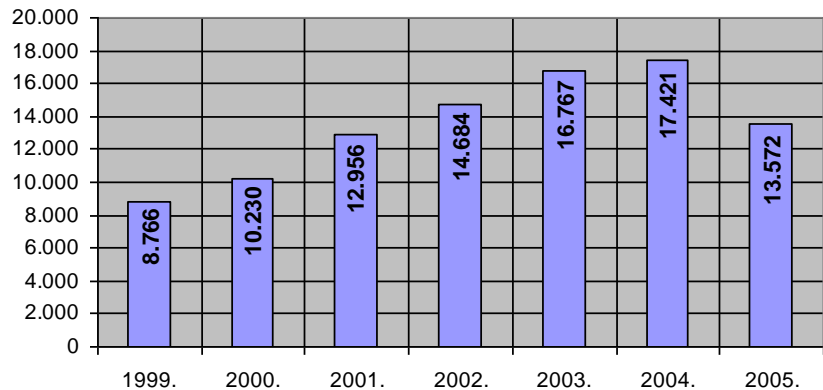
Prema statističkim podacima, broj nezaposlenih u Novom Pazaru se konstantno povećava do 2004. godine, kada je zabeležen porast od 98% u odnosu na stanje iz 1999. godine. Porast broja nezaposlenih posledica je neaktivnosti velikih društvenih sistema, koji su, u fazi privatizacije ili stečaja, smanjili broj zaposlenih otpuštanjem jednog dela radne snage.

¹ Priloženi podaci za period 2001 – 2005. se odnose na zaposlene u preduzećima, zadrugama, ustanovama, organizacijama i malim preduzećima (do 50 zaposlenih)

Ovaj podatak treba uzeti sa rezervom jer određeni broj nezaposlenih nije evidentiran na tržištu rada, dok je, sa druge strane, određeni broj prijavljenih radno aktivan, ali ne i evidentiran u NSZ-u.

Institucionalna podrška države kroz programe samozapošljavanja je presudno uticala na smanjenje broja nezaposlenih u periodu 2005. godine. Restriktivna primena Zakona o radu dodatno je uticala na smanjenje sive ekonomije, a tako i na povećan broj registrovanih privrednih subjekata i broja prijavljenih radnika.

Nezaposleni u opštini Novi Pazar

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Nezaposlenost-struktura

Prema strukturi nezaposlenog stanovništva, tokom čitavog posmatranog perioda najveći je udeo nezaposlenih lica koja prvi put traže posao. Njihov broj varira od 85,5% u 1999. godini, preko 88,2 % u 2001. godini, pa do 79,7% u 2005. godini. Udeo lica koja su bez kvalifikacija varira oko 53% u posmatranom periodu, a u 2005. godini je 48,7%. U 2004. godini, u odnosu na prethodne godine, pojavljuje se manji broj nezaposlenih koji prvi put traže posao, zajedno sa licima bez kvalifikacije. U prethodnim godinama, izuzev 2004. u kontingentu nezaposlenog stanovništva prednjače žene, koje u 2005. godini čine 56,3%.

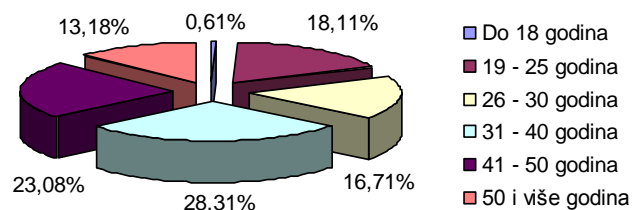
Godina	Ukupno	Prvi put traže zaposlenje		Bez kvalifikacija		Žene		Na 1000 stanovnika	Stopa nezaposlenosti
		ukupno	%	ukupno	%	ukupno	%		
1999.	8.766	4.796	85,5	4.545	51,8	5.412	61,7	95	33,24
2000.	10.230	8.847	86,5	4.535	53,1	6.302	61,6	110	38,80
2001.	12.956	11.421	88,2	6.845	52,8	7.865	60,7	137	40,58
2002.	14.684	12.806	87,2	7.826	53,3	8.807	60,0	170	47,42

2003.	16.767	14.488	86,4	8.913	53,2	9.990	59,6	191	50,50
2004.	17.421	10.092	57,9	6.271	36,0	7.058	40,5	195	47,80
2005.	13.572	10.813	79,7	6.603	48,7	7.638	56,3	149	41,35

Stopa nezaposlenosti u 2005. godini iznosi 41,35% i određena je kao učešće nezaposlenih u zbiru zaposlenih i nezaposlenih.

Starosna struktura nezaposlenih, 2006.

Starost	Ukupno	%	Žene	%
Do 18 god.	122	0,61	77	0,65
19 - 25 god.	3.648	18,11	2.023	17,02
26 - 30 god.	3.366	16,71	2.037	17,14
31 - 40 god.	5.702	28,31	3.605	30,33
41 - 50 god.	4.649	23,08	2.736	23,02
50 i više god.	2.655	13,18	2.409	20,27
Ukupno	20.124	-	11.887	-

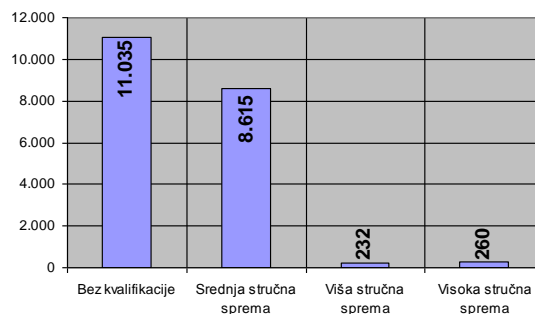

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Starosna struktura nezaposlenih pokazuje da je najbrojnija kategorija stanovništva 31 - 40 godina koja zauzima 28,31%. Visok udeo imaju i kategorije stanovništva 41 - 50 godina i preko 50 godina, koje zajedno čine 36,26%.

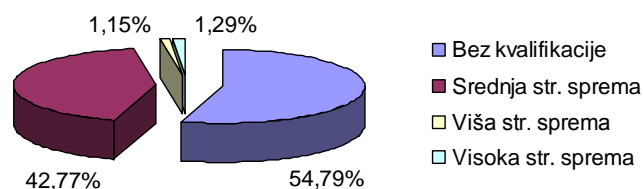
Stanovništvo starosti do 30 godina zauzima 35,43% u starosnoj strukturi nezaposlenosti.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih, 2006

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

U kvalifikacionoj strukturi nezaposlenih prednjači stanovništvo koje nema nikakvu kvalifikaciju (54,79%), dok su sledeća po brojnosti lica sa srednjom školskom spremom (42,77%).

Podaci ukazuju na neophodnost intenzivnog sprovođenja mera formalnog i neformalnog obrazovanja, kao i strateških mera podrške zapošljavanju na lokalnom i nacionalnom nivou. Takođe, određeni podsticaji usmereni ka rastu privredne aktivnosti i broja zaposlenih ogledaju se pre svega u dva pravca:

- podrška međunarodnih donatorskih programa koji se ogledaju kroz podsticaje za započinjanje sopstvenog posla i podršku postojećim biznisima
- podrška lokalnih institucija kroz programe Nacionalne službe za zapošljavanje i Fonda za razvoj Republike Srbije (u 2006. godini program samozapošljavanja iskoristilo 71 lice)

5. ANALIZA KLJUČNIH SOCIJALNIH AKTERA ZA USPEH STRATEGIJE

Pri analizi glavnih ključnih aktera socijalne politike praćena su neka pitanja koja će nam biti pokazatelji u ocenjivanju njihovih uloga. Neka od tih pitanja se tiču načina na koji su ciljne grupe pogođene problemom, kakav je kapacitet i motivacija aktera socijalne politike u rešavanju problema, kakav je odnos uspostavljen sa drugim akterima, koji su glavni ciljevi, da li možemo da odredimo pozitivne i negativne uticaje. Na ova pitanja je pokušano da se odgovori kroz shemu ciljna grupa – akter, na osnovu uvida u dešavanja u Novom Pazaru.

Važni akteri socijalne politike jesu i republički organi, Ministarstvo rada i socijalne politike, Fond za socijalne inovacije i Zavod za socijalnu zaštitu, s tim da je ocena lokalne zajednice da svi pomenuti socijalni akteri tokom prethodnih godina nisu imali dovoljno osećaja za pozitivno reagovanje u unapređenju socijalnih prilika u Novom Pazaru.

Na lokalnom nivou, u samom Gradu kao važni činioци u oblasti socijalne zaštite se javljaju javne institucije, lokalna samouprava, nevladin sektor, privredni subjekti.

5.1 Lokalna samouprava

Pravni okvir Grada Novog Pazara definisan je Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o radnim odnosima u državnim organima i nizom drugih zakona, uredbi i odluka. Statut je najviši pravni akt Grada po kojem Grad ima status pravnog lica. Svi poslovi koji se odnose na grad Novi Pazar se realizuju preko organa lokalne samouprave: Skupštine, Gradskog Veća gradonačelnika i Gradske uprave. Lokalna samouprava preko svojih organa u skladu sa Ustavom i Zakonom donosi programe razvoja, urbanističke planove, budžet i završni račun, uređuje i obezbeđuje obavljanje komunalnih delatnosti i druge poslove koji su u interesu građana. Lokalna samouprava ima nadležnosti u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja,

kulture, fizičke kulture, društvene brige o deci, primarne zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, boračko-invalidske zaštite, zaštite spomenika kulture.

Skupština Grada je najviši zakonodavni organ vlasti u Gradu. Skupštinu Grada čine odbornici koje biraju građani na neposrednim izborima, tajnim glasanjem. Gradska skupština ima 47 odbornika.

Skupština Grada obrazuje i stalna radna tela :

1. Savet za razvoj Grada
2. Savet za budžet i finansije
3. Savet za urbanizam i saobraćaj
4. Savet za održivi razvoj i zaštitu životne sredine
5. Savet za saobraćaj
6. Savet za vodoprivredu
7. Savet za privredna pitanja i poljoprivredu
8. Savet za obrazovanje, vaspitanje i društvenu zaštitu dece
9. Savet za zdravstvo, socijalnu politiku, socijalnu zaštitu, boračkoinvalidska pitanja
10. Savet za kulturu, informisanje i sport
11. Savet za bezbednost
12. Savet za praćenje primene etičkog kodeksa
13. Savet za mlade
14. Korisnički savet javnih službi
15. Savet za rodnu ravnopravnost i jednake mogućnosti
16. Savet za zaštitu lokalne samouprave
17. Komisija za statutarna, organizaciona i normativna pitanja
18. Administrativno-mandatna komisija
19. Komisija za kulturno-istorijske spomenike i davanje naziva ulicama i trgovima
20. Komisija za davanje na korišćenje građevinskog zemljišta
21. Komisija za procenu tržišne vrednosti zemljišta
22. Komisija za odnose sa verskim zajednicama
23. Komisija za predstavke i žalbe

Za planiranje i sprovođenje programa i mera na unapređivanju socijalnog položaja stanovništva, od strane lokalne samouprave osnovan je **Savet za socijalnu zaštitu i socijalnu politiku**, u kome se nalaze predstavnici lokalne samouprave, socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstva, civilnog društva, kao i kompetentni stručnjaci iz drugih sfera društvenog rada. Osim u izradi i praćenju sprovođenja Strategije razvoja socijalne zaštite Novog Pazara, ovaj savet treba da aktivno bude uključen i u njegovo sprovođenje kroz kontinuirano asistiranje organima lokalne samouprave u obavljanju poslova od interesa za smanjenje siromaštva u zajednici.

Od struktura u samom sastavu gradske uprave Novog Pazara, od posebnog značaja za poslove socijalne politike jesu delatnosti iz domena socijalne zaštite: *Odeljenje za društvene delatnosti*, *i Odeljenje za privredu*, *Odeljenje za lokalni ekonomski razvoj i odeljenje za finansije* u pogledu planiranja obima i namene potrošnje za socijalnu politiku. Takođe, na obezbeđenju opšte sigurnosti življenja i poštovanja prava, važan je i rad Gradskog javnog pravobranioca i Služba pravne pomoći.

Na nivou Grada formirane su dve Gradske uprave i to:

Uprava za izvorne i poverene poslove
Uprava za naplatu javnih prihoda

Organizacione jedinice u okviru Gradske uprave za izvorne i poverene poslove su:

1. Odeljenje za opštu upravu
2. Odeljenje za društvene delatnosti
3. Odeljenje za finansije
4. Odeljenje za privredu
5. Odeljenje za lokalni ekonomski razvoj
6. Odeljenje za skupštinske poslove, poslove Gradonačelnika i poslove Gradskog veća
7. Odeljenje za urbanizam i izgradnju
8. Odeljenje za imovinsko-pravne poslove
9. Odeljenje za stambeno-komunalne poslove i zaštitu životne sredine
10. Odeljenje za inspekcijske poslove
11. Odeljenje za zajedničke poslove
12. Odeljenje za informisanje
13. Služba za inspekciju i reviziju
14. Služba za bezbednost i zdravlje na radu

U okviru ove Gradske uprave kao posebne organizacione jedinice obrazuju se:

Kabinet Gradonačelnika
Gradsko javno pravobranilaštvo

Odeljenje za društvene delatnosti vrši poslove Gradske uprave koji se odnose na osnivanje ustanova i organizacija u oblasti predškolskog obrazovanja i vaspitanja i osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Takođe vrši poslove koji se odnose na kulturu, primarnu zdravstvenu zaštitu, fizičku kulturu, sport, dečiju i socijalnu zaštitu. Odeljenje prati i obezbeđuje funkcionisanje ovih poslova i vrši nadzor nad radom. Organizuje i poslove u vezi sa zaštitom kulturnih dobara od značaja za opštinu, podstiče razvoj kulturnog umetničkog amaterizma i stvaranje uslova za rad muzeja i biblioteka i drugih ustanova kulture čiji je osnivač. Odeljenje se bavi i učeničkim i studentskim pitanjima, vodi društvenu brigu o deci, kao i socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti. Rukovodi posebnim računima i podračunima, dečijim dodatkom, porodijskim odsustvom, boračkom i invalidskom zaštitom, a bavi se i poslovima u vezi sa radom Komesarijata za izbeglice, poslove ostvarivanja rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti u gradskim upravama, poslove kancelarije za mlade, praćenje implementacije Lokalnog plana za decu.

Odeljenje za privredu se obrazuje za obavljanje poslova koji se odnose na stručne, studijsko-analitičke, upravno-pravne, materijalno-finansijske, administrativno-tehničke i druge poslove Grada u oblasti utvrđivanja obima i strukture robnih rezervi Grada, zaštite razvoja poljoprivrede, industrije zanatstva, privatnog preduzetništva, izrade kratkoročnih i dugoročnih planova privrednog razvoja, stvaranja stimulativnog ambijenta za privlačenje domaćih i

stranih investitora kroz različite vidove podsticajnih mera, obezbeđivanje kreditnih linija za finansiranje investicionih programa u oblasti otvaranja novih i daljeg razvoja postojećih privrednih subjekata, saradnju i koordinaciju na izradi, upravljanju i realizaciji projekata sa partnerskim odnosima iz vladinog i nevladinog sektora, koordiniranje i saradnju sa predstavnicima sindikalnog organizovanja i sl.

Odeljenje za finansije obrazuje se za obavljanje poslova koji se odnose na stručne, finansijsko-materijalne, upravno-pravne, normativno-pravne i administrativno-tehničke i druge poslove za organe Grada, Gradske uprave i druge korisnike budžeta u skladu sa zakonom a naročito finansijsko-računovodstvene poslove direktnih budžetskih korisnika koji se odnose na učešće u pripremi finansijskih planova i završnih računa, kontrolu novčanih dokumenata i instrumenata plaćanja sa aspekta ugovornih obaveza i namenskog trošenja sredstava, određivanje kvota direktnim korisnicima sredstava budžeta grada i sl. Odeljenje takođe izrađuje programe razvoja, vrši poslove vezane za naplatu lokalnih javnih prihoda i finansiranje delatnosti iz nadležnosti opštine, priprema budžet i finansijske planove, vrši kontrolu izvršenja plana budžeta i upravlja finansijsko-informacionim sistemom. Odeljenje izrađuje i pravne i druge akte vezane za javne nabavke. Uzimajući u obzir navedeno, ovo odeljenje bi po prirodi svog posla trebalo da dobije i zaduženja u pogledu naručivanja i ugovaranja usluga socijalne zaštite koje proishode iz prihvaćenih zadataka u transformaciji društvenih odnosa a u skladu sa EU integracijama i samom reformom socijalne zaštite.

Gradsko javno pravobranilaštvo preduzima pravne radnje i koristi pravna sredstva pred sudovima i drugim nadležnim organima radi ostvarivanja i zaštite imovinskih prava i interesa opštine Novi Pazar, njenih organa i organizacija i drugih pravnih lica čije se finansiranje vrši iz budžeta opštine, kao i druge poslove u skladu sa zakonom.

Ostale, gore pomenute strukture u lokalnoj samoupravi, koje svojim delovanjem apsolutno utiču na kvalitet življenja u lokalnoj zajednici i njen razvoj, po prirodi svog posla bile su razmatrane i predstavljene su u Strategiji održivog razvoja.

Ne uvek iskorišćeni resurs u praćenju, planiranju i sprovođenju socijalnih politika jesu i mesne zajednice i mesne kancelarije. U okviru Odeljenja za opštu upravu obrazovane su mesne kancelarije za obavljanje poslova iz nadležnosti Opštinske uprave koji se odnose na: vođenje matičnih knjiga i evidencije o državljanstvu, sastavljanje smrtovnica, popis i procenu zaostavštine, overu prepisa, potpisa i rukopisa, prijem podnesaka, dostavu pismenih obaveštenja građanima i pravnim licima, preduzimanje radnji u cilju ažuriranja biračkog spiska i druge poslove opšte uprave, u skladu sa zakonom.

U Gradu ima ukupno 16 mesnih kancelarija: Bijele Vode, Vranovina, Vučince, Grubetice, Deževa, Lukare, Mur, Odojeviće, Požega, Postenje, Rajetiće, Rajčinoviće, Sopoćani, Trnava, Šaronje i Štitare.

Od ukupno 26 mesnih zajednica, 6 su gradske MZ a 20 seoske.

Usled prepoznatih društvenih potreba da se na izazove tranzicije odgovori kvalitetnim i specijalizovanim radom u javnoj upravi, širom zemlje postoji tendencija za formiranjem posebnih za određenu tematiku specijalizovanih kancelarija lokalne samouprave. Jedan od takvih modela prepoznat u nacrtu Strategije za mlade Novog Pazara jeste i model Kancelarije za mlade.

Tako je Odlukom Gradske skupštine obrazovana Kancelarija za mlade koja će početi sa radom 15.04.2009. godine

Kancelarija za mlade je operativno telo u implementaciji Strategije za mlade grada Novog Pazara, koordinira aktivnosti i usklađuje akcije sa ciljem da:

- brine o prioritetnim problemima mladih uz uvažavanje potreba mladih,
- izgrađuje odnose i saraduje sa lokalnim organizacijama i inicijativama mladih,
- bude opredeljena ka evropskim integracijama i koristi preporuke Evropske povelje o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou
- podržava izgradnju građanskog društva i partnerstva

Zadaci Kancelarije su:

- osiguravanje vidljivosti Strategije za mlade grada Novog Pazara i mogućnosti koje ona pruža
- osiguravanje implementacije Strategije za mlade grada Novog Pazara
- monitoring procesa implementacije i realizacije Strategije za mlade grada Novog Pazara
- pronalaženje novih mogućnosti finansiranja programa za mlade u Novom Pazaru
- osiguravanje uspešne komunikacije svih relevantnih i odgovornih subjekata za razvoj mladih na lokalnom, regionalnom i državnom nivou
- pružanje podrške omladinskim organizacijama na teritoriji grada Novog Pazara
- iniciranje saradnje sa srodnim institucijama na regionalnom, državnom i međunarodnom nivou

Kancelarija za mlade će se organizovati u okviru Gradske uprave za izvorne i poverene poslove grada Novog Pazara . Uslovi za izbor lica koja će raditi u Kancelariji definišće se pravilnikom o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji radnih mesta, u Gradskoj upravi za izvorne i poverene poslove grada Novog Pazara.

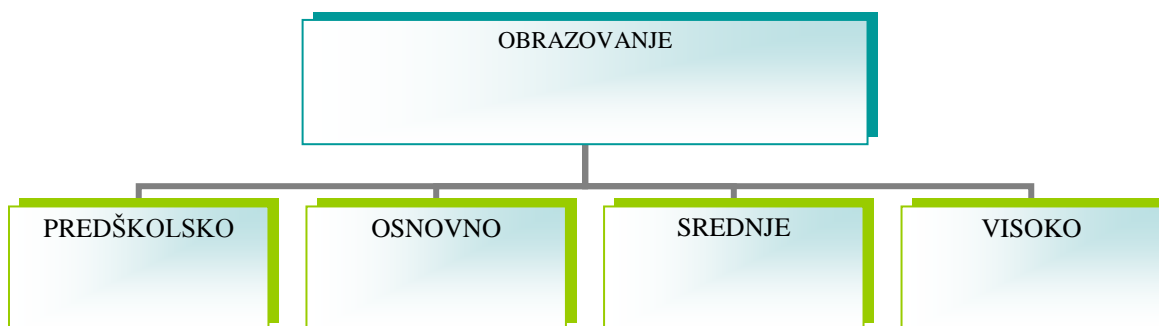
Kancelarija za mlade finansiraće se iz budžeta grada Novog Pazara dok će deo sredstava biti obezbeđen apliciranjem kod različitih domaćih i međunarodnih institucija i fondacija koje podržavaju projekte omladinske politike.

Iako je sasvim jasno da mandat ove kancelarije nije da se prevashodno bavi socijalnom zaštitom i društvenom brigom, ona sa sobom nosi veliki potencijal u prevenciji i integrisanju mladih u zajednicu, te povezana sa specijalizovanim javnim i civilnim organizacijama može da bude značajan nosilac implementacije i lokalne Strategije razvoja socijalne zaštite.

Sa druge strane, po sličnoj logici mobilizacije snaga zajednice moguće je i potrebno da se kapaciteti za projektni rad koji u posebnim kancelarijama lokalne samouprave postoje, stave na korišćenje svim javnim, privatnim i nevladinim akterima koji svojim delovanjem žele da doprinesu izgradnji socijalno odgovornijeg društva.

5.2 Obrazovne institucije

Novi Pazar je tokom zadnjih nekoliko godina centar obrazovanja u regionu. Zastupljeni su svi nivoi obrazovanja - od predškolskog do visokog obrazovanja.

Predškolsko obrazovanje odvija se u okviru predškolske ustanove „Mladost“ koja ima 3 vrtića: „Mladost“, „Naše dete“ i „Dečija radost“. Nastava se odvija u dve smene u svim vrtićima. Na seoskom području ovaj vid obrazovanja se održava u objektima osnovnih škola. Predškolskim obrazovanjem obuhvaćeno je 1212 dece.

Mreža osnovnih škola proširena je 2007 god. kada je počela sa radom osnovna škola „Selakovac“ u Selakovcu, tako da u Novom Pazaru radi 12 osnovnih škola, 6 u gradskom, 1 u prigradskom i 5 na seoskom području. Na seoskom području nastava se izvodi u izdvojenim odeljenjima (T.1). Tokom 2007/08 godine osnovno obrazovanje pohađalo je 13 942 učenika. U Novom Pazaru radi i niža muzička škola „Stevan Mokranjac“. Srednje obrazovanje se odvija u 5 srednjih škola: Gimnazija - sa 981 učenika, Medicinska škola - 485 učenika, Ekonomska škola - 1366 učenika, Tehnička škola - 1098 učenika i Škola za dizajn tekstila i obuće - 866 učenika. Otvorena je srednja škola za turizam i ugostiteljstvo.

Visokoškolsko obrazovanje se odvija na Univerzitetu sa fakultetima: Pravno-ekonomski, Filozofski, Fakultet tehničkih nauka. U okviru zgrade univerziteta su i Učiteljski fakultet – izdvojeno odeljene Beogradskog univerziteta i Pravni fakultet iz Kosovske Mitrovice.

Evidentan je trend porasta broja studenata što zahteva od Grada prilagođavanje prateće infrastrukture.

U Novom Pazaru funkcionišu i privatne obrazovne ustanove koje nisu u nadležnosti Grada: Islamska predškolska ustanova, Gazi-Isa-Begova medresa, odeljenje Univerziteta „Braća Karić“, i Univerzitet sa fakultetom islamskih nauka i Internacionalni univerzitet.

U većini obrazovnih ustanova u Novom Pazaru evidentan je nedostatak prostora i odeljenja sa brojem učenika do 40 .

Samo dve osnovne škole u gradskom području rade u dve smene, dok se nastava u ostalim gradskim školama odvija u 3 .

Ima škola gde se nastava odvija i u četiri smene.

Mada je većina osnovnih škola u periodu od 2002. do 2008. godine rekonstruisana i renovirana uz pomoć Novopazarske opštine i donatora SDC–preko programa MSP-a, USAIDA-preko programa MersyCorpsa, UNDP-ja, odnosno Projekta PRO i Luksemburške vlade, postoji velika potreba za nastavkom ulaganja u obrazovni sistem, kako u infrastrukturu, tako i na planu stručnog usavršavanja.

U većini škola izvršena je sanacija mokrih čvorova, zamena stolarije, asfaltiranje i ograđivanje dvorišta. Ipak, potrebe osnovnih i srednjih škola još uvek su izuzetno velike. Ove potrebe se ogledaju u nedostatku prostora, učionica i fiskulturnih sala, nastavnih sredstava i inventara. Jedina gradska škola koja nema fiskulturnu salu je osnovna škola „Jovan Jovanović Zmaj“, dok škola „Vuk Karadžić “ koristi deo Sportske hale koja je u neposrednoj blizini škole.

Što se tiče kadrovskih uslova u predškolskim, osnovnim i srednjim školama, nastava je uglavnom stručno zastupljena.

Osnovno obrazovanje

T.2. tabelarni pregled osnovnih škola, broja učenika i broja zaposlenih

Naziv osnovne škole	Naselje	Ukupan br. učenika	Isturena odeljenja		Nastavno osoblje	Nenastavno osoblje
			Mesto	Br. učenika		
J.J.Zmaj	Novi Pazar	825			44	12
Bratstvo	Novi Pazar	1 829			78	19
Rifat Burdžević Tršo	Novi Pazar	1 429			57	16
Vuk Karadžić	Novi Pazar	1 777			84	17
Stefan Nemanja	Novi Pazar	1601			83	32
Desanka Maksimović	Novi Pazar	1 021			67	32
Selakovac	Novi Pazar	616			48	9
Prigradske škole i izdvojena odeljenja						
			Postenje	133		

Aleksandar Stojanović Leso	Deževa	421	Šaronje	73	59	18
			Zavod Banja	4		
			Kuzmičevo	7		
			Kovačevo	6		
			Vranovina	8		
			Kosuriće	4		
			NP Banja	21		
			Tušumije	3		
Vitoš	2					
Đura Jakšić	Trnava	303	Rajetići	2		12
			Brđani	2		
Rastko Nemanjić Sava	Dojeviće	887	Sebečevo	138	83	18
			Sopoćani	39		
			Požega	165		
			Pope	3		
			Baletiće	2		
Jošanica	Lukare	1 014	Mur	593	69	28
			Kominje	70		
			Grubetiće	22		
			Kruševo	15		
			Vrbasiće	8		
			Žunjeviće	6		
Dositej Obradović	Osaonica	251	Bele Vode	103	48	15
			Vučiniće	11		
			Svilanovo	9		
			Štitare	4		
			Muhovo	19		
			Krće	19		
			Buče	15		
Niža muzička škola „Stevan Mokranjac”	Novi Pazar	396	Raška	85	21	4

U Novom Pazaru je u nedovoljnoj meri zastupljeno obrazovanje učenika sa invaliditetom. Ne postoje relevantni podaci o broju i vrsti ometenosti, zdravstvenom stanju, materijalnom stanju i drugi podaci. Broj dece sa invaliditetom u predškolskim ustanovama u grupi rane rehabilitacije je 18. Osnovno obrazovanje ove populacije učenika ostvaruje se u posebnim odeljenjima pri redovnim školama.

U o.š. „Desanka Maksimović” nastavu pohađaju 42 učenika, u 8 odeljenja (lako mentalno ometeni u razvoju).

U o.š. „Jovan Jovanović Zmaj” nastavu pohađa 5 učenika u jednom kombinovanom odeljenju (slušno oštećeni).

Pri o.š. „Aleksandar Stojanović Leso“ u Novopazarskoj banji u Centru za distrofiju, jedno kombinovano odeljenje učenika sa posebnim potrebama sa očuvanim intelektom ima 3 učenika. U istoj školi u izdvojenom odeljenju u Postenju obrazuju se romska deca: 1 odeljenje čine 22 učenika - raseljenih Roma sa Kosova, koji su učenici od 1 do 4 razreda; 24 romske dece je integrisano sa ostalim učenicima, a predškolsko obrazovanje pohađa 13 romske dece.

Za normalno odvijanje nastave u ovoj školi potrebne su još najmanje 2 učionice i pitka voda.

Srednje obrazovanje učenika sa posebnim potrebama jedino je zastupljeno u Školi za dizajn tekstila i kože.

T.3. Prostorno –tehnički uslovi i sadržaji po objektima u osnovnim i srednjim školama u Novom Pazaru

Redni br.	Mesto	Naziv škole	Četvororazredna ili osnovna škola	Površina		Godina izgradnje	Instalacije				Uslovi rada					
				Površina učionica(m ²)	Ukupna povr.objekta (m ²)		Voda	Kanalizacija	Sanitarni	grejane	Broj smena	Kuhinja	Trpezarija	Biblioteka	Stomatološka ambulanta.	Fiskulturna sala
1	Novi Pazar	J.J.Zmaj	8	680	1210	1966	+	+	+	+	3	-	-	+	-	-
2	Novi Pazar	Stefan Nemanja	8	1176	4294,7	1979	+	+	+	+	3	+	+	+	+	+
3	Novi Pazar	Bratstvo	8	1324	6199	1970	+	+	+	+	3	+	+	+	+	+
4	Novi Pazar	Vuk Karadžić	8	1408,4	5803,9	1979	+	+	+	+	3	+	+	+	+	-
5	Novi Pazar	R.B. Tršo	8	867,65	7444,7	1952	+	+	+	+	3	+	+	+	+	+
6	Novi Pazar	D.Maksimović	8	1117	1683	1961	+	+	+	+	2	-	-	+	+	+
7	Novi Pazar	Selakovac	8	1160,9	7100	2007	+	+	+	+	2	+	+	+	+	+
8	Lukare	Jošanica	8	414,97	865	1962	+	+	+	+	2	-	-	+	-	-
		Mur	8	615,58	1120	1993	+	+	+	+	2	-	-	+	-	-
		Kominje	8	139,93	270	1979	+	-	+	+	2	-	-	-	-	-
		Vrbasiće	4	70	116	1993	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Kruševo	4	90	100	1948	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Žunjeviće	4	103,2	120	1948	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Grubetiće	4	61,2	183	1980	+	-	+	-	1	-	-	-	-	-
9	Trnava	Đ.Jakšić	8	364,4	892,56		+	-	+	+	2	+	+	+	-	-
		Brđani	4	72	90		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Leča	4	97,78	55,23		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Rajetići	4	81,19	146,75		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Odojeviće	4	134,9	208,15	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-

Redni br.	Mesto	Naziv škole	Četvororazredna ili osmogodišnja	Površina		Godina izgradnje	Instalacije				Uslovi rada						
				Površina učionica(m ²)	Ukupna povr.objekta		Voda	Kanalizacija	Sanitarni	grejane	Broj smena	Kuhinja	Trpezarija	Biblioteka	Stomatološka ordinacija	Fiskulturalna sala	
10	Dojeviće	R.N.Sava	8	864	9242		+	+	+	+	2	-	-	-	-	-	
		Sebečevo	8	808	2772		+	+	+	+	2	-	-	-	-	-	
		Požega	8	192	6531		+	+	+	+	2	-	-	-	-	-	
		Sopoćani	8	193	5951		+	+	+	+	2	-	-	-	-	-	
		Baletiće	4	64	1555		+	-	+	+	1	-	-	-	-	-	
		Pope	4	130	5001		+	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
11	Deževa	A.S.Leso	8	376	5168		+	+	+	+	2	-	-	+	-	-	
		Postenje	8	410	9600		-	+	+	+	2	-	-	+	-	-	
		Šaronje	8	390	4506		+	-	-	+	1	-	-	-	-	-	
		Kužmičevo	4	85	1017		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		Kovačevo	4	38,25	419		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		Kosuriće	4	63	2598		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		N.P.Banja	8	78,12	385		+	+	+	+	1	-	-	-	-	-	
		Vranovina	4	110	8924		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		Vitoš	4	75	6442		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		Tušumlja	4	80	2066		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
		Građanoviće	4	420	1080		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
12	Osaonica	D.Obradović	8	420	592	1957	+	+	+	+	2	-	-	+	-	-	
		Bele Vode	8	Škola u izgradnji													

Redni br.	Mesto	Naziv škole	Četvororazredna ili osnovna škola	Površina		Godina izgradnje	Instalacije				Uslovi rada					
				Površina učionica(m ²)	Ukupna povr. objekta		Voda	Kanalizacija	Sanitarni	grejane	Broj smena	Kuhinja	Trpezarija	Biblioteka	Stomatološka	Fiskalturna sala
		Muhovo	4	108	164,3	1958	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Krće	4	64	116	1977	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Buče	4	48	60,4	1955	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Vučiniće	4	467	106	1924	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Svilanovo	4	50	80	1936	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
		Štitare	4	50	80	1953	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
13	Novi Pazar	S.Mokranjac														
Srednje škole																
1	Novi Pazar	Gimnazija		1240,6	7460		+	+	+	+	2	-	-	+	-	+
		Tehnička škola		1149,8	1962,4	1979	+	+	+	+	2	-	-	+	+	+
		Škola za dizajn ..		795,5+406,7	2878,8	1979	+	+	+	+	2	-	-	+	+	+
		Medicinska škola		2122	804,3		+	+	+	+	2	-	-	+	+	-
		Ekonomska Škola					+	+	+	+	2	-	-			
		Turističko-ugostiteljska škola*		400	700		+	+	+	+	2	-	-	-	-	-
		Srednja verska škola Gazi-Isabeg medresa*														
						31										

Državni Univerzitet														
Internacionalni univerzitet														

***Turističko-ugostiteljska škola je privremeno smeštena u stambeno-poslovnom objektu zgrade „ JEDINSTVO“ . Očekuje se premeštaj u školske prostorije sadašnje medicinske škole.“**

Vaspitno-obrazovni proces se odvija u prostorijama verske ustanove

Na osnovu tabelarnog prikaza prostorno tehničkih uslova rada škola može se zaključiti da u većini gradskih škola nedostaje učioničkog prostora, u o.š. „Vuk Karadžić“ i „J.J.Zmaj“ nedostaju pored učionica i fiskulturne sale, a u školi „J.J.Zmaj i ostali prateći sadržaji. Veoma teška situacija je u seoskim školama odnosno izdvojenim odeljenjima gde postoje samo elementarni uslovi rada. Školski objekti su uglavnom stare zgrade bez grejanja, pitke vode i sanitarnih čvorova. Iako sa malim brojem učenika u ove objekte je potrebno ulagati i obnoviti ih. Oprema i inventar u ovim školama su takođe u lošem stanju i nedostaju nastavna sredstva. Srednje škole takođe imaju problem sa nedostatkom prostora, specijalizovanih učionica, radionica za praktičnu nastavu i školski inventar.

Sistem finansiranja

Sistem finansiranja obrazovnih ustanova u Novom Pazaru u skladu je sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja, odnosno Zakonom o budžetskom sistemu i Zakonom o budžetu za datu fiskalnu godinu. Dakle, troškovi zarada za zaposlene u osnovnom i srednjem obrazovanju jesu u obavezi Ministarstva prosvete, a materijalni troškovi (komunalije, tekuće i investiciono održavanje, kapitalna ulaganja, troškovi stručnog usavršavanja zaposlenih) su u nadležnosti budžeta lokalne samouprave. Troškovi učeničkog standarda (prevoz i ishrana) takođe su u obavezi budžeta Grada, delatnosti predškolskog obrazovanja (zarade zaposlenih i materijalni troškovi) su obaveza opštine, a za realizaciju programa obavezne pripreme nastave Republika izdvaja deo sredstava, koja se namenski prenose predškolskoj ustanovi.

T.4 Pregled budžetskih izdvajanja za oblast obrazovanja u Novom Pazaru *2009 god.

Sektor obrazovanja	Planirana sredstva	Realizovana
Predškolsko obrazovanje	61.285.000	22.274.940
Osnovno obrazovanje	99.177.000	19.295.021
Srednje obrazovanje	60.095.000	9.104.392
Obrazovanje –ukupno	220.0557000	

*Podaci se odnose na realizovana sredstva od 01.01.-30.04.2009. godine

Zbog nedostatka finansijskih sredstava osnovne škole su u posebno teškoj situaciji, dok su srednje škole u boljoj situaciji zahvaljujući dodatnim delatnostima , ali ta sredstva nisu dovoljna za veća investiciona ulaganja .

Korisnici/e

Novi Pazar, kako je već navedeno ima sve nivoe obrazovanja .Ukupan broj obrazovno – vaspitnih ustanova u opštini je 24. Tokom školske 2007/08. godine, obrazovnim

procesom na svim nivoima, obuhvaćeno je 21195 korisnika obrazovanja , što je 17,66 % ukupne populacije stanovništva (prema Popisu stanovništva 2002 godine ukupan broj stanovnika u Novom Pazaru je 120000).

T.5. Broj učesnika u obrazovanju po institucionalnim nivoima

	Nivo obrazovanja	Br.učesnika	% u odnosu na br. stanovnika
1	Predškolsko	1 450	
2	Osnovno	12 370	
3	Srednje	5301	
4	Visoko	4797	
Ukupno :		23918	

Korisnici usluga obrazovanog sistema su deca od predškolskih ustanova (od 3 god.) do 18 (19) god i dalje na visokoobrazovnim ustanovama.

Predškolsko obrazovanje tokom 2005-2006 (preuzeto iz Opštinske strategije održivog razvoja)

Broj ustanova	Broj dece korisnika	Prema dužini dnevnog boravka			Broj dece koja borave besplatno
		do 5 časova	9 – 11 časova	preko 11 časova	
3	1.450	511	939	-	511

U Gradu postoje tri institucije predškolskog obrazovanja (obdaništa i jaslice), koje su sve smeštene u samom gradu. Usluge trenutno koristi oko 1.450 dece, od kojih je 939 na boravku dužem od 9 h. U seoskom području je očigledan nedostatak, kao i adekvatan geografski razmeštaj institucija koje se bave predškolskim obrazovanjem.

U narednoj tabeli dat je ukupan broj odeljenja i učenika u osnovnim školama

T.6.Osnovna škola

Red . broj	Naziv škole	Mesto/naselje	Broj učenika	Broj odeljenja	Nastavno osoblje-kvalif.struk.			
					IV	VI	VI I	Ukupno
1	0J.J.Zmaj	Novi Pazar	825	27				44
2	Stefan Nemanja	Novi Pazar	1601					83

3	Bratstvo	Novi Pazar	1829					78
4	Vuk Karadžić	Novi Pazar	1777					84
5	R.B. Tršo	Novi Pazar	1429					57
6	D.Maksimović	Novi Pazar	1021					67
7	Selakovac	Novi Pazar	616					48
8	Jošanica	Lukare	1014					69
9	A.S.Leso	Deževa	421					59
10	Đura Jakšić	Trnava	303					24
11	R.N.Sava	Dojeviće	887					83
12	Dositelj Obradović	Osaonica	251					48
13	S.Mokranjac/o.m.o	Novi Pazar	396*					21
Ukupno			12 370					695

T.7. Srednje škole (za školsku 2008/2009 godinu)

	Naziv srednje škole	Obrazovni profil	Broj odelje.	Broj učenika	Nastavno osoblje-kvalif.struk.			
					V	VI	VII	Ukupno
1	Gimnazija	Opšti	8	268				63
		Društveno jezički	11	363				
		Prirodno-mat.	11	320				
		Informatički	1	30				
2	Ekonomsko trgovinska škola	Ekonomski tehničar	21	691				97
		Finansijski tehničar	1	35				
		Pravni tehničar	8	252				
		Trgovinski tehničar	5	164				
		Trgovac	1	31				
		Muški frizer	1,5	49				
		Ženski frizer	2	52				
		Službenik osiguranja						
3	Tehnička škola	Maš.teh.za kom.kon.	5	142				78
		Pog.teh.maš.obrade	2	62				
		Automehaničar	1,75	53				
		Autolimar	0,75	48				
		Mašinbravar	0,25	4				
		Instalater	0,25	13				
		Bravar	1	18				
		El.teh.računara	5	152				

		El.monter pogona	2	43				
		El. Teh.rad.i vid.teh.	3	81				
		El.teh.energetike	2	57				
		Autoelektričar	2	59				
		El.meh.za maš.i op.	1	23				
		El.instalater	0,5	17				
		El.meh.za term.i ras.uređ.	2	63				
		Teh.drumskog saob.	6	184				
		Vozač mot.voz.	3	85				
4	Medicinska škola	Pedijatrijska sestra	5	165				63
		Gin.akuš.sestra	1	33				
		Stomatološka sestra	1					
		Fizioterap.teh.	1					
5	Škola za dizajn tekstila i kože	Med.sestra/tehničar	9	291				77
		Teh.mod.odeće	6	178				
		Konfekcijski teh.	6	164				
		Konfekcionar krojač	6	177				
		Meh.tekst.mašina	2,5	69				
		Tehn.modelarkože	6	169				
		Obučar	3	86				
		Galanterac	0,5	14				
		Šivač tekstila	1	6				
6	Turističko- ugostiteljska škola	Turistički tehničar	2	71				
		Ugostiteljski tehničar	3	92				
		Kulinarski tehničar	1	36				
		konobar	2	51				
		Kuvar-poslasičar	1	36				
		pekar	2	44				
Ukupno :				4796				315

T.8.Visoko školstvo

	Univerziteti	Fakulteti	Broj studenata
1	Državni Univerzitet u Novom Pazaru	Filozofski fakultet	488
		Pravno –Ekonomski Fakultet	643
		Fakultet tehničkih nauka	383
2	Univ.u Beogradu	Učiteljski fakultet-odeljenje u N.P	281
3		Pravni fakultet –K.Mitrovica odeljenje u Novom Pazaru	201
4	Univerzitet Braća Karić	Fakultet za trgovinu i bankarstvo U Novom Pazaru	408
		Fakultet za Islamske studije	175
5	Internacionalni Univerzitet		1470

Najbrojnija populacija učenika je u osnovnim školama, a najmanji broj u predškolskim ustanovama, jer ove ustanove nemaju dovoljno kapaciteta da prime sve zainteresovane. Broj dece koja čekaju na upis u predškolsku ustanovu je 800.

Postojeće i nedostajuće usluge

Predškolsko obrazovanje:

Postojeće usluge:

- celodnevni smeštaj
- vaspitno-obrazovni rad, smeštaj i ostale usluge
- realizacija predškolskog programa (tzv. „0” odeljenja)
- savetodavni rad sa roditeljima

Nedostajuće usluge:

- nedostatak prostora
- nedostatak preventivne zdravstvene zaštite u okviru institucije
- rekreativni program za decu predškolskog uzrasta

Osnovno obrazovanje

Postojeće stanje:

- realizacija obrazovno-vaspitnog rada (po pravilnicima obrazovno-vaspitnog rada)
- realizacija izbornog programa
- obrazovanje dece sa posebnom potrebama
- redovna preventivna zdravstvena zaštita
- realizacija programa prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci
- vršnjačka edukacije –u pojedinim školama

Nedostojće usluge:

- nemaju sve škole potrebne uslove rada u pogledu prostora i preventivne stomatološke zaštite, posebno je teško stanje u isturenim odeljenjima na seoskim područjima
- nedostatak pijaće vode u seoskim školama
- nedostatak sanitarnih čvorova u seoskim i radovi na rekonstrukciji u gradskim školama
- sistematsko praćenje talentovanih učenika
- baza podataka za zlostavljanu i zanemarivanu decu

Srednje obrazovanje

Postojeće usluge:

- realizacija planova i programa obrazovno –vaspitnog rada
- koordinirano obrazovanje odraslih
- rad đackog parlamenta
- realizacija programa prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci
- vršnjačka edukacije –u pojedinim školama

Nedostajuće usluge:

- nedostatak prostora
- nedostatak kvalitetne i organizovane profesionalne orijentacije
- nedostatak prostora za mlade i njihovo organizovano okupljanje

Visoko obrazovanje

- proširenje prostora
- smeštaj studenata
- ishrana studenata
- studentske organizacije

Razvojni i strateški dokumenti

Svaka škola mora da ima sledeće dokumente:

- Godišnji program rada za datu školsku godinu
- Školski program
- Školski razvojni plan za period od 3 do 5 godina koji mora biti u saglasnosti sa Godišnjim programom rada i Školskim programom
- Akcione planove zasnovane na samovrednovanju i vrednovanju rada škole, kao prilog Školskom razvojnem planu

Obrazovni sektor, procena unutrašnjih i spoljašnjih snaga i slabosti

Obrazovanje	
Snage	Slabosti

<ul style="list-style-type: none"> • Postoje urađeni ŠRP-ovi u svim srednjim i većini osnovnih škola • Lokalna zajednica raspolaže obrazovnim nastavnim kadrom • Nastavnici i profesori aktivno pohađaju edukacije i usavršavaju se • Uspostavljeni su đачki parlamenti u srednjim školama (omladinsko preduzetništvo) • Romska populacija je uključena u nastavni proces u dve škole, a angažovani su i romski asistenti • Postojanje psihološko pedagoških službi • Lokalna samouprava (LS) u potpunosti je motivisana za unapređenje obrazovanja, uključujući i podršku aktivizaciji mladih i primenu dodatnih obrazovnih sadržaja • Dobra saradnja između Ministarstva prosveta (MP) i lokalne samouprave • Započeta infrastrukturna ulaganja • Uspostavljena je Kancelarija za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrazit nedostatak prostora za nastavu • ŠRP se ne sprovode kroz zadovoljavajuće partnerstvo - nedovoljno institucionalizovani ("uhodani") kanali komunikacije između škola i lokalne samouprave • U osnovnim školama đачki parlamenti i aktivizacija mladih nisu održivo postavljeni • Nedovoljno poštovanje zakonske obaveze od strane roditelja o obaveznom obrazovanju; • Evidentiran nedostatak kompetentnih kadrova za nastavu sa Romima • Druge škole nemaju uključenu romsku populaciju u nastavni proces • Nedostaju stručni kadrovi za sve predmete • Nema plana uključivanja romskih asistenata u nastavni proces • Đачki parlamenti nisu dovoljno aktivni
Prilike	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> • MP i LS ostvaruju aktivnu saradnju na prilagođavanju obrazovanja utvrđenim potrebama tržišta • Uvode se obrazovni profili u školama u skladu sa potrebama razvoja zajednice • Konstituisanje školske uprave u Novom Pazaru • Ministarstvo omladine i sporta je uspostavljeno i raspolaže značajnim budžetom • Projekti od značaja za obrazovanje, finansirani od republike i-ili EU fondova se realizuju u partnerstvu sa LS • Postojanje Duge/Centra za decu i mlade 	<ul style="list-style-type: none"> • Zastareli normativi za procese nastave, posebno u nastavi za učenike sa invaliditetom • Ulaganje u obrazovanje na nivou Republike je nisko • Školska uprava nije u funkciji

Izvor: SWOT je uradila multisektorska radna grupa pri izradi SP razvoja socijalne zaštite

Prioriteti obrazovnog sektora

- Povećanje prostora, izgradnja novih škola i fiskulturnih sala. Rekonstrukcija seoskih škola, isturenih odeljenja.

- Nabavka opreme za škole na gradskom i seoskom području
- Povećanje broja odeljenja učenika sa posebnim potrebama, onih koji trenutno nisu zastupljeni u gradu
- Formiranje odeljenja učenika sa posebnim potrebama u srednjim školama za njihovo radno osposobljavanje.
- Preventivno-korektivni i terapijski rad sa decom sa suspektim i/ili objektivno prisutnim razvojnim smetnjama, poremećajima adaptacije i ponašanja (terapijski rad defektologa, psihologa) – pojačan rad stručnih službi dodatno angažovani stručni saradnici u osnovnim školama
- Povećanje uključenosti romske dece u obrazovnom sistemu
- Sistematsko praćenje i organizovani rad sa talentovanom i nadarenom decom, u okviru gradskog centra-službe za talentovane i nadarene učenike
- Realizacija programa prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i zaštite reproduktivnog zdravlja
- Socio-edukativni programi za roditelje (Škola za roditelje..)
- Koordiniran rad svih ustanova zaduženih za rad sa decom (Centar za socijalni rad, Zdravstveni centar, Mup, škole itd)
- Program suzbijanja zlostavljanja dece u porodici i van nje
- Identifikacija učenika koji napuštaju osnovnu školu i preduzimanje mera za smanjenje broja takvih učenika

5.3 Zdravstvena zaštita

Prema statističkim podacima iz 2005 godine, na jednog lekara u opštini Novi Pazar dolazi 847² stanovnika, što je veći broj od proseka u Republici Srbiji koji iznosi 378 stanovnika. Podatak ukazuje na opterećenost zaposlenih medicinskih radnika i potrebu za angažovanjem dodatnog kadra. Od zdravstvenih ustanova pored Zdravstvenog centra i Doma zdravlja u gradu Novom Pazaru, zdravstvene stanice nalaze se u Bukresu, Deževi, Šaronju, Lukarima i Trnavi, a postoji još i 8 ambulanti u mestima: Vranovina, Štitare, Pazarište, Vučiniće, Rajetiće, Odojevce, Pope i Grubetiće. Ukupan broj zaposlenog medicinskog kadra iznosi 268. Ambulante nisu pokrivene radom lekara specijalista, a samo 4 lekara opšte prakse pokrivaju oblast koja gravitira ka nevedenim seoskim ambulantama. Na ruralnom području Novog Pazara, nedovoljan je broj zdravstvenih objekata, a postojećim objektima je otežan pristup zbog udaljenosti i specifične konfiguracije terena.

Pregled zdravstvenih ustanova

Zdravstveni centar	Domovi zdravlja	Zdravstvene stanice	Ambulante (mesto)	Kadrovska struktura						
				specijalisti	lekari	na specijal	zdravstveni radnici sa VSS	zdravstveni radnici sa SSS	nemedicinsko osoblje	

² Izvor: Zавод за статистику Републике Србије

Novi Pazar	Novi Pazar	Dom zdravlja Bukres	Vranovina							
			Štitare							
		Deževa	Šaronje							Pazarište
										Vučiniće
										Rajetiće
										Odojeviće
										Pope
										Grubetiće
										Ukupno kadrova:

Izvor: Dom zdravlja/lokalna samouprava

U Novom Pazaru se nalazi i Specijalna bolnica „Novopazarska banja“ za lečenje progresivnih mišićnih i neuromišićnih bolesti. Nosilac zdravstvene zaštite u Novopazarskoj Banji je Zavod za distrofiju, a ova ustanova raspolaže sa najsavremenijom opremom i spada u vodeće rehabilitacione centre u Srbiji.

Tehnička opremljenost:

Zdravstvena ustanova	Zdravstvena oprema
Novi Pazar	Skener
	Sterilizatori
	Mamot
	Defibrilatori
	Aparati za kiseonik
	EKG
	Inkubatori
	Inhalatori
	Laringoskop
	Autoklav
	Mikroskop
	Aspirator
	Ultrazvuk
	Rentgen
	Audiometar
	Spektrofotometar
	Aparati za hemodijalizu

Osim navedenih najvažnijih aparata za dijagnostiku i lečenje, postoji i druga prateća oprema.

Zdravstvenom Centru u Novom Pazaru nedostaju potrebni aparati na odeljenjima ginekologije, hirurgije, neurologije, itd. Službe i dispanzeri su takođe u nedostatku opreme i aparata.

Izvor: Dom zdravlja/lokalna samouprava

Pregled apotekarskih ustanova

Apotekarska ustanova	Apotekarske stanice
Dom zdravlja Novi Pazar	Apoteka I, u okviru Doma zdravlja
	Gradska apoteka II, u ul. 28. novembra
	Apoteka u okviru školskog dispanzera u ul. S. Nemanje
	Apoteka u ul. 28. novembra
	Bolnička apoteka u okviru Doma zdravlja

Izvor: Dom zdravlja/lokalna samouprava

U okviru Doma zdravlja Novi Pazar postoji 5 apotekarskih stanica. Sve su smeštene u gradu Novom Pazaru.

Zdravstvo, procena unutrašnjih i spoljašnjih snaga i slabosti

Zdravstvo	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje banjskih resursa • Potencijal privatnog sektora u medicini • Dovoljno raspoloživog zemljišta za nove kapacitete • Dostupan obrazovan medicinski kadar • Postoji srednja Medicinska škola • Postojeći medicinski kapaciteti 	<ul style="list-style-type: none"> • Neizvršena decentralizacija lokalne primarne zdravstvene zaštite • Nezadovoljavajuća organizacija pružanja zdravstvene zaštite • Neinstitucionalizovana i nedovoljno obuhvatna saradnja zdravstvenog sektora i ostalih lokalnih činioca u javnom, privatnom i civilnom sektoru • Nedostaci u prostornim kapacitetima i opremljenosti i nedostatak lekara • Nedostatak resursa za pacijente zavisno od PAS • Zdravstvene usluge nisu jednako dostupne, posebno na seoskom području • Nepostojanje kliničkog centra
Prilike	Pretnje

<ul style="list-style-type: none"> • Predviđena otvaranje Medicinskog fakulteta • Otvaranje Zavoda za javno zdravlje sa sedištem u Novom Pazaru • Otvorenost za nove ideje, poboljšana efiksnost rada i organizacija rada (potiču od ministarstva) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nelogičnosti i nedostaci u regionalnoj organizaciji zdravstvenih ustanova i usluga (Sjenica pripada Užicu) • Nepoznanice u pogledu načina redistribucije inokredita za zdravstvo
---	---

Izvor: SWOT zdravstva uradila multisektorska Radna grupa pri izradi SP razvoja socijalne zaštite.

5.4 Civilno društvo: udruženja, savezi i organizacije civilnog društva

U Novom Pazaru postoje i aktivno rade: Crveni krst, Savez slepih i slabovidih, Savez gluvih i nagluvih, Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima, Društvo paraplegičara, Društvo za cerebralnu paralizu, Civilni invalidi rata, Savez penzionera i Savez invalidskih penzionera.

Crveni krst se bavi socio-humanitarnim radom, zdravstveno-preventivnim radom, dobrovoljnim davalaštvom krvi, obukom prve pomoći građana, edukativnim radom sa podmlatkom, omladinom Crvenog krsta i građanima. Broj korisnika narodne kuhinje je 800, dok je na čekanju 1.100 ljudi, dece, žena i muškaraca.

Savez slepih i slabovidih lica je međuopštinska organizacija za grad Novi Pazar i opštine Tutin, Sjenica i Raška. Na evidenciji ima 185 registrovanih članova. Osnovna delatnost je socio-humanitarna, odnosno pružanje svih vidova podrške svojim članovima.

Savez gluvih i nagluvih je međuopštinska organizacija za grad Novi Pazar i opštine Tutin, Sjenica i Raška. Na svojoj evidenciji ima 1100 registrovanih članova. Osnovna delatnost je socio-humanitarni rad, organizovano pružanje pomoći i podrške članovima.

Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih lica je sociohumanitarna organizacija koja deluje na teritoriji Grada Novog Pazara. Na evidenciji ima 900 registrovanih lica ometenih u razvoju, svih kategorija ometenosti i različite starosne dobi. Osnovna delatnost je pomoć ovim licima i njihovim porodicama, otkrivanje i evidentiranje lica ometenih u razvoju, podizanje svesti u lokalnoj zajednici o ovim licima i njihovim problemima, aktivnosti na stvaranju uslova za njihovu kontinuiranu rehabilitaciju, socijalizaciju i osposobljavanje za samostalan život prema preostalim sposobnostima i mogućnostima.

Društvo paraplegičara je socio-humanitarna organizacija ima registrovanih 45 članova. Delatnost društva je pružanje svih vidova podrške svojim članovima i njihovim porodicama.

Društvo za cerebralnu paralizu ima registrovanih 94 člana, osnovna delatnost je socio-humanitarna, pružanje svih vidova pomoći i podrške svojim članovima.

Civilni invalidi rata je socio-humanitarna organizacija koja ima 126 članova, brine o svojim članovima i pomaže im u ostvarivanju prava.

Projektno iskustvo:

Na osnovu upitnika koji su popunili predstavnici pomenutih nevladinih organizacija, sve organizacije su imale određena iskustva u projektnom radu, mada je prilično jasno da ta iskustva nisu dovoljna da bi samostalno mogle da uspešno apliciraju za sredstva određenih EU fondova. U tom smislu, pregled projektnog rada prvenstveno ocrtava oblasti delovanja od posebnog značaja za ispitivana udruženja.

Savez gluvih realizovao je sledeće projekte:

- obuka gluvonemih na računaru
- škola gestovnog govora za čujuće iz Novog Pazara
- škola gestovnog govora za čujuće iz Sjenice, Raške i Tutina
- pobošanje informisanosti gluvonemih lica

Savez slepih realizovao je projekte:

- rehabilitacija kasnije oslepelih lica, slepe dece i njihovih roditelja
- opismenjavanje slepih lica i roditelja slepe dece na Brajevom pismu
- zvučni semafori
- staza za slepe

Društvo paraplegičara realizovalo je projekte:

- kolica za sve
- odmor za sve
- obuka na računarima

Društvo za cerebralnu paralizu realizovalo je projekte:

- Mi živimo sa vama a ne pored vas
- Tribine

Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih lica

Od 1999. godine uspešno realizuje projekat “Otvorena vrata za decu i roditelje”. U toku 1999. godine projektom je bilo obuhvaćeno 24 lica a 2008. godine 192 lica ometena u razvoju. Cilj projekta je evidentiranje mentalno nedovoljno razvijenih lica, podizanje svesti u lokalnoj zajednici o ovim licima i njihovim problemima, aktivnosti na stvaranju uslova za njihovu kontinuiranu rehabilitaciju, socijalizaciju i osposobljavanje za samostalan život prema preostalim mogućnostima i sposobnostima.

Održivost projekta će posebno biti obezbeđena završetkom izgradnje i formiranjem ustanove “Regionalni centar za dnevni boravak i radno osposobljavanje”.

Crveni krst

- bolesti zavisnosti

- narodna kuhinja
- briga o starima
- romski vrtići
- prva pomoć
- AIDS – HIV
- dobrovoljno davanje krvi

Osim u projektnom radu, ostvaruju redovnu saradnju sa lokalnom samoupravom i Centrom za socijalni rad. Nabrojane organizacije imaju prostor u vlasništvu ili na korišćenju koji su dobile od strane lokalne samouprave i centra za socijalni rad.

Rad ovih organizacija podržan je sredstvima opštinskog budžeta. Po viđenju predstavnika ovih socio-humanitarnih organizacija, odnos lokalne samouprave, od 2000 godine pa na dalje, radikalno se menja u prilog sve većeg razumevanja i saradnje.

Pored navedenih organizacija na području Grada aktivna su: Savez penzionera, Savez invalidskih penzionera, Merhamet, Urban in, Damad, udruženje žena „Ana“, udruženje žena „Rasanka“, Sandžački odbor za ljudska prava, Građanski forum, Sandžački intelektualni krug.

Procena unutrašnjih i spoljašnjih prednosti i nedostataka u civilnom sektoru

Civilni sektor	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • NVO OSI imaju dobru saradnju sa LS i CSR • NVO OSI i Crveni krst su sa dobrim apsorpcionim kapacitetima • Postoje 2 Romske NVO • Kontinuirano finansiranje nekih NVO od strane LS 	<ul style="list-style-type: none"> • Loša politička situacija opterećivala je rad nekih NVO i saradnju sa LS • Lokalna samouprava nema uvid u projekte koje sprovode neke NVO • Romske NVO su sa neizgrađenim resursima za projektni rad • Neizgrađen mehanizam naručivanja, ugovaranja i finansiranja usluga
Šanse	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> • Depolitizacija rada NVO koje su od značaja za razvoj socijalnih usluga • Efektivna decentralizacija i regionalizacija • Dostupnost EU fondova i uređenih republičkih konkursa • Obaveza javnog sektora da bude transparentan u radu 	<ul style="list-style-type: none"> • Neuspešnost u povlačenju sredstava iz domaćih i EU fondova usled neprimerenog programiranja • Decentralizacija bez finansija i regionalizacija bez rezona • Neprimenjivanje mera koje u društvu treba da nosi civilni sektor

Izvor: SWOT uradila multisektorska radna grupa za izradu SP razvoja socijalne zaštite

Sledi SWOT analiza civilnog sektora za grad Novi Pazar koju je izradila proširena grupa predstavnika NVO sektora

SWOT

Civilni sektor	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Ljudski resursi: znanja u pisanju sredstava; pronalaženje sredstava; zastupanje i javno zagovaranje • NVO koje rade direktno sa korisnicima (SOS telefon, pravna pomoć, mladi, kuhinja Crvenog krsta... OSI) • Sredstva koja nisu dostupna institucijama • Jednostavne strukture, usluge i procedure • Inovativna rešenja programa i usluga • Programi koji se mogu akreditovati (deca, mladi, žene...) • NVO sektor može proširiti delatnost na ruralno područje (izmeštamo usluge ka korisnicima) • NVO raspolažu podacima o ciljnim grupama koje nisu prepoznate u SSS (povratnici...) • Građani se obraćaju NVO-ima za pomoć 	<ul style="list-style-type: none"> • Deo tradicionalnih organizacija ne poseduje znanja za nalaženja sredstava • Loša saradnja • Deo NVO sektora deluje stranački • Nema konsenzusa o vrednostima unutar sektora
Šanse	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> • Ne postoji ceo niz usluga i programa u domenu socijalnih usluga, kako na gradskom, tako ni na ruralnom području (sigurna kuća...) • Ograničeni kapaciteti institucija (po broju i vrstama znanja; po kapacitetima za kontakte sa strancima) • Građani prepoznaju pojedince iz NVO kojima se mogu obratiti za pomoć • Konkursi koji za jedan od kriterijuma imaju saradnju NVO sa institucijama • Potencijal saradnje sa sindikatima • Mogućnost saradnje sa preduzetnicima (nezaposlene žene iz teže zaposljivih) 	<ul style="list-style-type: none"> • Zatvorenost institucija za inovativne programe • Nepostojanje podataka o broju stanovnika / broju korisnika zaštite što utiče na broj zaposlenih u institucijama • Nepostojanje institucionalnih mehanizama o saradnji sa NVO • Nerazvijeni mehanizmi o dodeli sredstava lokalnih NVO / netransparentnost procedura • Loša percepcija NVO od strane lokalne zajednice • Nedostatak protokola o saradnji sa NVO

područja), uspostavljanje novih usluga, finansiranje	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak protokola o saradnji između institucija (lokalni protokoli) • Zatvorenost medija za rad NVO (ne prate kontinuirano rad NVO-a)
<ul style="list-style-type: none"> • Javni radovi • Razvoji programa u podršci roditeljstvu 	

5.4 Lokalni mediji

U Novom Pazaru postoji 15 medija, od toga 12 elektronskih (3 televizije i 9 radija) i 3 štampana.

Napomena: *Na spisku postoje mediji koji nemaju dozvolu za rad izdatu od Republičke radiodifuzne agencije.*

Televizije

Javno preduzeće za informisanje - spada u elektronske medije. Osnivač i finansijer ove televizije je Grad Novi Pazar. Glavna uloga ove televizije je informisanje javnosti u Novom Pazaru i na teritoriji koju pokriva signal ove televizije (emituje program na manjinskom jeziku). Samim tim što je medij svih građana Novog Pazara, ima značajnu ulogu u razvoju lokalne zajednice. Ima regionalnu pokrivenost.

TV Jedinstvo - privatna televizija. I ova televizija ima regionalnu pokrivenost, i ima značajnu ulogu u razvoju lokalne zajednice, a naročito u razvoju sela. Prepoznatljiva je po afirmativnim emisijama običaja, tradicije i kulture naroda ovog kraja.

Bošnjačka televizija - privatna televizija. Ova televizijska stanica ima lokalnu pokrivenost i program je prevashodno baziran na muzičkim sadržajima.

Radio stanice

Sve radio stanice u Novom Pazaru su po svom profilu jako slične i ako se izuzme **Radio Novi Pazar i Radio 100 plus** može se reći da spadaju u grupu muzičkih radija. Ova dva radija se i po načinu finansiranja i po svom programu izdvajaju od ostalih. Radio Novi Pazar finansira Grad, a Radio 100 plus novinska agencija BETA. U program Radio Novog Pazara uključuje se radio Beograd 1, a program radija 100+ informacijama i vestima snabdeva novinska agencija BETA dok su ostali isključivo privatni i bez informativnog programa. Uporedivši ih sa ostalim radijima u Gradu, ova dva radija imaju doprinos u razvoju lokalne zajednice isključivo zbog postojanja ozbiljnih informativnih emisija. Postoje još Radio Han, Ju Radio, As Radio, M Radio, Radio Mozaik, Radio Universa, Plavi Radio, Radio Deževa, Radio Ras.

Štampani mediji

Sandžačke novine

Nedeljnik koji je posle duže pauze ponovo počeo da se izlazi iz štampe. Najstariji list sa ovih prostora koji još uvek postoji. Okrenut je lokalnim dešavanjima, ali ne izostaju ni teme iz zemlje i sveta. Značajna uloga u razvoju lokalne zajednice ogleda se u tome da je u vreme medijske blokade to bio jedini list u kojem se mogao oglasiti Bošnjački narod i kroz ovaj list se snažno uticalo na svest naroda o posledicama režima Slobodana Miloševića. Delom ga finansira Ministarstvo kulture Vlade Republike Srbije.

Bošnjačka riječ

Proglašen za najbolji časopis na jeziku manjina na teritoriji cele države. Izlazi tromesečno i bavi se u najvećem delu Bošnjačkom narodnom tradicijom i kulturom. Bošnjačku riječ izdaje centar za Bošnjačke studije. Samim konceptom i sadržajem tema koje obrađuje, ovaj časopis pruža ogroman doprinos razvoju lokalne zajednice.

Glas islama

Izdaje ga i uređuje Islamska zajednica u Srbiji.

5.6 Socijalna zaštita

Centar za socijalni rad, na teritoriji Grada Novog Pazara, glavni je nosilac aktivnosti u vezi socijalne zaštite i kao ustanova od posebnog društvenog interesa ima mesto promotera socijalno-zaštitnih funkcija na lokalnom i širem nivou. Po Zakonu o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana, CSR Novi Pazar obavlja sledeće stručne poslove u sprovođenju socijalne zaštite i socijalnog rada:

- otkriva i prati socijalne potrebe građana i probleme u oblasti socijalne zaštite;
- predlaže i preduzima mere u rešavanju stanja socijalnih potreba građana i prati njihovo izvršenje;
- organizuje i sprovodi odgovarajuće oblike socijalne zaštite i neposredno pruža usluge socijalne zaštite i socijalnog rada;
- razvija i unapređuje preventivne aktivnosti;
- pruža dijagnostičke usluge, sprovodi odgovarajući tretman, savetodavno-terapijske usluge i stručnu pomoć korisnicima;
- podstiče, organizuje i koordinira profesionalni i dobrovoljni humanitarni rad;
- vodi evidenciju o deci za usvajanje i potencijalnim usvojiocima;
- vodi evidenciju i dokumentaciju o pruženim uslugama i preduzetim merama u okviru svoje delatnosti i vrši i druge poslove utvrđene zakonom i Odlukom Skupštine opštine.

Infrastruktura

Prostorije Centra za socijalni rad se nalaze se u sklopu Kombinovane ustanove socijalne zaštite koja je sastavljena iz delova Centra za socijalni rad 13,53%, prostorije humanitarnih organizacija (Savez gluvih i nagluvih, Savez slepih, Savez civilnih invalida rata) 7,76%, prostorije Doma porodice 10%, Klub- kuhinje 12% i stambenog bloka za stare 46% ukupne površine. Prostorije Doma porodice bile su ustupljene na korišćenje

osnovnoj školi “Desanka Maksimović” za rad specijalne škole za decu ometenu u psihofizičkom razvoju. Prostorije Klub kuhinje su u saradnji sa nadležnim organima Novog Pazara od pre nekoliko godina bile osposobljene za prihvatanje izbeglih lica koja su ovde bila na kolektivnom smeštaju. Prema rešenju Komesarijata za izbeglice Vlade Republike Srbije ovaj kolektivni centar je ukinut. Prostorije su zapuštene, sve je praktično uništeno i potrebna su znatna materijalna sredstva za obnovu.

Problemi su vezani i za neregulisan status zgrade Kombinovane ustanove socijalne zaštite u okviru koje se nalaze i prostorije Centra za socijalni rad. Zgrada je oštećena, nema grejanje a zastarela je i vodovodna, elektro i kanalizaciona mreža.

Ljudski resursi

Stučna organizacija Centra za socijalni rad bazirana je u skladu sa predlogom komisije Ministarstva za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku iz 1993.godine na dve stručne ekipe i to:

- Stručna ekipa za zaštitu dece i omladine
- Stručna ekipa za zaštitu odraslih i starih

U okviru stručne ekipe za zaštitu dece i omladine funkcionišu dva tima i to :

- Tim za zaštitu dece i omladine bez roditeljskog staranja , dece iz poremećenih porodičnih odnosa i maloletnički brak
- Tim za zaštitu dece i maloletnika sa poremećajima u društvenom ponašanju i zaštitu dece sa smetanjama u psiho-fizičkom razvoju.

Tim za zaštitu odraslih deluje kao jedan tim, a zasnovan je na kombinovanom principu i to: socijalni radnici i pravnik po teritorijalnom principu, a pedagog i psiholog po opliku zaštite. U timu za zaštitu dece i omladine zastupljeno je učešće socijalnog radnika, pedagoga, psihologa i pravnika.

U Centru za socijalni rad na kraju 2008. godine bilo je zaposleno 25 radnika na neodređeno vreme i 2 na određeno vreme, i to: direktor-dipl.defektolog-spec.pedagog, 2 dipl. pravnika, 2 dipl. psihologa, 1 dipl. sociolog, 2 dipl. socijalna radnika, 7 socijalnih radnika sa višom školom, 1 dipl. specijalni pedagog, 2 dipl. opšta pedagoga, 1 dipl andragog, 1 trijažer sa višom stručnom spremom, 5 radnika na opštim i finansijsko-računovodstvenim poslovima, jedan vozač i jedan domar. Dvadeset dva radnika finansira Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, dva socijalna radnika, jednog diplomiranog pedagoga i dva administrativna radnika na određeno vreme za proširene oblike socijalne zaštite finansira Grad Novi Pazar.

Uzimajući u obzir da je Novi Pazar dobio status Grada, konstantno povećanje broja korisnika usluga socijalne zaštite kao i postojeće kapacitete Centra za socijalni rad, potrebno je povećati kapacitete Centra zapošljavanjem novih stručnih radnika uz učešće Ministarstva rada i socijalne politike, tako i sredstava lokalne samouprave.

Projektno iskustvo CSR Novi Pazar

Grad Novi Pazar kao ni širi region nema klasični dom za stara lica, a zbog specifičnosti običaja, kulture i ishrane, javljaju se brojni problemi kod smeštaja starih osoba u druge domove. Stoga je Centar za socijalni rad još 2006 u saradnji sa lokalnom samoupravom

konkurisao kod Ministarstva za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku sa projektom „Dom za stara lica u opštini Novi Pazar, u okviru realizacije projekata iz Nacionalnog investicionog plana Vlade Republike Srbije. Lokalna samouprava je obezbedila građevinsko zemljište i sve potrebno oko izrade projektne dokumentacije, kao i svu potrebnu infrastrukturu. U aprilu 2009. potpisan je Ugovor o izgradnji Gerontološkog centra – dom za stara lica u Novom Pazaru. Planira se kapacitet za smeštaj 80 starih i nemoćnih lica sa 30 zaposlenih. Za početak se planira da Dom bude u sastavu Centra za socijalni rad kao domsko odeljenje.

Centar za socijalni rad u Novom Pazaru učestvovao je u realizaciji brojnih projekata koji se odnose na unapređenja socijalne i porodično-pravne zaštite kako na lokalnom nivou, tako i na širem planu:

- Projekat „Partnerstvom protiv siromaštva” u saradnji sa Timom potpredsednika Vlade za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva i NVO „Urban –in,,
- Projekat „Izrada strateškog plana opštine Novi Pazar” u oblasti socijalne zaštite.
- Projekat „Izrada Lokalnog plana akcije za decu (LPA)” u saradnji sa UNICEF-om i Stratedžik marketingom.
- Projekat „Unos u bazu podataka i prikupljanje statističkih podataka” odobren od strane Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja i Nacionalne službe za zapošljavanje.
- Projekat „Planiranje lokalnih usluga socijalne zaštite-PLUS” za Ministarstvo rada i socijalne politike – Fond za socijalne inovacije.
- Izrađen je predlog projekta „Prihvatilište za beskućnike u opštini Novi Pazar”, za sada u fazi je čekanja odobrenja finansijske podrške .
- Projekat „Zdravlje i mladi na Balkanu” u organizaciji kanadske organizacije CIDA dok je CSR učestvovao u implementaciji i realizaciji projekta.
- Urađen je Web sajt Centra za socijalni rad Novi Pazar, i
- Za potrebe resornog Ministarstva urađeni su brojni upitnici o određenim kategorijama korisnika (osobe sa invaliditetom, deca na porodičnom smeštaju i hraniteljstvu, socijalno ugrožena lica, itd.).
- Partnerski projekat lokalne samouprave i CSR „Izgradnja servisa pomoći u kući za stare i OSI“ dobio je finansijsku podršku od strane Fonda za socijalne inovacije i očekuje se njegova realizacija tokom 2009.

Pored toga postoje i potrebe za otvaranjem i uvođenjem novih usluga na lokalnom nivou :

- Savetovalište za decu i porodicu
- Dnevni centar za decu sa asocijalnim i prestupničkim ponašanjem
- Prihvatna stanica za decu i žene žrtve nasilja u porodici
- Dnevni centar i prihvatna stanica za stare osobe
- Kubovi za različite kategorije korisnika
- Stanovanje uz podršku za decu bez roditeljskog staranja
- Preventivni programi
- Ostala proširena prava

Korisnici socijalne zaštite, posebno CSR Novi Pazar

Aktivnosti Centra za socijalni rad su usmerene pre svega na prevladavanje trenutnih socijalnih problema, ali isto tako, i na doprinos ukupnom društveno-ekonomskom razvoju i ostvarivanju utvrđenih razvojnih ciljeva.

Kao planski i programski ciljevi razvoja novih standarda Centra za socijalni rad su:

- poboljšanje nivoa zaštite za posebno osetljive grupe dece, odraslih i starih lica;
- povećanje efikasnosti stručnog rada i dostupnosti usluga korisnicima;
- podizanje profesionalne kompetencije stručnih radnika u socijalnoj zaštiti.

Centar za socijalni rad na evidenciji korisnika socijalne zaštite u 2008. godini ima 8.645 osoba.

Pored Centra za socijalni rad u oblasti socijalne zaštite još deluju Crveni krst i više nevladinih organizacija. Na evidenciji Crvenog krsta nalzi se 6.763 korisnika.

U okviru stare zgrade Centra se nalazi Savez gluvih, Savez slepih sa 127 članova i Savez civilnih invalida rata. Pored ovih udruženja postoji i Savez paraplegičara, Savez distrofičara, Udruženje mentalno retardiranih osoba sa 900 članova, koji, od 1999. godine, imaju i kutak za decu i roditelje sa 187 članova.

Finansiranje postojećih Saveza se vrši iz sredstava gradskog budžeta. Takođe postoji i Centar za decu i omladinu „Duga“.

Crveni krst u Novom Pazaru pruža pomoć za 5200 raseljenih lica sa Kosova i Metohije, a takođe zbrinjava 763 raseljena lica iz BiH, kao i 800 lica iz opštine Novi Pazar. Broj korisnika socijalne zaštite može da bude i veći prema trenutnoj situaciji i potrebama.

Korisnici usluga Centra za socijalni rad

Godina	Maloletna lica							Punoletna lica						
	Ukupno	Ugroženi porodičnom situacijom	Sa poremećajima u razvoju	Mentalno zaostali	Ometeni u fizičkom razvoju	Sa kombinov. Smetnjama	Ostali korisnici	Ukupno	Lica sa poremećajima u razvoju	Fizički i psihički ometena lica	Materijalno neobebeđena lica	Nezbrinuta lica	Ostarela lica	Ostali korisnici
1999	927	673	209	29	9	3	4	2.682	22	601	925	194	439	501
2003	1.110	886	172	34	11	3	4	2.862	24	491	1.050	245	472	580
2005	1.950	1.726	141	52	30	7	4	3.163	26	517	1.307	252	482	579

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Kretanje ukupnog broja korisnika po starosnim grupama

Starosna grupa	2006.	2007.	2008.
Deca i omladina	2.343	3.419	3.712
Odrasla lica	2.579	3.814	4.017
Ostarela lica	898	911	916
UKUPAN BROJ	5.820	8.144	8.645

Kao što se jasno vidi iz dve gore navedene tabele, broj korisnika usluga socijalne zaštite kontinuirano i značajno raste tokom poslednje decenije, s tim da je taj negativni trend dodatno intenziviran tokom poslednje 3 godine.

Iz republičkog budžeta se finansiraju sledeća prava koja su regulisana Zakonom o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana: smeštaj u ustanovu socijalne zaštite ili u drugu porodicu, dodatak za pomoć i negu, uvećani dodatak za pomoć i negu, materijalno obezbeđenje, osposobljavanje za rad (rehabilitacija) i usluge socijalnog rada.

Na evidenciji Centra za socijalni rad zaključno sa 31.12. 2008.godine se nalazi ukupno 8.645 korisnika. U odnosu na isti period 2007. godine, kada je bilo 8.144 korisnika, imamo indeks rasta od 106,15% . Ovaj trend rasta broja korisnika, prisutan u prethodnih petnaest godina, nastavljen je i u 2009. godini.

Na kraju izveštajnog perioda za 2008. godinu, na evidenciji Centra za socijalni rad nalazilo se 1.582 porodice korisnika materijalnog obezbeđenja porodice, što je više u odnosu na predhodnu godinu . Isto tako tendencija je da će i u narednom periodu doći do povećanja broja korisnika materijalnog obezbeđenja. Korisnika dodatka za pomoć i negu drugog lica na kraju izveštajnog perioda je bilo 708, što je povećanje u odnosu na 624 korisnika iz prethodne godine, a posledica je povećanja potreba za ovim oblikom zaštite.

Takođe, na evidenciji Centra za socijalni rad na kraju izveštajnog perioda nalazilo se 217 lica pod starateljstvom od čega 122 odraslih lica, 54 starih i 41 dece i omladine. Na smeštaju se nalazi 62 odraslih i starih lica, od čega 55 na domskom smeštaju i 7 lica na porodičnom smeštaju. Pored toga, 31 dete bez roditeljskog staranja je na porodičnom smeštaju, a četvoro dece ometene u psiho-fizičkom razvoju na domskom smeštaju.

Centar za socijalni rad je u toku 2008.godine dodelio 204 jednokratnih novčanih pomoći svojim korisnicima i građanima, dok je na ime troškova za sahrane dodeljeno 26 novčanih pomoći korisnicima. Ovi oblici spadaju u proširene oblike socijalne zaštite, a pored ovih tu spadaju i opremanje korisnika za smeštaj u dom, kao i pružanje materijalne pomoći licima koja su se našla u stanju socijalne potrebe.

Na osnovu praćenja podataka može se zaključiti da je u toku 2008. godine došlo do povećanja broja korisnika materijalnog obezbeđenja u odnosu na predhodnu godinu sa 1.512 porodice na 1.582 porodica, ili sa 5.678 članova njihovih porodica na 5.874. Zbog prisutnosti društvene krize, tendencije povećanja broja korisnika materijalnog obezbeđenja prisutne su u zadnjim mesecima 2008. godine, kao i u prvim mesecima 2009. godine. Pored toga u toku 2009.godine, po procenama nadležnih državnih organa, očekuje se povratak oko 120.000 građana Republike Srbije iz zapadnih zemalja po readmisiji. Od tog broja procenjuje se da će oko 30.000 građana doći u Novi Pazar, kao domicilni grad, što će dalje usloviti veće potrebe za socijalnom zaštitom i uslugama Centra za socijalni rad.

U strukturi nosilaca prava materijalnog obezbeđenja najzastupljenija su nezaposlena lica, a zatim slede nesposobni za rad, dok je broj ostalih kategorija neznatan.

Najveći problem predstavlja materijalna i stambena neobezbeđenost pojedinaca i porodica. Sve je više višečlanih porodica, gde su oba ili jedan roditelj koji su sposobni za

rad, na evidenciji nezaposlenih lica, ali nisu u mogućnosti da nađu posao i obezbede osnovna sredstva za egzistenciju.

Veliki problem predstavlja i nerešeno stambeno pitanje porodica, pa se dešava da u jednoj kući ili stanu, žive dve ili tri porodice koje imaju jednu sobu ili u istom stanu žive zbog nemogućnosti da plaćaju kiriju.

Broj korisnika deodatka tuđe nege je u blagom porastu sa 624 u predhodnoj godini na 708 na kraju 2008. godine. Veliki je broj nerešenih zahteva za tuđu negu zbog toga što korisnici čekaju na poziv lekarske komisije i po više meseci.

Bitno je istaći da socijalnim radom i socijalnom zaštitom nisu obuhvaćena sva lica u potrebi na teritoriji Grada.

Centar za socijalni rad je značajnu pažnju tokom 2008.godine posvetio radu sa marginalnim grupama: Romima, izbeglim i raseljenim licima, osobama sa invaliditetom, deci i ženama žrtvama nasilja itd. To se naročito ogledalo u pružanju pomoći kod ostvarivanje prava na materijalno obezbeđenje porodice, kod ostvarivanja prava na tuđu negu, davanju jednokratnih novčanih pomoći, pomoći u naturi, obezbeđivanju životnih namirnica, sredstava za higijenu, kupovinu lekova, ogreva, itd.

Kratak prikaz finansiranja socijalne zaštite

Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana, prava u socijalnoj zaštiti i socijalnoj sigurnosti su:

- materijalno obezbeđenje porodice,
- dodatak za negu i pomoć drugog lica,
- pomoć za osposobljavanje za rad,
- pomoć u kući, dnevni boravak, smeštaj u ustanovu socijalne zaštite ili drugu porodicu,
- usluge socijalnog rada.

Ovo su prava od opšteg društvenog interesa i sredstva za njihovo ostvarivanje obezbeđuje Republika preko nadležnog Ministarstva za rad i socijalnu politiku.

Pored ovih osnovnih prava opštinskom Odlukom su utvrđeni oblici, uslovi i postupak za ostvarivanje proširenih oblika socijalne zaštite koji nisu obuhvaćeni kao osnovni oblici socijalne zaštite po Zakonu o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana, a sredstva se obezbeđuju u budžetu Grada. U ove oblike spadaju:

- trenutne (jednokratne) novčane pomoći,
- naknade na ime pogrebnih troškova,
- pomoć u rešavanju stambenih potreba korisnika socijalne zaštite,
- pravo na pomoć u kući,
- dnevni boravak za decu ometenu u razvoju, invalidna i stara lica,
- organizovana ishrana, kao i druge usluge socijalne zaštite a koje spadaju u nadležnost Centra za socijalni rad.

Broj korisnika prava koja se finansiraju iz budžeta opštine / grada

Grad Novi Pazar je u 2008.godini preko Centra za socijalni rad, za socijalnu i porodičnu zaštitu iz svoje nadležnosti izdvojila ukupno 4.127.424,00 dinara, od toga :

- za prava korisnika		din.
- za finansiranje radnika u centru	1.787. 277,00	din.
- za dogradnju i adaptaciju poslovnog prostora uslove rada, za troškove održavanja zgrade, el. energije, kupovina kompjutera		din.
	382.774,00	din.
- za druge namene (navesti koje)		
- jednokratne novčane pomoći	920. 000,00	din.
- pomoć za sahrane korisnika	287. 373,00	din.
- za stanovanje i život	750. 000,00	din.

Iz budžeta Grada Novog Pazara je u toku 2008. godine izdvojeno 920.000,00 dinara za isplatu jednokratnih pomoći i to kroz 204 isplate. Za isplatu troškova sahrana za 26 korisnika isplaćeno je 287.373,00 dinara. Što se tiče strukture dodeljenih jednokratnih pomoći prema vrsti potreba možemo reći da su dodeljivane najčešće kao pomoć porodicama za nabavku životnih namirnica, za kupovinu lekova, potreba dece u školi, nabavku ogreva, itd.

Saradnja sa nadležnim organima lokalne samouprave je bila dobra u realizaciji proširenih oblika socijalne zaštite iz nadležnosti opštine.

Pri opštinskoj organizaciji Crvenog krsta postoji kuhinja u kojoj se sprema obrok i hrani se 800 porodica. Sredstva za funkcionisanje kuhinje obezbeđuje Crveni krst Srbije, Norveški Crveni krst i Grad Novi Pazar.

Grad Novi Pazar nema organizovanu nijednu od usluga socijalne zaštite, a koje su u nadležnosti lokalne samouprave. Naime, nije organizovana usluga pomoći u kući koja spada u oblast osnovnih prava socijalne zaštite. Takođe, iz budžeta opštine ne izdvajaju se sredstva dnevni boravak nijedne kategorije korisnika, ne postoji prihvatilište za privremeni smeštaj ugroženih lica, nije organizovano pružanje usluge "stanovanje uz podršku" niti postoji pružanje usluga "SOS telefonom"... - *usluge koje po zakonu spadaju u osnovna prava za čije ostvarenje je lokalna samouprava obavezna da izdvoji sredstva*. Iako, u zakonu navedene kao usluge iz domena osnovnih prava socijalne zaštite, za njihovo pružanje nije obezbeđena podrška kako u pogledu finansijskih sredstava koja su za to potrebna, tako ni u pogledu sankcija za lokalne samouprave koje to ne učine.

Celovita procena socijalne zaštite u zajednici

Socijalna zaštita	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Socijalna zaštita i CSR imaju jaku razvojnu podršku od strane LS • CSR raspolaže tačnim podacima o korisnicima koji su u sistemu socijalne zaštite • CSR raspolaže prostornim kapacitetima za radovne i dodatne aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Neizgrađene socijalne usluge koje se pružaju u zajednici • Pravima i uslugama socijalne zaštite nisu obuhvaćene sve grupe i pojedinci u potrebi • Nedostaje 10 stručnih radnika različitih profila u CSR (u odnosu na stvarni broj

<ul style="list-style-type: none"> • Iskusan i stručan kadar • Solidna računarska opremljenost • CSR poseduje iskustvo u sprovođenju projekata • Saradnja CSR sa NVO OSI je vrlo dobra kao i projektna sa ostalim NVO • Obrazovanje OSI se uredno odvija preko 3 razvojne grupe i posebnih odeljenja u 4 škole • Mediji su dostupni • CSR raspolaže sa 3 vozila (od toga 2 terenska) • Zajednica raspolaže kombijem za osobe sa invaliditetom 	<p>stanovnika, broj stvarnih korisnika, razuđenost terena ,odnosno dostupnost seoskih naselja)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna opremljenost za stavljanje u funkciju celokupnog prostora • Neinstitucionalizovana i nedovoljno obuhvatna saradnja sa zdravstvenim sektorom • Politizovana društvena situacija • Neophodna su velika investiciona ulaganja u svim sektorima, tako da je lokalni budžet nedovoljan • Evidentiran je nedostatak operativnih kancelarija u LS za sprovođenje sektorskih strategija i projektni rad
Prilike	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> • Prekogranična saradnja lokalne samouprave • Pripremljeni projekti u partnerstvu sa lokalnom samoupravom za apliciranje za donatorska sredstva • Sprovođenje javnih radova kao mogućnost zapošljavanja socijalno ugroženih i radno sposobnih građana • Namenska sredstva za finansiranje socijalne zaštite u 2009. godini • Sredstva za finansijsku podršku sprovednju Strategije razvoja socijalne zaštite kroz konkurse MRSP-a i Fonda za socijalne inovacije • Sredstva UNDP-a i predpristupnih fondova EU 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja korisnika i potencijalnih korisnika u oblasti socijalne zaštite • Nesankcionisanje nepoštovanja zakonskih obaveza (i od strane LS i građana) • Nedovoljna pomoć za razvoj regiona od strane Republike • Nedovoljna finansijska sredstva za implementaciju SRSZ • Nepoštovanje plana realizacije budžeta od strane lokalne samouprave (neredovan i slab priliv sredstava u lokalni budžet) • Nedovoljno korišćenje domaćih i stranih fondova za projekte iz oblasti socijalne politike

Izvor: SWOT celokupne socijalne zaštite u zajednici urađen od strane radne grupe za izradu SP razvoja socijalne zaštite.

6. ANALIZA MEĐUSOBNIH OČEKIVANJA SOCIJALNIH AKTERA

Slede rezultati analize i nalaza na koji način različiti socijalni akteri vide međusobne odnose i buduću saradnju unutar lokalne zajednice kao poticaj razvoju socijalnog kapitala koji uz dobro planiranje, koordinaciju i zajedničko delovanje socijalnih aktera treba da bude u funkciji socijalnog uključivanja osetljivih grupa u život zajednice.

Analiza socijalnih aktera i njihova uloga u razvoju

Socijalni akteri	Uticaj na oblast socijalne politike (Veliki, Srednji, Mali)	Njihov odnos prema oblasti socijalne politike (Pozitivan (+), Negativan (-), Neutralan (0))	Šta drugi socijalni akteri očekuju od pojedinog socijalnog aktera?	Šta pojedini socijalni akteri očekuju od drugih socijalnih aktera?	Akcije koje je potrebno preduzeti:
Centar za socijalni rad	s/v	+	<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava očekuje bolju saradnju Centra sa drugim socijalnim aktrima u zajednici - Veći obuhvat grupa u riziku -Podaci o korisnicima Partnerstvo u projrktima -Stručna pomoć u radu sa osetljivim grupama 	<ul style="list-style-type: none"> - Centar od lokalne samouprave očekuje finansijska i tehnička sredstva - Smernice i podrška u radu -CSR od NVO-a očekuje partnerstvo u projektima i pribavljanju dodatnih sredstava 	<ul style="list-style-type: none"> -Da lokalna samouprava redovno upućuje planirana sredstva -Da prati i pravovremeno priprema projekte u skladu sa prioritetima -Da blagovremeno planira sredstva na ime obaveznog sufinansiranja projekata -Dogovoriti saradnju između CSR i NVO-a u razvoju projekata i pružanju usluga
Ministarstva (za socijalna pitanja, finansije i ekonomiju)	v	+	<ul style="list-style-type: none"> - Očekuje se raspodela sredstava u skladu sa potrebama zajednice utvrđenim kroz proces planiranja 	<ul style="list-style-type: none"> - Od lokalnih aktera se očekuje definisanje prioriteta i u odnosu na njih izrada projekata u cilju obezbeđenja 	<ul style="list-style-type: none"> -Pratiti konkurse ministarstava i aplicirati sa projektima za ta sredstva

			- Očekuje se sufinansiranje projekata na lokalnom nivou	sredstava	
Školstvo	s/v	0/+	<ul style="list-style-type: none"> - Očekuje se sveobuhvatno obrazovanje dece i praćenje dece koja su uspešno završila školovanje - Očekuje se blagovremeno informisanje CSR o problemima učenika - Očekuje se opismenjavanje odraslih - Očekuje se aktivnije učešće pedagoško prosvetnih službi 	<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava treba da poveća budžetom predviđena sredstva i podrži unapređenje školstva - Škole očekuju od CSR da preuzme u potpunosti rešavanje problema dece i mladih 	<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava treba da podstakne povezivanje institucija unutar oblasti obrazovanja i objedini podatke o uspešnostima i problemima u obrazovanju dece i mladih - Dogovoriti procedure razmene informacija kako bi Centar mogao efikasno rešavati probleme - Potpisati protokol o saradnji na ranom otkrivanju i rešavanju problema kod dece i mladih - U obrazovanju slediti utvrđene potrebe za pojedinim profesijama - Uključiti predstavnike obrazovnih institucija u rad Lokalnog saveta za socijalnu politiku - Poboljšati nastavne programe i metode nastave - Organizovati permanentne edukacije za nastavni kadar
Zdravstvo	v	0+	<ul style="list-style-type: none"> - Očekuje se obezbeđivanje sveobuhvatne zdravstvene zaštite - Razvoj preventivnih programa u borbi protiv bolesti zavisnosti - CSR očekuje od zdravstvenih 	<ul style="list-style-type: none"> - Od lokalne samouprave se očekuje objedinjavanje podataka o grupama u riziku - Pružanje podrške razvoju zdravstvenih usluga u skladu sa utvrđenim prioritetima - Zdravstvo od 	<ul style="list-style-type: none"> - Uključiti predstavnike zdravstvenih institucija u rad Lokalnog saveta za socijalnu politiku - U saradnji sa lokalnom samoupravom staviti u funkciju što veći broj seoskih područnih ambulanti kao podršku rizičnim grupama na širem području - Potpisati protokol o saradnji između zdravstvenih ustanova i

			ustanova veće razumevanje u zbrinavanju posebno teških slučajeva	CSR očekuje potpuno socijalno zbrinjavanje nemoćnih i bolesnih	CSR u odnosu na ciljne grupe i sa zdravstvenom i socijalnom indikacijom -Razvijati preventivne programe u saradnji sa NVO sektorom
Nacionalna služba za zapošljavanje	s/v	0+	- Očekuje se od NSZ da u programe zapošljavanja i javnih radova uključi u većoj meri korisnike CSR -NSZ očekuje od svih nezaposlenih lica veći stepen angažovanja u pronalaženju posla	-NSZ očekuje od CSR informacije o korisnicima koji trebaju podršku u zapošljavanju	-Dogovoriti procedure razmene informacija i oblike saradnje -Razviti programe prekvalifikacije i zapošljavanja teže zapošljivih kategorija -Uključiti NVO sektor u edukaciju nazaposlenih -Uspostaviti partnerstvo u planiranju i sprovođenju javnih radova -Upoznati zajednicu sa programima podsticaja zapošljavanju
NVO	s	+	- Očekuje se otvorena i obostrano korisna saradnja sa lokalnom samoupravom - Partnerski projekti sa institucijama	-NVO sektor očekuje od lokalne samouprave: finasiranje, uključivanje u donošenje odluka kroz razna tela komisije i savete	-Raditi na uključivanju NVO-a u procese odlučivanja i zastupanja prava pojedinih interesnih grupa -Povećati efikasnost rada i obuhvat korisnika kroz NVO sektor - Izraditi strategiju razvoja NVO sektora na lokalnom nivou -Upoznati javnost sa aktivnostima i rezultatima rada NVO sektora -Podržati definisanje i uvođenje mehanizama za javnu dodelu sredstava lokalne samouprave -NVO-i bi trebali prezentovati zajednici svoje programe i kapacitete i predložiti usluge koje bi NVO sektor mogao pružati

Verske institucije	v	0	<ul style="list-style-type: none"> - Stavljanje kapaciteta verskih zajednica NVO-ima na raspolaganje - Učešće na zajedničkim aktivnostima i projektima 	<ul style="list-style-type: none"> - NVO sektor nije siguran šta verske institucije od njih očekuje 	<ul style="list-style-type: none"> -Upoznati zajednicu sa delovanjem verskih institucija na rešavanju problema u zajednici i dogovoriti saradnju sa drugim socijalnim akterima
Privreda	s	0	<ul style="list-style-type: none"> - Od privrede se očekuje podsticaj zapošljavanju u zajednici putem zapošljavanja teže zapošljivih grupa - Poštovanje propisa iz oblasti radnih i socijalnih prava 	<ul style="list-style-type: none"> -Od lokalne samouprave se očekuju podsticajne mere za poslovanje privrede i zapošljavanje -Poštovanje propisa pri privatizaciji -Od privrede se očekuje veće učešće u razvoju zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> -Stvaranje povoljnih uslova za proizvodnju i razvoj uslužnih delatnosti -Pojednostavljenje postupaka za dobijanje potrebnih dozvola za obavljanje poslovne delatnosti -Razviti programe društveno odgovornog poslovanja
Gradska uprava	v	0+	<ul style="list-style-type: none"> - Očekuje se od gradske uprave podrška uvođenju usluga u oblasti proširenih prava zaštite - Logistička podrška radu NVO-a - Zajednički nastup pred donatorima 	<ul style="list-style-type: none"> - Od CSR se očekuje efikasnost u radu i ravnomerniji obuhvat korisnika, posebno u seoskom području - Od NVO-a se očekuje uključivanje ljudskih resursa i znanja, angažovanje na prikupljanju sredstava i razmena podataka 	<ul style="list-style-type: none"> - Podržati usvajanje i implementaciju Strategije razvoja socijalne politike i finansiranje projekata i novih usluga - Institucionalizovati saradnju sa NVO sektorom - Da lokalna samouprava podrži izradu startegije razvoja NVO sektora na lokalnom nivou - Uvesti mehanizame za javnu dodelu i praćenje sredstava iz budžeta lokalne samouprave

Sudovi, javno tužilaštvo, MUP	v	0+	- Očekuje se efikasnije postupanje sudova i povratne informacije u postupcima u kojima je uključen i CSR	- Od CSR se očekuje puna uključenost tokom i nakon sudskog postupka	-Potpisati protokol o saradnji koji bi jasno razgraničio nadležnosti i definisao procedure u postupanju
Korisnici usluga u oblasti socijalne zaštite	m	+	- Od korisnika se očekuje veće lično angažovanje u rešavanju sopstvenih problema	- Kvalitetno pružanje postojećih usluga i uvođenje novih usluga	-Podržati osamostaljivanje korisnika kroz obezbeđenu podršku od strane svih socijalnih aktera
Mediji	v	+	- Medijska podrška radu CSR - Medijska podrška implementaciji Strategije za razvoj socijalne politike	-Usavršavanje veštine medijske prezentacije	-Učiniti sve informacije dostupnim građanima i zajednici -Organizovati zajedničke edukacija radi razmene znanja i veština

7. ANALIZA USLUGA I PRIORITETNE CILJNE GRUPE

Teritorija Novog Pazara prostire se na površini od od 742 km² na kojoj živi prema popisu iz 2002.godine 85.996 stanovnika sa 19.496 domaćinstava. Grad ima 98 naselja, 26 mesnih zajednica, od čega 6 gradskih i 20 seoskih.

Što se tiče broja stanovnika Grada postoje neslaganja u široj javnosti oko podataka iz popisa i stvarnog broja na terenu. Naime, prema popisu iz 2002.godine opština Novi Pazar imala je 85.996 stanovnika, koliko je otpilike imala i prema popisu iz 1991.godine. Prema podacima nadležnih opštinskih službi Novi Pazar ima 97.664 stanovnika, a u široj javnosti i u mnogim dokumentima se govori i o broju od 125.000 stanovnika, pa i više. Prema podacima Fonda za zdravstveno osiguranje u Novom Pazaru oko 105.000 građana ima overene zdravstvene knjižice. Pored toga prema podacima Izborne komisije u opštini Novi Pazar ima preko 72.000 birača sa pravom glasanja, što je svakako bitan indikator o nesrazmeri zvaničnih podataka broja stanovnika i faktičkog stanja na terenu. Razlozi za

to su brojni, ali je činjenica da veliki broj građana nema regulisan status prebivališta. Pored toga opština Novi Pazar je odlukom Vlade Republike Srbije dobila status Grada, a prema tim kriterijumima status grada dobijaju opštine sa preko 100.000 stanovnika. Veoma bitna odrednica u planiranju socijalno-zaštitnih funkcija Centra za socijalni rad je broj stanovnika u Gradu, podaci o natalitetu, mortalitetu, prirodnom i mehaničkom priraštaju, sklapanju i razvodubraka, broju domaćinstava, starosnoj i obrazovnoj strukturi stanovništva itd. Pored toga bitan segment predstavlja i stanje u privredi, broj zaposlenih, broj lica koja se nalaze na evidenciji nezaposlenih, kao i dostignuti nivo razvoja socijalne zaštite u Novom Pazaru.

Sve ovo ima direktnog uticaja na delatnost Centra za socijalni rad, posebno u odnosu na broj stručnih i drugih radnika, koji su potrebni za rad u Centru, a kapaciteti Centra su bitan faktor koji direktno utiče na mogućnost obuhvata grupa i pojedinaca u potrebi, kao i na kvalitet pruženih usluga.

7.1 Stara lica

Kao i u celoj Republici, tako i u Novom Pazaru, prisutan je trend migracija iz sela u grad i trend starenja seoskog stanovništva. Povećava se broj seoskih staračkih domaćinstava u kojima su stara lica često bez porodičnog staranja ili nemaju adekvatnu brigu, smanjena im je mogućnost da zadovolje svoje osnovne i socijalne potrebe, lošeg su zdravstvenog stanja i nemaju adekvatnu zdravstvenu zaštitu.

Opština Novi Pazar ima 98 naselja a 26 mesnih zajednica, od kojih su 6 gradskih i 20 seoskih. Broj stanovnika po naseljima u opštini varira od 5 stanovnika u selu Brestovo, pa do 62.470 stanovnika u samom gradu Novom Pazaru. Velika disproporcija u broju stanovnika ukazuje na depopulaciju seoskih naselja koja imaju u proseku nekoliko desetina ili par stotina žitelja, i demografski rast gradskog centra koji ima neuporedivo veći broj stanovnika. Gustina naseljenosti na teritoriji cele opštine iznosi 115,9 st/km².

Demografski podaci: U tabeli 1, prikazan je broj starih lica u opštini Novi Pazar prema popisima Zavoda za statistiku Republike Srbije od 1971. do 2002.

Tabela 1

Popis	1971	1981	1991	2002
60 - 64	1.814	1.672	3.242	3.420
65 - 69	1.277	1.660	2.004	3.148
70 - 74	881	1.230	1.205	2.358
75 i više	841	1.215	886	1.914
nepoznato	284	330	1.101	947

Izvor: Republički zavod za statistiku

Ovaj trend porasta broja lica u svim starosnim grupama iznad 60 godina nastavljen je i nakon 2002. godine.

Od 8.645 korisnika usluga Centra za Socijalni rad u Novom Pazaru, 916 čine stara lica.

Kretanje ukupnog broja ostarelih lica po osnovnim kategorijama

Tabela 2

Ostarela lica	2007.	2008.
Bez porodičnog staranja	31	32
Bez sredstava za život	223	225
Teže hronično obolela i invalidna	398	403
Ostala	259	256
Ukupan broj	911	916

Izvor: Izveštaj Centra za socijalni rad za 2008. godinu

Na evidenciji Centra za socijalni rad na kraju izveštajnog perioda nalazilo se 217 lica pod starateljstvom od čega 54 starih . Na smeštaju se nalazi 62 odraslih i starih lica, od čega 55 na domskom smeštaju i 7 lica na porodičnom smeštaju.

Siromaštvo: Pad ekonomske moći zajednice doveo je do sve većeg broja nezaposlenih lica što se negativno odražava i na situaciju starih lica. Kako sve veći broj porodica osiromašuje smanjuje se i njihova mogućnost adekvatne brige o starim licima unutar svojih užih ili širih porodica. Zbog društvene krize prisutne su tendencije povećanja broja korisnika materijalnog obezbeđenja, posebno u zadnjim mesecima 2008 godine, kao i u 2009 godini.

Zdravstveno stanje: Starim licima, posebno u selima otežan je pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti počevši od dostupnosti lekara opšte prakse, preko lekara specijalista, laboratorija za razne vrste analiza pa do apoteka i snabdevanja lekovima.

Stanovanje: Uslovi stanovanja kod starih lica koja žive sama nepovoljniji su nego kod ostalog stanovništva samim tim što ta lica nisu u mogućnosti da stambeni prostor na adekvatan način održavaju bilo zbog godina ili bolesti. Takva situacija je još izraženija kod staračkih domaćinstava u seoskim sredinama. Ova lica često su upućena na domski smeštaj iako bi mogla da funkcionišu u svojim domaćinstvima uz određenu pomoć sa strane.

Tabela 3: Broj starih lica smeštenih u ustanove socijalne zaštite ili druge porodice

	2007	2008
Broj starih lica smeštenih:	U ustanove socijalne zaštite	27
	U druge porodice	5

Izbor: Centar za socijalni rad, Novi Pazar

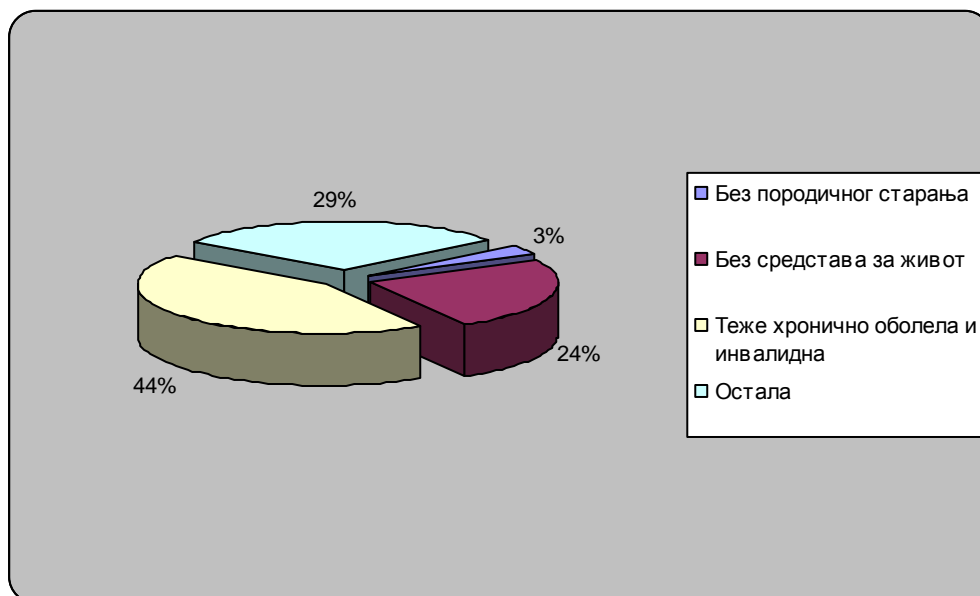
Stara lica su upućena na sledeće socijalne aktere: Centar za socijalni rad, ustanove zdravstvene zaštite, Crveni krst i nevladine organizacije. U organizaciji Crvenog krsta, postoji kuhinja u kojoj se sprema obrok i hrani veliki broj lica (oko 900 porodica) mada

nema posebnih podataka o starosnoj strukturi korisnika ove usluge, ali se svakako među njima nalaze stara lica koji su korisnici MOP-a.

Tabela 4: Kretanje ukupnog broja ostarelih lica po osnovnim kategorijama

Ostarela lica	2007.	2008.
Bez porodičnog staranja	31	32
Bez sredstava za život	223	225
Teže hronično obolela i invalidna	398	403
Ostala	259	256
UKUPAN BROJ	911	916

Grafički prikaz kategorija ostarelih lica korisnika usluga CRS u opštini Novi Pazar:

PROBLEMI KOJI SE IZDVAJAJU

- 19 stručnih radnika CSR-a na 8.645 korisnika (916 starih lica) što onemogućuje pružanje kvalitetnih usluga
- Nizak životni standard i slabi uslovi za ostanak starih lica u prirodnoj porodici
- Nije organizovana pomoć u kući za stara, bolesna i samohrana lica
- Ne postoji dnevni boravak za ostarela lica, ni planirana sredstva za njegovo funkcionisanje
- Ne postoji prihvatilište/prihvatna stanica za privremeni smeštaj ugroženih odraslih i starih lica (CSR je izradio projekat „Prihvatna stanica za beskućnike“ i predao ga LS

- Nedostatak klasičnog doma za stara lica u opštini Novi Pazar niti u širem regionu (zbog specifičnosti običaja, kulture, ishrane i slično, postoji veliki problem kod smeštaja odraslih is tarih osoba iz ove sredine u druge domove)
- Veliki broj lica sa ugroženim zdravstvenim stanjem a slaba pristupačnost zdravstvenih ustanova i apoteka, naročito u ruralnim sredinama
- NVO sektor nije angažovan na probelmima starih lica

ZAKLJUČCI

- Trend starenja stanovništva zahteva brze i sveobuhvatne odgovore.
- Trenutni ekonomski uslovi i sistem usluga socijalne zaštite ne uspeva da pokrije potrebe porodica kako bi se na adekvatan način brinule o starim licima.
- Nepostojanje organizovane pomoći u kući za stara i bolesna lica dovodi do toga da se ova lica koja bi uz navedenu uslugu mogla ostati u svom domu, smeštaju u ustanove socijalne zaštite što dodatno opterećuje oskudne kapacitete i republički budžet.
- Potrebe za dnevnim boravkom i prihvatilištima nisu ispraćene postojećim kapacitetima.
- Slaba zastupljenost proširenih oblika socijalne zaštite koji se finansiraju iz budžeta opštine / grada.
- Društvena integracija ove kategorije treba da bude značajnije podržana od strane lokalne samouprave i ostalih aktera.

PREPORUKE

- Nastaviti sa alokacijom finansijskih sredstava za najsiromašnija stara lica od strane lokalne samouprave.
- Uporedo jačati prirodne porodice za ostanak starih osoba.
- Organizovati pomoć u kući za stara i bolesna lica naročito u ruralnim naseljima.
- Formirati dnevni boravak i prihvatne stanice za stara lica.
- Podsticati NVO sektor da se brine o starima i širi mrežu volontera.
- Organizovati mobilne ambulante, odnosno redovan obilazak i pružanje zdravstvene nege starim licima u seoskim naseljima.
- Animirati donatore da podrže projekte uključenja starih u život zajednice.

7.2 Osobe sa invaliditetom

Osobe sa invaliditetom su lica koja zbog fizičkih ili mentalnih ograničenja nemaju ili imaju ograničen pristup društvenom životu koji odgovara njihovom starosnom dobu, polu, materijalnim prihodima kojima raspolažu, društvenoj ili kulturnoj sredini u kojoj žive. U našem društvu sve je veći broj ljudi sa fizičkim i psihičkim smetnjama. Uzroci takvog stanja su brojni a posledice su uglavnom trajne i nepovratne, tako da društvena

zajednica ne može na njih adekvatno da reaguje. Zato je uloga i zadatak stručne službe Centra za socijalni rad od velikog značaja kao jedan od osnovnih vidova društvene intervencije među kojima oblast socijalne i porodično-pravne zaštite zauzima značajno mesto.

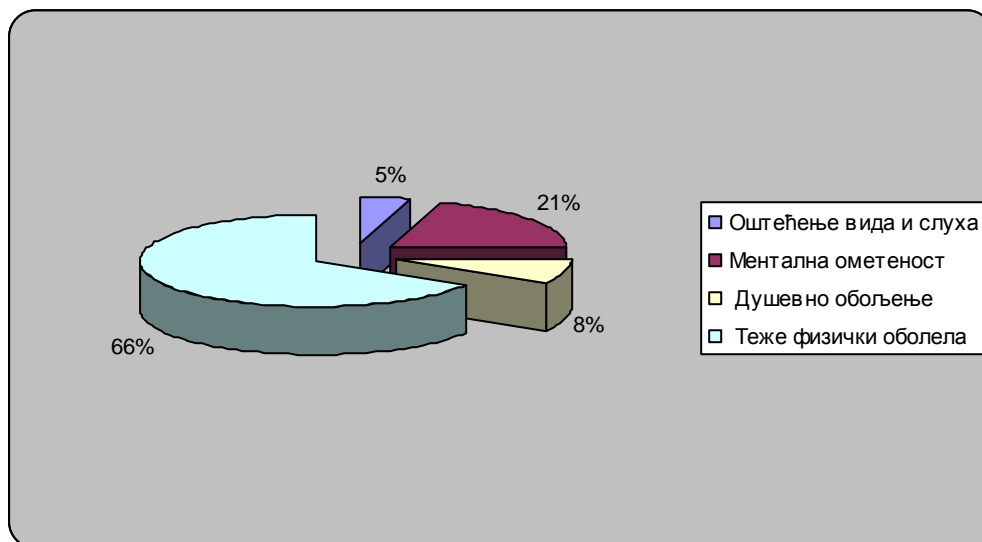
Statistički podaci: Od ukupno 8.645 evidentirana korisnika Centra za socijalni rad u Novom Pazaru u 2008. godini 3.712 su deca od kojih je 163 ometeno u psiho-fizičkom razvoju, 4.017 su odrasli od kojih su 574 psiho-fizički ometena lica. U tabelama 5 i 6 može se videti broj OSI odraslih i dece prema vrsti hendikepa i njihova zastupljenost u poslednje dve godine.

Tabela 5: Struktura odraslih lica prema vrsti hendikepa

Vrsta hendikepa	2006.	2007.	2008.
Oštećenje vida i sluha	26	26	27
Mentalna ometenost	114	114	115
Duševno oboljenje	45	49	51
Teže fizički obolela	367	382	381
Ostala invalidna			
UKUPNO	552	571	574

Izvor: CRS u Novom Pazaru (Izveštaj za 2007. godinu)

Grafički prikaz odraslih OSI prema vrsti i stepenu ometenosti u opštini Novi Pazar:

Kategorija dece i omladine ometene u razvoju nije brojčano izražena ali je rad sa ovim korisnicima veoma složen i odgovoran. Zakonom o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana detetom ometenim u psihofizičkom razvoju smatra se: 1.

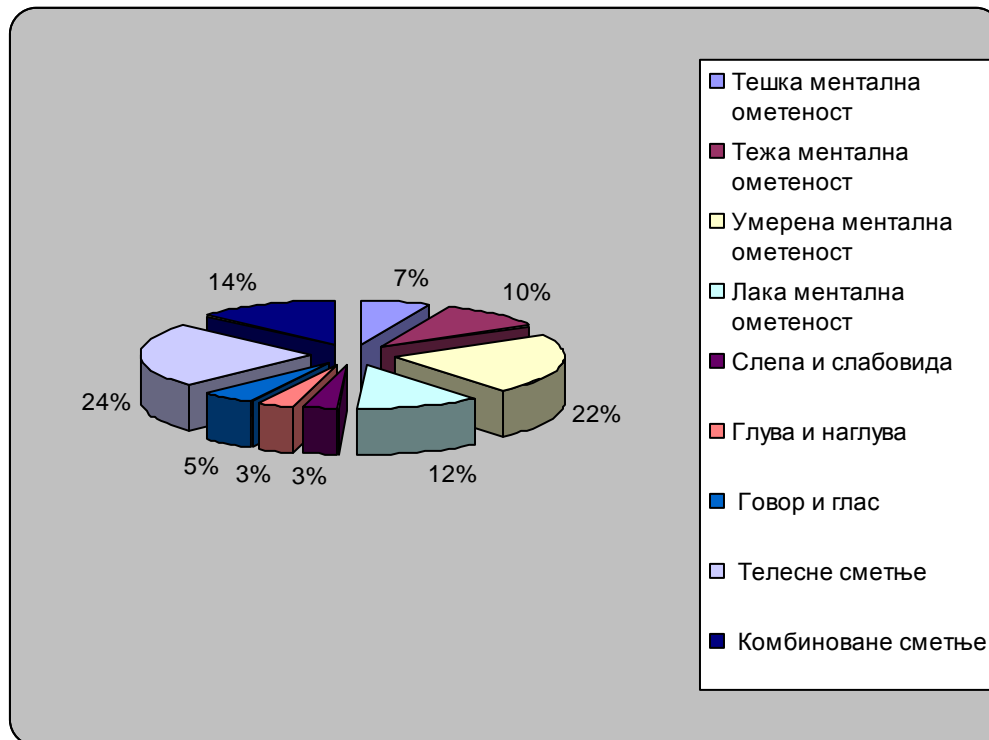
slepo dete, 2. gluvo dete, 3. dete sa teškim telesnim smetnjama u razvoju (paraliza, cerebralna paraliza, distrofija, paraplegija, kvadriplegija, multipla skleroza i ostale urođene i stečene telesne smetnje), 4. dete sa smetnjama u mentalnom razvoju (stepena lake, umerene, teže i teške mentalne ometenosti), 5. dete obolelo od autizma, 6. dete višestruko ometeno u razvoju.

Tabela 6: Struktura dece prema vrsti i stepenu hendikepa

Vrsta i stepen hendikepa	2006.	2007.	2008.
Teška mentalna ometenost	4	7	10
Teža mentalna ometenost	6	11	18
Umerena mentalna ometenost	13	21	25
Laka mentalna ometenost	7	15	20
Slepa i slabovida		2	6
Gluva i nagluva		2	5
Govor i glas	3	4	4
Telesne smetnje	14	36	46
Kombinovane smetnje	8	19	29
UKUPAN BROJ DECE	55	117	163

Izvor: CRS u Novom Pazaru (Izveštaj za 2008. godinu)

Grafički prikaz psiho-fizički ometene dece prema vrsti i stepenu ometenosti u Novom Pazaru:

Podaci iz navedenih tabela ukazuju na tendenciju porasta broja ove kategorije korisnika. Ovakav zaključak ilustruje činjenica da je na kraju 2008 na evidenciji Centra za socijalni rad bilo 708 odraslih OSI lica za razliku od 2007 kada ih je bilo 624, a još uočljiviji porast se primećuje kod psiho-fizički ometene dece čiji je broj sa 117 u 2007. godini, porastao na 163 u 2008. Prema ovim kategorijama korisnika primenjivani su različiti oblici, mere i usluge socijalne i porodično-pravne zaštite.

Ekonomski položaj: Psiho-fizički ometena lica u Novom Pazaru kao i u Republici Srbiji uopšte, pogođena su siromaštvom iz više razloga:

- povećane potrebe za materijalnim i novčanim sredstvima za obezbeđenje tuđe nege i pomoći, nabavke medicinskih i higijenskih sredstava;
- društvena izolacija
- problem u pronalaženju posla.

Lica sa invaliditetom se retko zapošljavaju, jer osim što postoji nerazumevanje u pogledu njihove radne efektivnosti, ovu ciljnu grupu dodatno opterećuje postojanje velike ponuda radne snage na tržištu rada. Trenutno nema posebnog programa koji bi podstakao zapošljavanje osoba sa invaliditetom što se može videti u tabeli 9.

Stanovanje: Ukoliko vrsta i težina invaliditeta dozvoljava, osobe sa invaliditetom žive u porodici, kod rođaka ili drugih lica. Ukoliko ne, upućeni su na specijalizovani domski smeštaj. U tabelama 7 i 8 može se videti broj odraslih OSI lica i psiho-fizički ometene dece koja se nalaze pod starateljstvom kao i mesto njihovog smeštaja.

Tabela 7: Broj odraslih OSI lica i njihova struktura prema mestu smeštaja i starateljstvu

Mesto smeštaja	Pod starateljstvom	Nisu pod starateljstvom	Ukupno
Ustanova soc. zaštite	28		28
Prihvatište/prih.stanica			
Hraniteljska porodica	2		2
Druga porodica			
UKUPAN BROJ	30		30

Tabela 8: Broj OSI dece i njihova struktura prema mestu smeštaja i starateljstvu

Mesto smeštaja	Pod starateljstvom	Nisu pod starateljstvom	Ukupno
Ustanova soc. zaštite	3	1	4
Prihvatište/prih.stanica			
„Dečije selo“			
Hraniteljska porodica			
Druga porodica			
Ostalo (dom, internat...)			
UKUPAN BROJ DECE	3	1	4

Iz priloženih tabela može se uočiti da se i deca i odrasla OSI lica najčešće smeštaju u ustanove socijalne zaštite. Na teritoriji Novog Pazara ne postoji prihvatna stanica, kao ni

dnevni boravak za odrasle osobe ometene u razvoju. Društvo za mentalno nedovoljno razvijena lica dobilo je projekat za izgradnju dnevnog boravka i radovi su u toku.

Obrazovanje dece i omladine: Na teritoriji Novog Pazara ne postoji zasebna ustanova za rad sa decom sa invaliditetom predškolskog uzrasta, već se u okviru predškolskog vaspitanja aktivnosti dnevnog zbrinjavanja organizuju preko 3 razvojne grupe. Ne postoje ni zasebne škole za decu ometenu u psiho-fizičkom razvoju, već su u okviru tri ustanove organizovana posebna odeljenja (ukupno 13 odeljenja sa 53 učenika):

- Osnovna škola „Desanka Maksimović”
- Osnovna škola „Jovan Jovanović Zmaj”
- Srednja škola za dizajn, tekstil, kožu i obuću

Oblici usluga: Osobe sa invaliditetom su upućene na sledeće aktere: Centar za socijalni rad, specijalne škole i institucije zdravstvene zaštite, rehabilitacioni centar, Međuopštinske organizacije Crvenog krsta (volonteri) i nevladine organizacije, kao i udruženja osoba sa invaliditetom. Centar za socijalni rad u Novom Pazaru ima dobru saradnju sa Međuopštinskom organizacijom gluvih i nagluvih, Međuopštinskom organizacijom slepih i slabovidnih, Savezom CIR-a, Društvom za mentalno ometena lica, Društvom paraplegičara, Društvom „Živeti uspravno”, Društvom za cerebralnu paralizu itd.

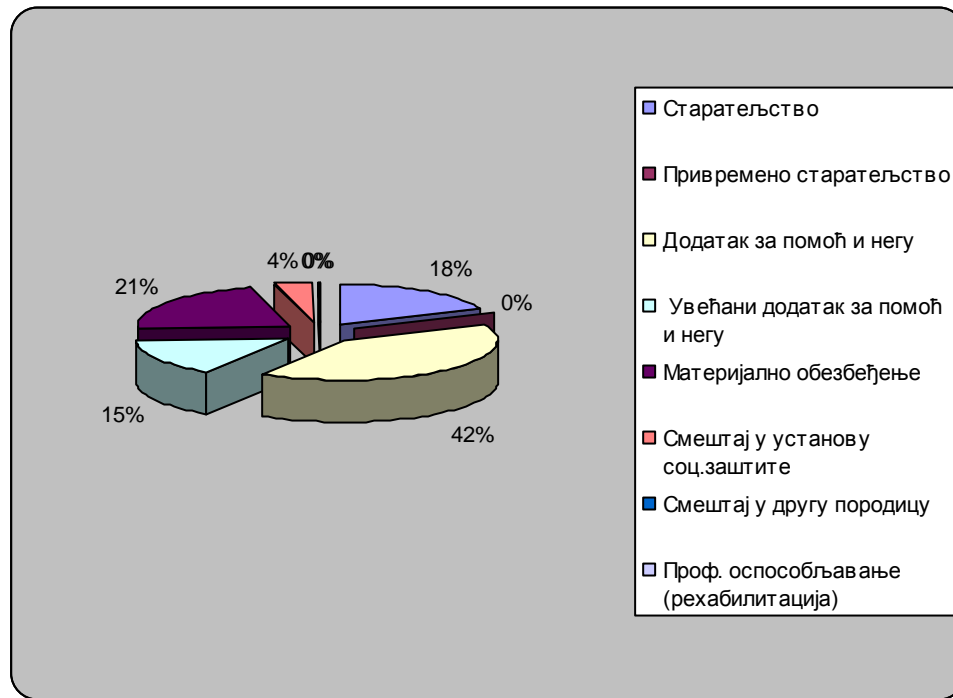
Socijalna i porodično-pravna zaštita ove kategorije dece predstavlja veoma složen posao a sastoji se u evidentiranju ove dece, razvrstavanju, pružanju materijalne pomoći, tuđe nege, zdravstvenom tretmanu, obezbeđivanju rehabilitacije, smeštaju tih lica u neku od ustanova socijalne zaštite, uključivanju u rad specijalnih škola, osposobljavanju za određene radne i životne aktivnosti u granicama preostalih mogućnosti itd. Na evidenciji Centra za socijalni rad nalazi se 163 ove dece.

Među decom koja su evidentirana kao deca ometena u psiho-fizičkom razvoju ima dece koja su i bez roditeljskog staranja. U Novom Pazaru ima jedno dete sa kombinovanim smetnjama i ujedno se nalazi pod starateljstvom.

Tabela 9: Broj odraslih psiho-fizički ometenih lica koja su koristila mere i oblike zaštite koji se finansiraju iz republičkog budžeta

Mere/oblici	20060	2007.	2008.
Starateljstvo	142	121	122
Privremeno starateljstvo			
Dodatak za pomoć i negu	232	271	284
Uvećani dodatak za pomoć i negu		99	51
Materijalno obezbeđenje	136	142	153
Smeštaj u ustanovu soc.zaštite	25	26	28
Smeštaj u drugu porodicu	3	2	2
Prof. osposobljavanje			

Grafički prikaz kategorija usluga CRS finansiranih iz republičkog budžeta u 2008. godini, a koje koriste odrasla psiho-fizički ometena lica u Novom Pazaru:

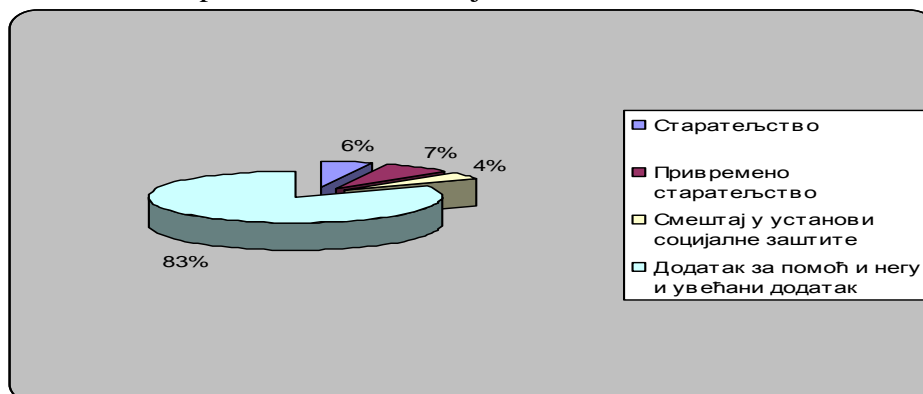

Kao što je već navedeno, uočava se potpuno odsustvo programa osposobljavanja ovih lica za obavljanje određenih poslova čime bi se pomoglo njihovoj integraciji u društvo kao i njihovim porodicama. Takođe, u Novom Pazaru ne primenjuje se nijedna mera i oblik proširene socijalne zaštite (pomoć u kući, dnevni boravak, smeštaj u prihvatnu stanicu, jednokratna pomoć u naturi, jednokratna novčana pomoć i stanovanje uz podršku ili "kuća na pola puta) za odrasla psiho-fizički ometena lica koje bi trebalo da se finansiraju iz budžeta opštine/grada. Samo je četvoro dete ometeno u psiho-fizičkom razvoju u 2008. godini dobilo jednokratnu pomoć u naturi.

Tabela 10: Broj dece ometene u psiho-fizičkom razvoju koja su koristila mere i oblike zaštite koji se finansiraju iz republičkog budžeta

mera/oblik zaštite	2006.	2007.	2008.
Usvojenje			
Starateljstvo	4	3	3
Privremeno starateljstvo	5	3	
Smeštaj u hraniteljskoj porodici			1
Smeštaj u ustanovi socijalne zaštite	3	2	3
Materijalno obezbeđenje			
Dodatak za pomoć i negu i uvećani dodatak	55	117	163
Prof. osposobljavanje(rehabilitacija)			

Grafički prikaz kategorija usluga CRS finansiranih iz republičkog budžeta a koje koriste deca ometena u psiho-fizičkom razvoju u Novom Pazaru:

Pozitivan pomak je taj što je Društvo za mentalno nedovoljno razvijena lica dobilo je projekat za izgradnju objekta za pružanje usluga dnevnog boravka i radovi su već otpočeli.

Kroz sagledavanje stanja u zajednici od strane samih osoba sa invaliditetom organizovanih u udruženja, urađen je sledeći SWOT položaja OSI u zajednici:

Osobe sa invaliditetom	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • postojeći edukovani kadar • postojeće organizacije građanskog društva, posebno organizacije koje se bave problemima i potrebama osoba sa invaliditetom • pozitivna iskustva i primeri dobre prakse vaninstitucionalnih usluga u lokalnoj zajednici • inicirani oblici međusektorskog povezivanja • podrška lokalne vlasti programima za OSI (otvaranje Dnevnog centra, podrška NVO Duga) 	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatak prostora za pružanje usluga osobama sa invaliditetom • nedostatak dovoljnog broja edukovanog kadra • infrastruktura u gradu nije prilagođena licima sa posebnim potrebama • problem pristupačnosti resornim institucijama – arhitektonske barijere • nedovoljno sredstava u budžetu grada
Prilike	Pretnje
<ul style="list-style-type: none"> • relativno očuvane vrednosti porodice • očekivana podrška resornog Ministarstva • dosadašnja uspešna saradnja sa donatorima • veće razumevanje i učešće građana • formiranje Celodnevnog boravka • realizacija Strategije lokalnog održivog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljno razumevanje problema od strane roditelja i porodice • nizak nivo senzibilizacije građana koji nisu potencijalni korisnici usluga socijalne zaštite • nepovoljna klima za zapošljavanje osoba sa invaliditetom nepostojanje međusektorske saradnje • netačan podatak o broju stanovnika u

	gradu, kao i nepoznat stvarni broj osoba sa invaliditetom
--	---

Pri ovoj analizi kao unutrašnji faktori uzeti su u obzir samo resursi samih osoba sa invaliditetom i njihovih udruženja, dok su kao spoljašnji razmatrani svi ostali činioци, kako sa lokalnog tako i nacionalnog nivoa.

Na međusektorskoj radnoj grupi od strane OSI doneseni su sledeći opšti zaključci:

- Dugogodišnji izostanak brige o ovim licima rezultirao je nedovoljno nehumanim odnosom prema problemima OSI i njihovih porodica za čije rešavanje je neophodna intenzivna aktivnost i kontinuirana podrška lokalne zajednice, resornih ministarstava i države u celini.
- Postojeće usluge i aktivnosti organizacija se odvijaju u granicama postojećih propisa i mogućnosti, što nije dovoljno da odgovori na sve potrebe OSI.
- Uspostavljeni su početni i novi modeli vaninstitucionalnih programa i usluga ovim licima i njihovim porodicama koji zahtevaju dodatnu podršku ukoliko se želi obezbediti njihova održivost.

PROBLEMI:

- Nizak nivo svesti zajednice o potrebama, pravima i mogućnostima OSI.
- Otežano ostvarivanje minimalno zakonom utvrđenih prava (tuđa nega, beneficije za vodu, troškove komunalija, struje, zdravstvene zaštite, prava na lekove i druga pomagala)
- Izražen problem siromaštva (oko 90 % porodica u kojima žive ova lica je siromašna)
- Nedostaje celodnevni boravak za lica ometena u razvoju kako bi se smanjio pritisak na porodice OSI, i odlazak mnogih OSI u ustanove za institucionalno zbrinjavanje čime se vrši njihova društvena segregacija
- Nema razvijenih programa radne okupacije i radnog osposobljavanja lica ometenih u razvoju
- Nepostojanje referentne zdravstvene službe u kojoj će roditelji dobijati dijagnozu i uputstva o potrebnim tretmanima za rehabilitaciju svoje dece i koja će pružati kvalitetne usluge zdravstvene zaštite.
- Nedovoljna umreženost i organizovanost postojećih resursa u zajednici na rešavanju problema OSI

ZAKLJUČCI:

- Ne postoje adekvatni mehanizmi za obaveštavanje OSI i njihovih porodica o pravima i načinima zadovoljenja njihovih potreba.
- Materijalna davanja nisu dovoljna za minimum ekonomske sigurnosti OSI.
- Ne postoji obuka za rad odraslih OSI niti adekvatna motivacija lokalnih preduzetnika za zapošljavanje ove populacije.
- Postoji potreba za dnevnim boravkom dece i odraslih OSI kao i za organizovanjem usluge pomoći i nege u kući kako bi se rasteretile porodice.
- Vidljiva je potreba da se svi akteri uključe i umreže svoje aktivnosti u cilju rešavanja problema osoba sa invaliditetom i njihove društvene integracije.

PREPORUKE:

- Sastaviti iscrpnu bazu podataka o osobama sa invaliditetom i uspostaviti efikasan mehanizam informisanja ovih lica o njihovim pravima i mogućnostima zadovoljenja potreba.
- U budžetu grada Novog Pazara potrebno je planirati značajnija sredstva za proširene oblike zaštite OSI.
- Izgraditi dnevni boravak za decu i odrasle OSI
- Organizovati pomoć i negu u kući za decu i odrasle OSI.
- Razviti kapacitete za program stanovanja uz podršku.
- Posvetiti pažnju specifičnostima problema osoba sa invaliditetom po naseljenim mestima.
- Prema iscrpnoj bazi podataka OSI ustanoviti za koje radne aktivnosti su ova lica sposobna, organizovati kampanju kod lokalnih preduzetnika ali i organa lokalne samouprave, resornih javnih službi i preduzeća o potrebi integracije ove društvene kategorije i napraviti analizu mogućih radnih mesta za OSI, organizovati radnu obuku i u krajnjoj instanci zaposliti radno sposobna ometena lica.
- Umrežiti ustanove na koje je upućena ova populacija i unaprediti stručnost i brojnost kadra tih ustanova.

7.3 Deca, mladi i porodica

Lokalna zajednica suočena je sa svim problemima koji se nalaze i na republičkom nivou a koja utiču na situaciju vezanu za decu, mlade i porodicu. Oni se uglavnom odnose na siromaštvo, nezaposlenost, zdravstvene probleme, nasilje nad decom i sl. Odatle sledi da su najvažniji ciljevi strateškog plana za decu, mlade i porodicu smanjenje siromaštva, unapređenje obrazovanja i zdravlja dece, mladih i porodica, unapređenje položaja dece i omladine ometene u razvoju, zaštita prava dece bez roditeljskog staranja, zaštita dece, mladih i članova porodice od zlostavljanja i zanemarivanja i smanjenje asocijalnog ponašanja dece i mladih.

Prioriteti socijalne zaštite obuhvataju decu od 0–18 godina, mlade od 18 – 26 godina i porodice koje imaju poteškoće. Oni su upućeni na: Centar za socijalni rad, zdravstvene ustanove, predškolske i školske ustanove i fakultete, opštinsko Odeljenje za društvene delatnosti, Međusektorski savet za LPA - lokalni plan akcije za decu, savetovalište za mlade, stručni tim CRS-a za zaštitu dece i omladine bez roditeljskog staranja i dece iz poremećenih porodičnih odnosa, stručni tim CRS-a za zaštitu dece i maloletnika sa poremećajem u društvenom ponašanju, Nacionalnu službu za zapošljavanje i nevladine organizacije. Opština Novi Pazar izradila je Nacrt strategije za mlade zajedno sa mehanizmima implementacije i realizacije, a izrađen i usvojen je Lokalni plan akcije za decu istaknut na sajtu Grada gde se mogu međusektorskom Savetu opštine podnositi predlozi projekata.

Demografski podaci:

Tabela 11: Starosna struktura stanovništva Novog Pazara

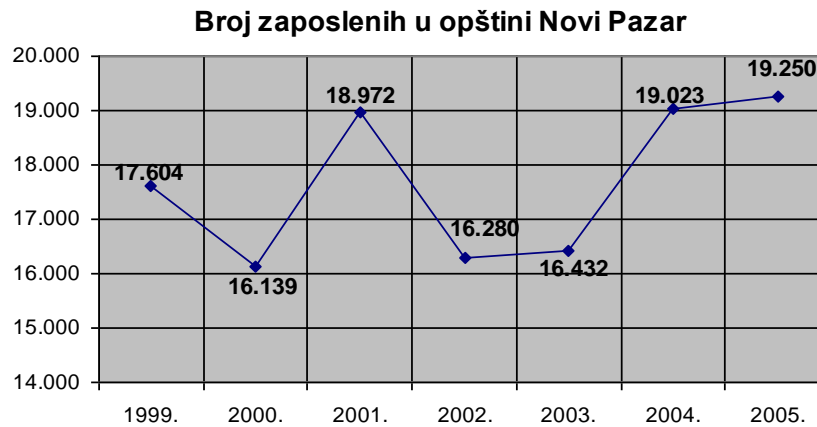
Popis	1971	1981	1991	2002
0 - 4	7.474	7.766	8.457	6.861
5 - 9	7.585	7.466	7.995	6.960
10 - 14	7.756	7.414	8.025	7.398
15 - 19	7.656	7.773	7.624	7.457
20 - 24	5.692	7.367	7.589	7.065
25 - 29	4.038	6.713	7.076	6.552
30 - 34	4.505	5.142	6.896	6.085
35 - 39	4.185	3.850	6.436	5.952
40 - 44	3.809	4.311	5.103	6.098
45 - 49	2.567	4.069	3.743	5.782
50 - 54	1.936	3.616	4.110	4.545
55 - 59	2.026	2.406	3.757	3.454
60 - 64	1.814	1.672	3.242	3.420
65 - 69	1.277	1.660	2.004	3.148
70 - 74	881	1.230	1.205	2.358
75 i više	841	1.215	886	1.914
nepoznato	284	330	1.101	947

Izvor: Republički zavod za statistiku

Maloletno stanovništvo koje pripada kategoriji izdržavanog stanovništva (do 15 godina) pokazuje tendenciju neznatnog opadanja u periodu 1991 - 2002. godina. Apsolutni i relativni udeo radno sposobnog stanovništva (preko 15 godina) se u posmatranom periodu povećava, pa u 2002 godini radno sposobno stanovništvo čini više od 63% od ukupnog stanovništva.

Siromaštvo i nezaposlenost: Prema podacima Zavoda za tržište rada na kraju 2007 godine na evidenciji se nalazilo 20.892 nezaposlenih lica, od čega 12152 žena. Prosečna zarada u privredi u Novom Pazaru za mesec decembar 2007 godine iznosila je 27.761,00 dinara. Kao i drugi delovi Srbije, i Novi Pazar je bio pogođen ekonomskom krizom deve-

desetih godina prošlog veka. Ipak, za razliku od drugih, Novi Pazar je sa svojim preduzetnicima i intezivnim razvojem tekstilne industrije 90-ih bio sa opštinom Čačak, sinonim za ekonomski razvoj lokalnih samouprava. Porast nezaposlenosti uslovljen je propadanjem velikih privrednih sistema kao što su : TK „Raška“, HK „Vojin Popović“, FO „Ras“, DP „Iskra“, „Sandžaktrans“. Privatni sektor je u proteklom periodu apsorbovao deo potrebne stručne radne snage iz pomenutih sistema i privatno preduzetništvo u ovoj opštini imalo je potencijal za razvoj malih i srednjih preduzeća. Muđutim, došlo do stagnacije u razvoju ovih delatnosti što je imalo nepovoljne posledice po razvoj celog kraja. Trenutna situacija je takva da je broj nezaposlenih lica sve veći, da je duži niz godina prisutno povećanje broja svih kategorija socijalne zaštite što se sve loše reflektuje na porodicu a time i na decu i omladinu.

Izvor: Repubički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Od 1999 javljaju se velike oscilacije u pogledu broja zaposlenih u Novom Pazaru. U 2001 dolazi do povećanja zaposlenosti od 2.833 u odnosu na 2000 godinu, da bi zatim u 2002 broj zaposlenih opao za 2.692. Počev od 2003, broj zaposlenih se naglo uvećava, da bi u 2005 taj broj bio za 2.970 veći od broja iz 2002 godine. Nagli skok zaposlenih je pre svega posledica legalizacija poslovanja kroz evidentiranje zaposlenih, ali delom i zbog realizovanih socijalnih programa koji su omogućili otpuštenim radnicima iz privatizovanih društvenih sistema da se prekvalifikuju i započnu posao u privatnom sektoru.

Nezaposlenost radno sposobnost stanovništva od direktnog uticaja je na osiromašenje velikog broja porodica, čime su posebno pogađena deca i mladi, kao izdržavani članovi.

Obrazovanje: U Novom Pazaru postoje institucije koje se bave predškolskim, osnovnim, srednjim i visokim obrazovanjem. Postoje tri institucije *predškolskog obrazovanja* koje su smeštene u samom gradu. Usluge trenutno koristi oko 1.450 dece, od kojih je 939 na boravku dužem od 9 h. Ove usluge nema u seoskom području. Postoji 6 *osnovnih škola* koje pohađa 8.882 đaka. Na ruralnom području postoji 5 osnovnih škola koje ukupno broje 2.968 đaka. Ove škole imaju i isturena odeljenja po pojedinim selima koja imaju od dva, pa do skoro 600 đaka. Takođe, u Novom Pazaru funkcioniše niža muzička škola „Stevan Mokranjac“ sa 396 đaka, kao i specijalna škola u Novopazarskoj banji. Osnovne škole imaju zadovoljavajuće kapacitete vezane za ljudske resurse. Ima 5 *srednjih škola* koje imaju 4.796 đaka, 378 nastavnika i 88 nenastavnih radnika. Kao srednješkolska ustanova radi i Gazi Isa Begova medresa koju pohađa 276 učenika. Sve ustanove su locirane u samom gradu Novom Pazaru i ne postoje isturena odeljenja u ruralnom području. Postojeća

mreža srednjih škola otežava efikasno obrazovanje učenika koji žive u udaljenim delovima Novog Pazara. Ovaj problem je posebno izražen tokom zimskog perioda, zbog neprohodnosti lokalnih seoskih puteva.

U Novom Pazaru postoje dva univerziteta od kojih je jedan privatni, a drugi državni. Pored toga postoje i Fakultet za trgovinu i bankarstvo i Fakultet za islamske studije osnovan kao obrazovna institucija u okviru verske zajednice, a njen osnivač je Sabor islamskih zajednica u Srbiji. Ukupan broj upisanih studenata na državnom Univerzitetu u Novom Pazaru i Fakultetu za trgovinu i bankarstvo je 730, a obe institucije zapošljavaju 115 profesora. Fakultetska nastava se obavlja i na isturenim odeljenjima fakulteta i viših škola iz drugih univerzitetskih centara poput Beograda, Kragujevca, Niša i Prištine.

Kategorije korisnika i oblici usluga: Od 8.144 korisnika na evidenciji Centra za socijalni rad zaključno sa 31.12. 2007 godine, 3.419 su deca a 3.814 odrasla lica.

Tabela 12: Broj korisnika po starosnim grupama i njihova zastupljenost u 2006 i 2007

Starosna grupa	2006.	2007.	2008.
Deca i omladina	2.343	3.419	3.712
Odrasla lica	2.579	3.814	4.017
Ostarela lica	898	911	916
UKUPAN BROJ KORISNIKA	5.820	8.144	8.645

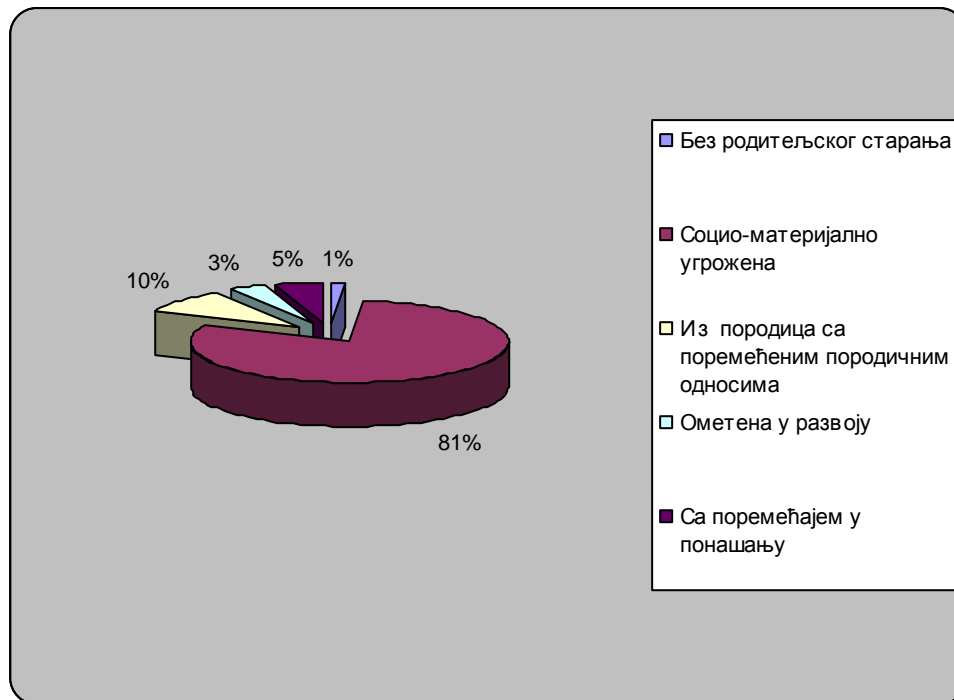
Tabela 13: Broj dece i omladine korisnika CRS usluga po osnovnim kategorijama

Deca i omladina	2006.	2007.	2008.
Bez roditeljskog staranja	48	50	42
Socio-materijalno ugrožena	1.764	2.740	2.895
Iz porodica sa poremećenim porodičnim odnosima	301	329	360
Ometena u razvoju	55	117	163
Sa poremećajem u ponašanju	175	175	252
Ostala deca i omladina			
UKUPAN BROJ	2.343	3.419	3.712

Broj dece korisnika Centra za socijalni rad iznosi 43% a broj odraslih 46,4% od ukupnog broja CRS korisnika. Kao što se iz tabela 12 i 13 može videti, na evidenciji Centra za socijalni rad došlo je do znatnog povećanja broja korisnika kako u starosnoj grupi dece i omladine tako i odraslih lica. Što se tiče ovog povećanja ono je najznačajnije kod kategorije materijalno neobezbeđenih lica jer je u toku 2008. godine došlo do povećanja ove kategorije korisnika, kao i kategorije tuđe nege. Isto tako prisutno je povećanje broja kategorije poremećenih bračnih i porodičnih odnosa. Ostale kategorije su na približno istom nivou u odnosu na prethodni izveštajni period. Na evidenciji se nalazi 1.582 korisnika materijalnog obezbeđanja sa 5.678 članova porodica. Korisnika tuđe nege ima 708 korisnika. Na institucionalnom smeštaju se

nalazi 55 odraslih i starih lica i 4-oro dece, dok se na porodičnom smeštaju nalazi 31 dece i 7 odraslih i starih osoba. Pod starateljstvom se nalazi 217 lica od kojih su 122 odrasla lica ,54 starih,a 42 su deca.

Grafički prikaz kategorija CRS korisnika dece i omladine:

Deca bez roditeljskog staranja se zbrinjavaju smeštajem u domove ili u hraniteljske porodice. To su ona deca koja nemaju žive roditelje, čiji su roditelji nepoznati ili su nestali i deca čiji roditelji iz bilo kojih razloga privremeno ili trajno ne izvršavaju svoja prava i dužnosti.

Tabela 14: Struktura dece prema razlogu odsustva roditeljskog staranja

Razlog	2006.	2007.	2008.
Roditelji umrli	16	16	14
Roditelji nepoznati			
Roditelji potpuno lišeni roditelj. prava			
Roditelji delimično lišeni roditelj. prava			
Roditelji sprečeni da vrše rodit. dužnosti	1	1	1
Neadekvatno roditeljsko staranje	31	33	27
UKUPAN BROJ DECE	48	50	42

Iz navedene tabele vidi se da je razlog odsustva roditeljskog staranja za čak 27 dece neadekvatno roditeljsko staranje pod kojim se podrazumeva zlostavljanje, zanemarivanje i napuštanje dece kada se roditelji potpuno ili delimično lišavaju roditeljskog prava putem

pravosnažne sudske presude. Prema deci bez roditeljskog staranja Centar za socijalni rad primenjuje sledeće oblike socijalne i porodično-pravne zaštite:

- starateljstvo
- usvojenje
- smeštaj u drugu porodicu ili u ustanovu socijalne zaštite i
- ostale stalne i trenutne pomoći.

U procesu zaštite ove dece često se primeni više oblika mera i usluga, a o obliku zaštite u dijagnostičkom postupku odlučuje stručni tim Centra za socijalni rad.

Stavljanje pod starateljstvo je obavezan oblik zaštite dece bez roditeljskog staranja. Porodični Zakon razlikuje starateljstvo i privremeno starateljstvo. Privremeno starateljstvo podrazumeva donošenje rešenja o postavljanju privremenog staratelja u ovom slučaju maloletnom licu u situacijama koje su predviđene u članu 132. Porodičnog zakona. Staralac se kad god ima mogućnosti bira iz redova srodnika i dete se zbrinjava u porodici srodnika. Ukoliko nema takvih mogućnosti dete se stavlja pod neposredno starateljstvo i zbrinjava se institucionalno tj. vrši se smeštaj u neku od ustanova socijalne zaštite. Pored zaštite ličnosti Centar nastoji da zaštiti i interese i imovinu ove dece. Na evidenciji Centra za socijalni rad se na kraju 2008 godine nalazilo 42 dece pod starateljstvom od kojih je 31 smešteno u hraniteljske porodice, a 11 u druge porodice.

Usvojenje, kao oblik porodično-pravne zaštite ove kategorije dece, sigurno je i najbolji vid njihove zaštite. Ovim oblikom postiže se i najpotpunija, kako pravna, tako i socijalna zaštita ove dece. U toku 2008.godine podnet je 1 zahtev za usvajanje deteta i do kraja godine 2 usvojiteljske porodice stekli su podobnost i čekaju na usvojenje. U toku godine jedan usvojiteljski par usvojio je dete.

Porodični smeštaj dece kao jedan od oblika zaštite ove kategorije dece se u praksi pokazao kao veoma dobar jer porodična atmosfera predstavlja bitan činilac u psihičkom i emocionalnom razvoju deteta. Na kraju izveštajnog perioda na evidenciji Centra nalazilo se 30 dece koja se nalaze na porodičnom smeštaju. U toku 2008, 4 dece smešteno je u hraniteljsku porodicu direktno iz porodice roditelja/srodnika. Na teritoriji Novog Pazara ima ukupno 21 porodica koje pužaju hraniteljstvo bez obzira na nadležnost CRS-a u odnosu na dete. U ovom kraju je više prisutan oblik srodničkog porodičnog smeštaja, dok hraniteljstvo nema neku tradiciju. U tom smislu, trebalo bi u narednom periodu razvijati i popularisati ovaj oblik zaštite, i naročito motivisati porodice koje su zainteresovane za hraniteljstvo.

Smeštaj u neku od ustanova socijalne zaštite u praksi Centra se primenjuje uglavnom kada su iscrpljene sve druge mogućnosti i kada se proceni da je to najadekvatniji oblik zaštite. Na kraju 2008 godine u ustanovama socijalne zaštite na smeštaju se nalaze 4 lica iz kategorije deca i omladina. Na području Novog Pazara ne postoji prihvatilište (prihvatna stanica) za privremeni smeštaj ugrožene dece i omladine.

Socio-materijalno ugrožena deca i omladina ostvaruju prava na materijalno obezbeđenje u okviru svojih porodica. Pored toga, u zavisnosti od vrste oboljenja određeni broj dece i omladine ostvaruje pravo na *dotatak za pomoć i negu drugog lica*. U 2008

godini dodatak je dobijalo 163 dece i omladine. Takođe, kao oblik zaštite ove kategorije dece i omladine dodeljuje se i **uvećani dodatak za pomoć i negu**, i u 2008 godini ovaj uvećani dodatak primalo je 72 dece i omladine. Deca i omladina iz ove kategorije su u nekoliko navrata tokom 2008 godine dobili **jednokratne novčane pomoći**, i to naročito deca koja se nalaze na porodičnom smeštaju a radi kupovine knjiga, školskog pribora i sl. Pored toga u saradnji sa humanitarnim organizacijama i lokalnim donatorima u toku godine je dodeljena i **pomoć ovoj deci u naturi** (odeća, obuća i sl).

Porodice uopšte, nalaze se u veoma teškoj materijalnoj situaciji čiji su razlozi ukratko predstavljeni u odeljku o siromaštvu i nezaposlenosti. Prema ovim socio-materijalno ugroženim porodicama primenjuju se sledeći oblici socijalne pomoći:

- Materijalno obezbeđenje porodice
- Popusti pri plaćanju troškova električne energije i komunalija
- Isplata jednokratnih novčanih pomoći
- Dodela jednokratnih pomoći u naturi
- Besplatni obroci i druge vrste socijalne pomoći, savetovanja i zaštite.

Na kraju 2008 godine, na evidenciji Centra za socijalni rad nalazilo se 1.582 porodice korisnika **materijalnog obezbeđenja porodice**, što je znatno više u odnosu na predhodnu godinu kada je na evidenciji bilo 1.512 porodica. Zbog prisutnosti društvene krize tendencije povećanja broja korisnika materijalnog obezbeđenja prisutne su kako krajem 2008, tako i u prvim mesecima 2009 godine. Sve porodice korisnici materijalnog obezbeđenja imaju **popust kod plaćanja troškova električne energije, kao i popust za plaćanje komunalija** na osnovu odluke nadležnih opštinskih organa.

BROJ KORISNIKA PRAVA KOJA SE FINANSIRAJU IZ BUDŽETA LOKALNE ZAJEDNICE (OPŠTINE I GRADA)

Grad Novi Pazar je u 2008.godini preko Centra za socijalni rad, za socijalnu i porodičnu zaštitu iz svoje nadležnosti izdvojio ukupno 4.127.424,00 dinara, od toga :

- za prava korisnika	_____	din.
- za finansiranje radnika u centru	1.787. 277,00	din.
- za dogradnju i adaptaciju poslovnog prostora uslove rada, za troškove održavanja zgrade, el. energije, kupovina kompjutera	_____	din.
- za druge namene (navesti koje)		
- jednokratne novčane pomoći	920. 000,00	din.
- pomoć za sahrane korisnika	287. 373,00	din.
- za stanovanje i život	750. 000,00	din.

Iz budžeta Grada Novog Pazara je u toku 2008. godine izdvojeno 920.000,00 dinara za isplatu jednokratnih pomoći i to kroz 204 isplate. Za isplatu troškova sahrana za 26 korisnika isplaćeno je 287.373,00 dinara. Što se tiče strukture dodeljenjih jednokratnih pomoći prema vrsti potreba možemo reći da su dodeljivane najčešće kao pomoć

porodicama za nabavku životnih namirnica, za kupovinu lekova, potreba dece u školi, nabavku ogreva, itd.

Još jedan vid pomoći najugroženijim porodicama je i **obezbeđivanje besplatnih obroka**. Pri organizaciji Crvenog krsta postoji kuhinja u kojoj se sprema obrok i hrani se 900 porodica. Sredstva za funkcionisanje kuhinje obezbeđuje Crveni krst Srbije preko Vlade Republike Srbije, Norveški Crveni krst i Grad Novi Pazar.

Veliki problem predstavlja i nerešeno stambeno pitanje porodica, pa se dešava da u jednoj kući ili stanu žive dve ili tri porodice koje imaju jednu sobu ili u istom stanu žive zbog nemogućnosti da plaćaju kiriju. Na teritoriji Novog Pazara nije organizovano pružanje usluge pod nazivom "stanovanje uz podršku" ili pod alternativnim nazivom "kuća na pola puta".

Porodice sa poremećenim porodičnim odnosima posledica su višeslojnih društvenih kriza što se naročito ogleda u dugogodišnjem povećanom broju zahteva za **razvod braka** i povećanog broja zahteva za sređivanje poremećenih bračnih i porodičnih odnosa. Razvod braka predstavlja složen socijalni, psihološki, pravni, pedagoški i sociološki problem, tako da je i problematika rada sa ovom kategorijom korisnika veoma složena. Poslove i zadatke u sređivanju poremećenih bračnih i porodičnih odnosa obavlja stručni tim Centra za socijalni rad, a koga sačinjavaju socijalni radnik, psiholog, pedagog i pravnik. Centar za socijalni rad u svom sastavu nema Savetovalište za brak i porodicu kao posebnu organizacionu jedinicu. U stručnoj organizaciji rada funkcionise Tim za zaštitu dece i omladine bez roditeljskog staranja, dece iz poremećenih porodičnih odnosa i maloletnički brak. Na evidenciji Centra za socijalni rad na kraju 2008. godine nalazilo se ukupno 360-oro ove dece. Centar za socijalni rad je u toku 2008. godine radio na 137 zahteva iz brakorazvodne parnice u postupku mirenja i povere maloletne dece. Pored toga u toku 2008. godine rađeno je na 6173 zahteva iz vanbračnih zajednica, što ukupno iznosi 210 zahteva.

Tabela 15: Broj i struktura dece iz porodica sa poremećenim porodičnim odnosima

Deca i omladina	2006.	2007.	2008.
Roditelja sa poremećenim odnosima koji nisu pokrenuli sudske postupke	128	139	155
Roditelja u brakorazvodnom sporu/prekidu vanbračne zajednice	94	106	118
Roditelja u sporovima posle razvoda braka/prekida vanbračne zajednice	79	84	87
UKUPAN BROJ DECE	301	329	360

Pored toga u toku godine se radilo sa oko 100 slučajeva gde nisu formalno podneti zahtevi, ali se služba aktivno uključila u rešavanje problema.

Što se tiče **nasilja u porodici** najčešće žrtve nasilja su deca i žene. Kod dece je najučestaliji oblik nasilja zanemarivanje i fizičko nasilje. U toku 2008, timskim zaključkom ili odlukom registrovano je 10 porodica sa problemom unutarporodičnog nasilja. U ovih 10 porodica u 2 su žrtve dece, a u 8 porodica žrtva je bračni partner. Nad decom se u ovoj opštini kao oblik zlostavljanja sprovodi fizičko nasilje i u protekloj

godini je prijavljeno 2 slučaja od kojih su žrtve bili 1 dečak i 1 devojčica. Što se tiče nasilja nad odraslim i starim licima, situacija je takva da su žrtve najčešće žene- 8 žena . Nasilnici su uglavnom bračni ili vanbračni partneri (u 10 slučajeva), a u prethodnim godinama smo evidentirali slučajeve gde su nasilnici i drugi članovi porodice,npr. sin ili ćerka.

Organ starateljstva pokrenuo je u toku 2006 godine 7 postupaka za izricanje mere zaštite od nasilja u porodici, u toku 2007 godine 8 postupaka,a u toku 2008. 2 postupka.. CSR ne poseduje podatke o broju nasilnika kojima je izrečena mera zaštite od nasilja u porodici od početka primene Porodičnog zakona pa do kraja 2008, jer ih nadležni organi ne dostavljaju. Što se tiče rada na ovoj problematici u CSR, preduzete su sve mere i aktivnosti u skladu sa Protokolom koji je propisalo Ministarstvo za rad i socijalnu politiku. Kao jedna od mera koja bi pomogla žrtvama nasilja i zlostavljanja u porodici jeste izgradnja sigurne kuće koja ne postoji na teritoriji ove opštine.

Broj **dece i omladina sa poremećajem u ponašanju** je u blagom porastu i taj trend je posledica siromaštva, nedovoljne roditeljske kompetencije, nedovoljne brige za organizovanjem aktivnog načina provođenja slobodnog vremena dece itd. Tu su i problemi vezani za upotrebu droga koje su sve dostupnije čak i u školama. Na našoj evidenciji se nalazi 252 maloletnika sa poremećajem u ponašanju.

Tabela 16: Struktura dece i omladine sa poremećajem u ponašanju

Maloletnici	2006.	2007.	2008.
Sa asocijalnim ponašanjem	11	11	16
Krivično neodgovorni (ispod 14 god.života)	10	7	13
Odgovorni za krivični prestup	59	78	42
Odgovorni za prekršaj	95	79	181
UKUPAN BROJ MALOLETNIKA	175	175	252

U toku 2008-e godine, Tim za zaštitu mladih u riziku i sa poremećajima u ponašanju i dece ometene u psiho-fizičkom razvoju je radio, u saradnji sa drugim ins- titucijama, na 467 predmeta. U istom periodu, primilo smo 260 zahteva od ustanova i ostalih radi zaštite mladih . Na sve zahteve je blagovremeno reagovano i odgovorili smo na iste u zakonskim rokovima (nije bilo niti jedne urgencije, u smislu da slučaj nije rešen u zakonskim rokovima).

U saradnji sa sudijama za maloletnike zajednički je rađeno na 252 predmeta u kojima se mladi tretiraju kao prestupnici, a prema 13 dece je Okružno javno tužilaš-tvo odbacilo krivičnu prijavu usled necelishodnosti vođenja postupka (deca ispod 14 godina starosti). Tužilaštvo je šest puta zatražilo od nas pismeni izveštaj sa mišljenjem za maloletnike, prema kojima je razmatralo celishodnost vođenja krivičnog postupka.U svakom konkretnom slučaju Okružno javno tužilaštvo je prihvatilo naše mišljenje i predlog i na osnovu istih donosilo konačne odluke.

Trenutno se tri maloletnika iz naše sredine nalaze u Vaspitno popravnom domu u Kruševcu.U toku izveštajnog perioda,prema jednom mlađem punoletniku je obustavljeno

izvršenje zavodske vaspitne mere i postpenalni prihvata je uspeo. U istom periodu jedna maloletnica je smeštena u VPD u Kruševcu.

U toku 2008. godine dvoje dece je smešteno u ustanovu socijalne zaštite u Knjaževcu. Saradnja sa ustanovama koje pružaju zaštitu deci iz naše sredine je u kontinuitetu dobra i mi smo u izveštajnom periodu posetili ustanove u kojima su ta deca smeštena.

Prema 10 maloletnika se primenjuje Pojačani nadzor organa starateljstva i prema 6 maloletnika se primenjuje Pojačani nadzor od strane roditelja. Raduju nas podaci o tome da veoma mali broj maloletnika pod nadzorom recidivira, u smislu ponovnog izvršenja društveno inkriminiranih radnji i da se prema većini uspešno izvršavaju pomenuti nadzori. Prema jednom maloletniku je sud izrekao vaspitnu meru obaveznog lečenja narkomana.

Na zahtev Policijske Uprave u svakom konkretnom slučaju smo blagovremeno reagovali i pružali adekvatnu zaštitu mladima u riziku i sa prestupničkim ponašanjem. Za potrebe Vojske Republike Srbije, blagovremeno smo odgovorili na 21 njihov zahtev, koji se odnose na podatke za regrute, koji se nalaze u evidenciji Centra za socijalni rad.

U ovom izveštajnom periodu pružali smo naše usluge prema 163 dece sa posebnim potrebama, ona su ujedno i korisnici tuđe nege i pomoći.

U ustanovama socijalne zaštite koje pružaju zaštitu deci sa posebnim potrebama trenutno se nalazi troje dece u tri različite ustanove.

U toku 2008. godine, posetili smo štićenike u sva tri doma. U Domu za decu ometenu u razvoju "Kolevka" u Subotici trenutno u istom domu boravi jedno dete iz naše sredine (jedno dete je preminulo 19.04.2008. godine nakon bolesti), dok u domovima u Sremčici i Kulinama boravi po jedno dete tj. nalaze se na smeštaju. Saradnja sa domovima za decu i omladinu ometenu u razvoju je u kontinuitetu dobra.

Uočili smo da je broj mladih u riziku i sa poremećajima u ponašanju, sa kojima smo radili u 2008. godini, blago uvećan, u odnosu na prethodnu 2007. godinu. Takođe je uočeno povećanje broja dece sa posebnim potrebama, kojima je potrebno pružiti usluge ovog centra.

Smatramo da su naše realne mogućnosti u pružanju pomoći mladima sa poremećajima u ponašanju i deci sa posebnim potrebama i dalje veoma skromne.

PROBLEMI KOJI SE IZDVAJAJU:

- Nezaposlenost i siromaštvo dece, omladine i porodica.
- Veliki broj porodica sa nerešenim stambenim pitanjem.
- Ne postoji usluga "stanovanje uz podršku" ili "kuća na pola puta".
- Veliki je broj razvedenih brakova ili porodica sa poremećenim odnosima.
- Ne postoji Savetovanište za brak i porodicu kao zasebna jedinica CRS-a
- Najzastupljeniji razlog odsustva roditeljskog staranja je neadekvatno staranje od strane roditelja što podrazumeva zlostavljanje, zanemarivanje i napuštanje.
- Nedovoljno je razvijeno starateljstvo kao oblik zbrinjavanja dece bez roditeljskog staranja.
- Prisutno je nasilje u porodici čije su najčešće žrtve deca i žene.
- Ne postoji prihvatilište / prihvatna stanica za ugroženu decu i omladinu.
- Prisutna je tendencija porasta broja dece i mladih sa poremećajem u ponašanju.

- Nedovoljna je umreženost CRS-a sa sudskim i drugim relevantnim organima (poput MUP-a i sl.), vezano za tretiranje i procesuiranje počinioca nasilja u porodici.
- Uočena je laka dostupnost i sve veći broj korisnika droga.
- Postoji problem dostupnosti (u smislu infrastrukturne mreže) srednjih škola za decu iz seoskih sredina naročito u zimskom periodu.
- Sve je veći broj dece koja ne upisuju srednju školu
- Kad je u pitanju zdravstvo, i deca u seoskim sredinama trpe posledice vezane za nedovoljan broj stručnog medicinskog osoblja po seoskim ambulancama i otežanu dostupnost lekova (u smislu lokacija apoteka), ali sa druge strane obavezni sistematski pregledi i vakcinacije školske dece doprinose njihovoj zdravstvenoj zaštiti.

ZAKLJUČCI:

- Veliki procenat nezaposlenosti, siromaštvo i nerešena stambena pitanja velikog broja porodica najuticajnije su faktori poremećenih porodičnih odnosa pa i nasilja u porodici što se sve dalje reflektuje na celokupnu situaciju i ponašanje dece i omladine.
- Pomoć poput materijalnog obezbeđenja i jednokratnih finansijskih i pomoći u naturi ne pokrivaju sve ugrožene porodice i istovremeno predstavljaju kratkoročno i nedovoljno rešenje. Postoji još vidova pomoći koje bi se mogle finansirati iz budžeta opštine i od donatora a koje bi doprinele trajnijem rešavanju problema.
- Potrebno je na lokalnom nivou uspostaviti nove usluge kao što su: Savetovanište za brak, porodicu i mlade; usluga "stanovanje uz podršku"; prihvatilište za ugroženu decu i omladinu ili žrtve nasilja u porodici.
- Razviti mehanizme javnog informisanja svih građana a posebno ugroženih grupa o pravima i načinima ostvarenja prava, u ovom slučaju u oblasti socijalne zaštite.
- Sve veći broj korisnika droge u kategoriji dece i omladine, laka dostupnost ovih supstanci kao i sve veći broj dece i omladine sa poremećajem u ponašanju rezultat su celokupnog stanja u društvu i zahtevaju hitan, ozbiljan, organizovan i sveobuhvatan odgovor cele zajednice u saradnji sa republičkim organima.

PREPORUKE:

- Upostaviti partnerstvo između svih aktera na lokalnom nivou kako bi se na najadekvatniji način odgovorilo na navedene probleme ovog prioriteta.
- Ojačati ljudski kadar u ustanovama edukacijom postojećeg i upošljavanjem novih stručnih lica.

- Nastaviti sa pružanjem materijalne pomoći deci, mladima i porodicama i proširiti usluge navedene u odeljku – zaključci a koje se finansiraju iz budžeta opštine i ako je potrebno sprovesti kampanje u cilju traženja donatora.
- Organizovati i kontinuirano sprovesti promociju hraniteljstva.
- Sprovesti kampanju protiv nasilja u porodici, oformiti telo i mobilni tim na nivou opštine koji bi se bavili ovim problemom; informisati žrtve o mogućnostima zaštite; inicirati izgradnju Sigurne kuće za zaštitu žrtvi do konačnog rešenja problema.
- Razvijati programe društvenog i radnog uključenja mladih ljudi.
- Napraviti programe prevencije maloletničke delikvencije i posebne programe za rad sa maloletnim počiniocima krivičnih i prekršajnih dela. Organizovati programe saradnje između Centra za socijalni rad, suda i javnih preduzeća i ustanova kako bi se sprovođile zakonom predviđene mere za maloletne delikvente.
- Raditi na razvijanju programa prevencija bolesti zavisnosti i programa koji se tiču reproduktivnog zdravlja.
- Motivisati mlade i porodice sa problemima da aktivno učestvuju u rešavanju svojih problema.

7.4 Izbegla i raseljena lica

Proteklih godina došlo je do smanjenja broja izbeglica na teritoriji grada Novog Pazara što je posledica prihvatanja državljanstva Republike Srbije i manjeg broja onih koji su se vratili u matične države ili se preselile u treće zemlje. Međutim, kada se radi o raseljenim licima sa Kosova i Metohije situacija je dramatična. Svako treće raseljeno lice iz Kosovskog i Pečkog okruga, kao i svako drugo iz Prizrenskog okruga, privremeno boravi u Beogradskom, a zatim u Raškom okrugu. Takođe, oko 40% raseljenih iz Kosovsko-mitrovačkog okruga boravi u Raškom okrugu. Ukupno 9.870 raseljenih lica sa Kosova i Metohije boravi na teritoriji Raškog okruga. Crveni krst u Novom Pazaru pruža pomoć za 5.200 raseljenih lica sa Kosova i Metohije i 763 lica iz Bosne i Hercegovine. Prema proceni nadležnih državnih organa, u toku 2008 očekuje se povratak oko 120.000 građana Republike Srbije iz zapadnih zemalja po readmisiji. Od tog broja procenjuje se da će oko 30.000 građana doći na područje koje pokriva grad Novi Pazar jer su poreklom iz ovih krajeva.

Socijalni akteri opštine na koje je upućena ova populacija su: Povereništvo Komesarijata za izbeglice RS u Gradu, lokalna samouprava, Centar za socijalni rad, Nacionalna služba za zapošljavanje, Crveni krst Srbije, nevladine organizacije i međunarodne humanitarne organizacije koje rade pod patronatom UNHCR-a.

Lična dokumenta: Velikom broju izbeglih i raseljenih lica najosnovniji problem čini ostvarivanje prava na lična dokumenta (državljanstvo i prebivalište) u Republici Srbiji i to zbog administrativnih i finansijskih poteškoća u pribavljanju dokumenata potrebnih za podnošenje zahteva za prijem u državljanstvo i izdavanje lične karte. Veliki deo izbegličke populacije je upravo zbog ovoga isključen iz sistema socijalne zaštite RS (pravo na materijalno obezbeđenje porodice, tuđa nega i pomoć, dečiji dodatak, roditeljski dodatak i dr).

Stambeni status: Veliki deo izbegličke populacije nema rešeno stambeno pitanje, već žive kao podstanari u iznajmljenim stanovima ili kod rođaka i prijatelja. Manji deo ovih lica je rešio stambeni status kupovinom imovine.

Projektom „Socijalno stanovanje „koji je finansiran od strane Evropske agencije za rekonstrukciju i razvoj i Danskog Saveta za izbeglice uz monitoring UNHCR i Republičkog komesarijata za izbeglice na području Grada izgrađen je stambeni objekat sa 10 stambenih jedinica i to osam za izbeglice a 2 jedinice za domicilno stanovništvo - socijalno ugrožene porodice.

Porodice su uselile u zgradu krajem 2008. godine .

Siromaštvo, nezaposlenost: Nezaposlenost je prisutna u visokom procentu među izbegličkom i raseljeničkom populacijom. Zbog niskog stepena obrazovanja i nekvalifikovanosti, pogotovu raseljenih lica sa Kosova i Metohije, ali i izbeglih, ovoj populaciji je veoma teško da nađe zaposlenje pa se izdržavaju radeći slabo plaćene i neredovne sezonske poslove ili poslove "na crno". Deo ove populacije, naročito raseljeni sa Kosova i Metohije, ima velikih problema u pribavljanju dokaza o stečenoj kvalifikaciji, kao i dokaza o ostvarenom radnom stažu ili pravu na penziju. Određen broj raseljenih lica sa KiM koja su 1999 godine bila stalno zaposlena u društvenim preduzećima i lokalnoj samoupravi a taj posao zbog spoljnih okolnosti više ne mogu da obavljaju, u međuvremenu nisu zaključila radni odnos niti zasnovala novi, ostvaruju pravo na privremenu mesečnu novčanu naknadu – takozvani "minimalac". Međutim, postoji veliki broj raseljenih kojima je radna knjižica ostala u preduzećima koja su često uništena u ratnim dejstvima te imaju problema da dokažu svoj radnopravni status pre rata. Sve ovo dovodi do izraženog siromaštva među značajnim delom izbeglih i raseljenih lica.

Zdravstvena zaštita i obrazovanje: Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti izbegla i raseljena lica imaju potpuno ista prava kao i domicilno stanovništvo. Međutim, u ovoj oblasti evidentni su veliki problemi u ostvarivanju ovog prava zbog nerešenog statusa većeg broja izbeglih lica kojima tokom popisa izbeglica 2004/2005 status izbeglice nije potvrđen ili se nisu na ovaj popis odazvala. Ova lica su ili u postupku za dobijanje državljanstva ili još uvek nisu ni podnela zahtev za dobijanje istog, u Republici Srbiji nemaju boravište ni prebivalište, te nemaju pravo na zdravstvenu zaštitu ni po jednom osnovu. Ova lica su najčešće stara i bolesna koja zbog neukosti teško prevazilaze administrativne prepreke da bi ovo pravo ostvarili a koje je upravo njima preko potrebno.

Pravo na obrazovanje se u praksi ostvaruje u potpunosti. Sva deca izbeglih lica su uključena u obrazovni sistem na svim nivoima školovanja. Poteškoće se javljaju jedino među decom raseljenih lica sa Kosova i Metohije romske nacionalnosti, koja su

delimično uključena u sistem redovnog školovanja, zbog nedostatka sredstava ili jezičke barijere.

Društvena integracija: Društvena integracija je otežana što zbog razlike u društvenim obrascima između njihovih matice i novog prostora, što zbog neravnopravnosti u ostvarenju građanskih prava. Postoje i velike predrasude domicilnog stanovništva prema izbeglim i raseljenim licima.

PROBLEMI:

- Rešavanje statusa i ličnih dokumenata u Republici Srbiji
- Rešavanje imovinskih pitanja, radnog staža i penzija u mestu porekla
- Nerešeno stambeno pitanje
- Problem nezaposlenosti
- Delimično regulisana zdravstvena zaštita
- Društvena integracija

ZAKLJUČCI:

- Osnovni problem izbeglih i raseljenih lica je pribavljanje ličnih dokumenata i rešavanje statusa. Rešenjem ovog problema stekli bi se uslovi za rešavanje i drugih problema, kao i ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite, uslovljenih državljanstvom Republike Srbije i prebivalištem.
- Veliki problem izbeglim i raseljenim licima je rešavanje stambenog pitanja. EU ima pripremljena velika sredstva za izgradnju stanova za IRL sa KiM koja se opredele za integraciju ali u tom smislu prepreke su neodlučnost IRL po pitanju trajnog odustajanja od povratka
- Izbegla i raseljena lica imaju velikih poteškoća pri zapošljavanju. Ovaj problem pogađa i domicilno stanovništvo, ali je mnogo izraženiji kod izbegličke i raseljeničke populacije.
- Zdravstvena zaštita je obezbeđena samo nim licima koja su regulisala status
- Integracija ovih lica u lokalnu sredinu je otežana .

PREPORUKE:

- Obezbediti uslove za lakše pribavljanje dokumentacije potrebne za podnošenje zahteva za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije i ličnih dokumenata
- Povećati obuhvat ugroženog dela populacije u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite

- Organizovati pravnu pomoć pri rešavanju prava na imovinu, upis radnog staža i prava na penziju ostvarenih u mestu porekla
- Rešiti stambeno pitanje ovih lica. Za rešavanje ovog pitanja postoji više načina: izgradnja izbegličkog naselja; otkup starih seoskih kuća sa okućnicom i obezbeđivanje sredstava za njihovu adaptaciju čime bi se ujedno podmladila seoska sredina; posredovanje lokalne samouprave, Centra za socijalni rad i Gerontološkog centra u obezbeđivanju stambenog prostora za ova lica putem sklapanja ugovora o doživotnom izdržavanju, čime bi se rasteretio Gerontološki centar i izašlo bi se u susret starim licima da ostanu da žive u svojim kućama i sl.
- Zajedničkom akcijom Nacionalne službe za zapošljavanje, lokalne samouprave i lokalnih preduzetnika, raditi na projektima za zapošljavanje i samozapošljavanje ovih lica. Iskoristiti njihove postojeće kapacitete, organizovati obuke u zanatima, usmeravati mlade na školovanje iz "traženih" zanimanja i sl.
- Stipendirati učenike i studente iz ove populacije
- Olakšati društvenu integraciju

7.5 Romi

Romska populacija je višestruko ugrožena društvena grupa svuda pa i u Novom Pazaru. Uprkos deklaraciji o pomoći Romima da znatno poboljšaju standard i uslove življenja koju je 2005 potpisalo nekoliko evropskih zemalja pa i Srbija, Romi i dalje žive u jako lošim uslovima. Siromaštvo, nerešeno stambeno pitanje, loša zdravstvena situacija i kratak životni vek, slaba obrazovanost i marginalizacija jesu odlike ovog društvenog prioriteta. Plan za razvoj socijalne zaštite za Rome treba da se oslanja na Nacionalnu strategiju za smanjenje siromaštva, Nacionalnu strategiju za priključivanje EU i Strategiju održivog razvoja Grada.

Demografski podaci: Prema popisu stanovništva Republike Srbije iz 1991 u Novom Pazaru bilo je 334 Roma. Međutim, na taj broj treba dodati Rome iz readmisije koji su su već došli ili će u toku 2008 doći iz zemalja Evropske unije, kao i Rome raseljene sa Kosova i Metohije od 1999 na ovamo. Do 1999. godine, oko 137.000 Roma živelo je na Kosovu. Nakon povlačenja vojske Jugoslavije u junu te godine, lokalni Romi su bili viktimizovani od strane Albanaca povratnika koji su ih optuživali da su stali na stranu Srba. Niko ne zna koliko je tačno Roma od tada napustilo Kosovo, ali UNHCR veruje da ih ima oko 50.000. Dvadeset sedam porodica sada živi u naselju Blaževo u uslovima ekstremne bede. Sa izuzetkom paketa pomoći u hrani i odeći koje povremeno dobijaju, uglavnom su prepušteni sami sebi.

Siromaštvo, nezaposlenost: U Novom Pazaru nema nijednog zaposlenog Roma, a deca uglavnom ne idu u školu zbog slabog materijalnog stanja. Prema smernicama i preporukama datim u istraživanju "Položaj Roma na tržištu rada u šumadijskom okrugu"

Romskog informativnog centra (RIC) iz 2007, mreža romskih organizacija u Srbiji će raditi na kampanji uključivanja romske zajednice u dijalogu sa predstavnicima javnih institucija, a posebno Nacionalnih službi u Srbiji. Cilj ove akcije je promovisanje zapošljavanja Roma i Romkinja kroz sisteme javnih institucija. Ova kampanja sprovodi se od kraja 2007 i januara 2008 u 10 gradova Srbije među kojima je i Novi Pazar u čijem se hotelu "Atlas" održala promocija istraživanja "Položaj Roma na tržištu rada u šumadijskom okrugu" a na okruglom stolu su prisustvovali predstavnici institucija, nevladinih organizacija, Zavoda za zapošljavanje, medija, kao i predstavnici romske zajednice iz Novog Pazara.

Stanovanje: Romi žive u nehidijenskim naseljima u samom gradu, na obodima naseljenih mesta ali i u selima poput sela Blaževo koje broji 200 romskih domaćinstava a ima samo jednu česmu. Ova naselja su uglavnom bez urbanističkog i infrastrukturnog rešenja. Kuće su trošne, sa slabom toplotnom izolacijom, vlažne i neadekvatne veličine u odnosu na broj lica koja u njima žive. Naročito problem sa stanovanjem imaju pomenuti Romi raseljeni sa Kosova i Metohije koji žive u naselju Blaževo u uslovima ekstremne bede nehidijenski, bez struje i vode.

Socijalna pomoć: Niko od raseljenih Roma nema pravo na socijalnu pomoć koju socijalne službe isplaćuju drugim srpskim izbeglicama i raseljenim licima. Pravila obavezuju podnosiocima zahteva da podnesu određena dokumenta koja Romi obično nemaju. Zato niko od njihove dece ne pohađa lokalnu školu, mada tome doprinosi i nedostatak interesovanja. NVO "Praksis" i „Balkanski centar za migracije“ u okviru pružanja besplatne pravne pomoći raseljenima sa Kosova pokušavaju da pomognu raseljenim Romima nastanjenim u Novom Pazaru tako što im obezbeđuju potrebna dokumenta koja gotovo niko nema. Njihova imena nikada nisu uneta u opštinske matične knjige na Kosovu koje su posle 1999 prebačene u užu Srbiju. Od početka 2007 do danas oko stotinu Roma koji žive u Sjenici, Tutinu i Novom Pazaru obratilo se radi upisa ili obnove upisa u matične knjige. Poseban problem su deca, jer da bi deca mogla da dobiju dokumenta prvo se moraju upisati roditelji. Bez dečijih dokumenata roditelji se ne mogu prijaviti za socijalnu pomoć, uključujući i dečiji dodatak. Takođe romske porodice ne mogu da prijave boravište niti adresu stanovanja .

Zdravstvena zaštita: Siromaštvo i neadekvatna ishrana, uslovi stanovanja i slaba informisanost i nivo znanja o očuvanju zdravlja utiču na veoma loše zdravstveno stanje ove populacije. Bitno je naglasiti da Zakon o zdravstvenom osiguranju Republike Srbije čl. 22. i Zakon o Zdravstvenoj zaštiti čl. 11. garantuju Romima koji nisu osigurani po drugom osnovu da imaju pravo na punu zdravstvenu zaštitu na teret Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje, uz ispunjenje obaveze svakog građanina da poseduje lična dokumenta.

Početkom 2005 uz podršku Fonda za otvoreno društvo formiran je Odbor za zdravstvo Roma. Akcioni plan za zdravstvo Roma predviđa da je za monitoring nadležan "Odbor Centra za prava manjina i Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine". Odbor za zdravstvo okuplja radnu grupu za zdravlje Roma, uspostavlja saradnju sa Ministarstvom zdravlja u cilju efikasnije implementacije akcionog plana za ovu oblast; omogućava

davanje preporuka od članova Odbora po kojima će se odvijati dalje aktivnosti u imlementaciji ovih programa.

Obrazovanje: Već je napomenuto da romska deca retko pohađaju školu ili je u ranim razredima napuštaju. U saradnji sa Međunarodnim komitetom Crvenog krsta organizovano je obdanište za 26 romske dece iz naselja". Održan je i seminar sa temom "Romsko dete i škola" koji su organizovali Grupa 484 i Udruženje povratnika "Reintegracija". Oko 80 procenata romske populacije je potpuno nepismeno, 63 procenta je bez osnovne škole, a samo jedan procenat od ukupne populacije ima visoko obrazovanje.

U okviru projekta „škola i za nas „ čija je realizacija u toku, a koju sprovodi Centar za decu i omladinu „DUGA“ uz podršku loklane samouprave Grada Novog Pazara i Nemačke organizacije za tehničku saradnju – GTZ, počela je sa radom škola za obrazovanje odraslih iz reda romske populacije. U ovaj oblik obrazovanja uključeno je do sada 38 lica romske populacije.

Veća uključenost lokalne samouprave u rešavanje problema romske populacije pokazana je time što je unutrašnjom sistematizacijom radnih mesta Gradske uprave u okviru Odeljenja za društvene delatnosti predviđeno mesto Koordinatora za romska pitanja. Predviđeno je da to mesto isključivo pripadne licu romske nacionalnosti.

Koordinator se stara se o lokalnim romima, raseljenim romima, njihovoj integraciji u redovan društveni život, vodi brigu o životnim i radnim uslovima Roma, analizira uslove života u romskim naseljima i predlaže organima Grada mera za poboljšanje uslova života, zalaže se za veću zaposlenost roma. Koordinator posvećuje brigu obrazovanju romske dece predškolskog i školskog uzrasta , radi na pripremi i realizaciji projekata vezanih za romska pitanja, saraduje sa svim organizacijama koje se bave pitanjima Roma kao što su UNHCR, UNDP, Komesarijat za izbeglice i druge NVO.

Društvena aktivnost i zastupanje: Socijalni akteri u Gradu na koja su Romi upućeni za ostvarivanje svojih prava su lokalna samouprava, Centar za socijalni rad, Crveni krst i nevladine organizacije koje im u najvećoj meri pomažu (Praksis, Balkanski centar za migracije , 484 i dr). Romski Informativni Centar započeo je 2007 projekat "Jačanje uloge romskog civilnog društva u oblikovanju politika koje se odnose na siromaštvo i praksu", a uz podršku UNDP-a u Srbiji. Romi u Novom Pazaru imaju čak tri udruženja, ali nijedno od njih nema u svojim redovima zaposlene profesionalce i sva su u međusobnim sukobima što im značajno umanjuje efikasnost. Lobiranje za njihov račun uglavnom je prepušteno Odboru za ljudska prava u Sandžaku koji pokušava da prati koliko se poštuju prava Roma i drugih etničkih grupa.

Romi iz readmisije: Posebno je težak život Roma koji se vraćaju iz zapadne Evrope u procesu readmisije. Srbija je prošle godine potpisala bilateralne sporazume o readmisiji sa državama zapadne Evrope, kao i Opšti sporazum o readmisiji sa Evropskom unijom, koji je stupio na snagu 1. januara 2008 godine. Na osnovu njega državljani Srbije kojima je prestao da važi osnov za boravak u inostranstvu, obavezni su da napuste zemlju u kojoj su boravili i vrata se u Srbiju. Projekat finansira Evropska unija, koja pokriva deset

reintegracionih centara u Beogradu, Nišu, Novom Pazaru, Vranju, Boru, Novom Sadu, Zrenjaninu, Knjaževcu i Prijepolju. Pojedini predstavnici Roma su istakli da u poslednje vreme Vlada Srbije čini napore da pitanje Roma reši, ali je potrebna podrška od opština i Gradova u kojima oni žive. U Novom Pazaru više od 90 odsto Roma su povratnici iz zemalja zapadne Evrope.

Društvena integracija: Usled svih negativnih tendencija koje prate ovu grupu, njenog specifičnog načina života i predrasuda koje društvena zajednica gaji prema njima, romska zajednica živi na društvenim marginama. Međutim pozitivna stvar je izražen aktivizam i društveno angažovanje samih Roma na prevazilaženju problema. Pokretačka snaga na lokalnom nivou mogu biti Romi iz readmisije.

PROBLEMI:

- Siromaštvo
- Nezaposlenost
- Veoma loši stambeni uslovi
- Zdravstveno ugrožena populacija
- Neposredovanje dokumenata potrebnih za ostvarivanje prava na socijalnu zaštitu
→ veliki broj IRL Roma ne prima nijednu vrstu socijalne pomoći
- Neobrazovanost i nedostatak kvalifikacija
- Marginalizovanost
- Broj romske dece uključene u nastavu je mali
- Deca povratnika koja su pohađala nastavu u inostranstvu imaju problema da se upišu u školu i prate nastavu

ZAKLJUČCI:

- Mnogi podaci izvedeni su iz saopštenja nevladinih organizacija i udruženja koja se bave Romima, dok na nivou zvaničnih državnih institucija i lokalne samouprave nedostaje adekvatna baza podataka.
- Romska populacija živi u izuzetno nepovoljnim stambenim uslovima.
- Romi nisu dovoljno edukovani po pitanju zdravstvene brige i važnosti higijene u očuvanju zdravlja.
- Nedovoljno obrazovana i kvalifikovana radna snaga
- Romska populacija je marginalizovana, ali je pozitivan pomak da je postala društveno aktivna kroz udruženja.

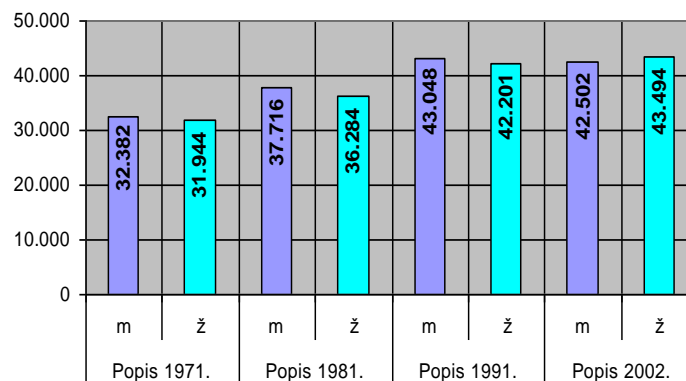
PREPORUKE:

- Formirati sveobuhvatnu bazu podataka koja će se redovno ažurirati
- Posredovati i pomoći IRL Romima da dođu do potrebnih ličnih dokumenata kako bi mogli da ostvare pravo na socijalnu pomoć kao i druga građanska prava
- Poboljšati stambene uslove u kojima živi ova populacija. Rešiti urbanistička i infrastrukturna pitanja naselja u kojima se to može. Naći donatore za potrebna sredstva za pripremu terena namenjenog za smeštaj raseljenih Roma sa KiM koji trenutno borave u kampu u centru grada
- Edukovati populaciju po pitanju zaštite zdravlja, prevencije zaraznih bolesti, nege dece i očuvanja reproduktivnog zdravlja
- Odvojiti veća sredstva za najugroženije ali i preduprediti dalju reprodukciju siromaštva
- Motivisati romske porodice i decu da se školuju kroz kampanju i putem stipendija
- Razviti programe koji podržavaju zapošljavanje Roma.
- Iskoristiti postojeća udruženja Roma, njihovog predstavnika u LS i pružiti im sve uslove za participiranje u rešavanju problema.

7.6 Žene

Demografski podaci: Prema popisu stanovništva 2002, u Novom Pazaru je bilo 28.763 radno sposobnih žena što znači od 15 do 64 godina starosti. Prema polnoj strukturi, broj muškaraca i žena je prema popisima 1971, 1981 i 1991, u Novom Pazaru bio je prilično ujednačen mada su muškarci neznatno prednjačili. Međutim, prema popisu iz 2002 godine, više je registrovano ženskog (50,5%) od muškog stanovništva (49,5%).

Grafički prikaz stanovništva Novog Pazara po polu:

Izvor: Republički zavod za statistiku

Zaposlenost: Udeo žena u ukupnom broju zaposlenih u 2005 godini bio je 42.3%. Radno sposobno i fertilno žensko stanovništvo beleži porast u desetogodišnjem periodu, tako da radno sposobno žensko stanovništvo u 2002. godini čini skoro 50% od ukupno raspoloživog kontigenta radne snage.

Tabela 17: Zaposlenost - struktura

Godina	Broj zaposlenih				Broj zaposl. na 1000 stan.		
	Ukupno	Žene (%)	Društveni sektor	Privatni sektor	Ukupno	Svi sektori	Industrija i rudarstvo
1999.	17.604	35,5	12.268	5.336	190	132	66
2000.	16.139	38,2	11.798	4.341	173	126	62

Godina	Zaposleni		Zaposleni u pred. ustan. zadrugama i dr. organizac.	Lica koja samost. obavljaju delatnost	Br. zaposl. na 1000 stan.	
	Ukupno	žene (%)			Ukupno	Zaposleni u pred. ustan. zadrug. i dr. organizac.
2001.	18.972	46,7	11.280	7.692	201	119
2002.	16.280	44,5	11.080	5.200	189	129
2003.	16.432	44,3	10.370	6.062	187	118
2004.	19.023	39,3	11.907	7.116	213	133
2005.	19.250	42,3	11.584	7.666	212	127

Izvor: Republički zavod za statistiku – Opštine u Srbiji

Prema statističkim podacima, broj nezaposlenih u Novom Pazaru se konstatno povećava do 2004. godine, kada je zabeležen porast od 98% u odnosu na stanje iz 1999. godine. Prema strukturi nezaposlenog stanovništva, tokom čitavog posmatranog perioda najveći je udeo nezaposlenih lica koja prvi put traže posao. Njihov broj varira od 85,5% u 1999. godini, preko 88,2 % u 2001. godini, pa do 79,7% u 2005. godini. Udeo lica koja su bez kvalifikacija varira oko 53% u posmatranom periodu, a u 2005. godini je 48,7%. U 2004. godini, u odnosu na prethodne godine, pojavljuje se manji broj nezaposlenih koji prvi put traže posao, zajedno sa licima bez kvalifikacije. U prethodnim godinama, izuzev 2004. u kontingentu nezaposlenog stanovništva prednjače žene, koje u 2005. godini čine 56,3%.

Nasilje u porodici: U Srbiji su diskriminacija žena i nasilje nad ženama još uvek prisutni. U 2005-oj godini usvojen je Porodični zakon kojim se naše zakonodavstvo približilo zakonodavstvima razvijenih evropskih zemalja.. Međutim, ukoliko se neefikasno primenjuje, sam zakon ne može zaštititi žene od nasilja. Činjenica je i da veliki broj slučajeva nasilja u porodici ostaje neprijavljen, bez obzira što je po novom Porodičnom zakonu nasilje u porodici krivično delo. Razlozi su brojni: žene ne poznaju svoja prava i ne znaju način kako da ih ostvare; često nemaju poverenja u institucije, institucionalne mehanizme i efikasnost zakona u praksi najčešće zbog lošeg iskustva iz prošlosti; odsustvo podrške najbliže okoline, porodice i prijatelja, a neretka je i sekundarna viktimizacija žrtve u ovakvim slučajevima.

U prioritetima o deci i mladima, odeljak o nasilju u porodici navedeni su šturi podaci kojima raspolažemo. U toku 2007, timskim zaključkom ili odlukom registrovano je 8 porodica sa problemom unutarporodičnog nasilja. Situacija je takva da su žrtve nasilja u porodici češće žene: odrasla lica 6 žena / 3 muškarca, stara lica 2 žene / 1 muškarac. Nasilnici su uglavnom bračni ili vanbračni partneri. Policijskoj upravi u Novom Pazaru u toku 2006 godine prijavljeno je 24 slučaja nasilja u porodici, a samo za 9 meseci 2007 godine 26 slučajeva. Nevladina organizacija "Damad" zabeležila je preko svog SOS telefona 209 slučajeva nasilja u porodici.

Ovo je kompleksan problem i zahteva konstantan rad na jačanju i podrške žrtvama i razvijanju saradnje između svih relevantnih institucija i organizacija, kao i konstantan rad na podizanju svesti javnosti da je nasilje nad ženama i nasilje u porodici neprihvatljivo i da je to krivično delo. U ovoj opštini ne postoji tzv. Sigurna kuća za smeštaj žrtvi do trajnijeg rešenja problema.

Zdravlje: Što se tiče brige o zdravstvenom stanju žena, u Novom Pazaru radi savetovalište za žene, savetovalište za trudnice i savetovalište za planiranje porodice. Potrebno je razvijanje programa za prevenciju i rano otkrivanje raka grlića materice kao i dojke. Potrebno je raditi na podizanju svesti žena o značaju redovnih ginekoloških pregleda kao i njihovo informisanje o ovoj temi. Stiče se utisak da mnoge žene ne znaju mnogo o zaštiti svog reproduktivnog zdravlja.

Postojeći oblici pomoći za ovu kategoriju:

- Materijalna davanja koja se ostvaruju preko Centra za socijalni rad,
- Roditeljski dodatak koji daje Vlade Republike Srbije
- Novčana pomoć nezaposlenim porodicama,

- Dečiji dodatak od strane lokalne samouprave,
- Usluge mobilnog tima Centra za socijalni rad,
- Zaštita od strane MUP
- Usluge Doma zdravlja i razgranate mreže ambulanti
- Patronažne službe
- Programi samozapošljavanja i radnog osposobljavanja

PROBLEMI I ZAKLJUČCI:

- Problem nezaposlenosti
- Problem nasilja u porodici / ovaj problem nije dovoljno istražen, potrebno je da se otvorenije govori o tome / ne postoji "Sigurna kuća".
- Problem zaštite reproduktivnog zdravlja žena

PREPORUKE:

- Inicirati projekat sigurne kuće i omogućiti njegovu održivost
- Istražiti problem zlostavljanja i fizičkog nasilja nad ženama.
- Preduzeti mere zaštite žena od nasilja u porodici
- Bolje informisati žene o njihovim pravima.
- Sprovoditi kampanje i informisati žene o važnosti redovnih zdravstvenih kontrola.

8. STRATEŠKA SVRHA I CILJEVI

Svrha ovog dokumenta je da obezbedi jasne i razumljive zadatke za dodatno umrežavanje socijalnih aktera iz zajednice u borbi na smanjenju siromaštva kroz izgradnju i pružanje integralnih oblika efikasnih i efektivnih usluga socijalne zaštite usmerenih na korisnika.

Ova strategija kompatibilna je sa lokalnim strateškim dokumentima (Strateški plan održivog razvoja grada Novog Pazara, te nacrti Lokalnog plana akcije za decu i Strategije za mlade grada Novog Pazara), te je usklađena kako sa nacionalnim tako i lokalnim smernicama razvoja društva.

Ostvarivanje strateških ciljeva će se postići kroz dostizanje projektovanih operativnih ciljeva zasnovanih na potrebama prioritetnih ciljnih grupa.

Sve strateške odluke sistematizovane su u četiri grupe, koje su komplementarne i podržavajuće kako bi obezbedile izbalansiran i kontinuiran razvoj sistema socijalne zaštite, kako sledi:

- I. Strateške odluke u odnosu na programe, usluge i obuhvat ciljnih grupa (Matrica 1)**
- II. Strateške odluke u odnosu na unutrašnje kapacitete socijalnih aktera (Matrica 2)**
- III. Strateške odluke u odnosu na zajedničko delovanje u zajednici (Matrica 3)**
- IV. Strateške odluke u odnosu na finansiranje (Matrica 4)**

Strateške odluke odnose se na strateške pravce razvoja, strateške i operativne ciljeve, kao i akcije kroz koje se postižu postavljeni ciljevi.

Pregled strateških odluka

STRATEŠKI PRAVAC 1	Graditi mrežu održivih i dostupnih socijalnih usluga zasnovanih na potrebama građana i zajednice u celini.
STRATEŠKI PRAVAC 2	Kontinuirano razvijati organizacione kapacitete pružalaca usluga javnog, privatnog i civilnog sektora u oblasti socijalne zaštite, u skladu sa standardima usluga postavljenim u Strategiji razvoja socijalne zaštite Republike Srbije.
STRATEŠKI PRAVAC 3	Uspostavljati punu i transparentnu institucionalizovanu saradnju između socijalnih aktera iz civilnog, privatnog i javnog sektora pod vodstvom Grada Novog Pazara i u službi javnog interesa.
STRATEŠKI PRAVAC 4	Uspostaviti mehanizme prikupljanja i raspolaganja sredstvima lokalne zajednice za finansiranje socijalne zaštite i socijalne politike na lokalnom nivou, u skladu sa Strategijom razvoja socijalne politike grada Novog Pazara.

9. MONITORING I EVALUACIJA

Kroz monitoring i evaluaciju se dobija odgovor na pitanje da li je projektni tim na pravom putu.

Upotrebom ovih metoda upravljanja resursima i aktivnostima omogućuje se stalna kontrola nad procesom sprovođenja strateškog plana, te donosioci odluka bivaju u prilici da uvek na pravi način mogu da procene vrednost ostvarenih promena.

Da bi se rukovodiocima lokalne samouprave i ključnim činionicima iz javnog i civilnog sektora zaduženim za uspešnost ostvarenja strateških promena omogućilo da na adekvatan način uspostave i održavaju kontrolu nad sprovođenjem složenih međusektorskih aktivnosti, neophodno je da službenici koji se bave praćenjem imaju zadatak da pribave informacije na osnovu kojih će upravljačke strukture moći da uoče i reše probleme nastale tokom sprovođenja projekta i procene napredak u odnosu na planiranje ciljeve.

Važan i težak zadatak da rukovodioci projekta (ili programa) osiguraju odvijanje projektnih aktivnosti u željenom pravcu i postizanje ciljeva, može se uspešno ostvariti samo ukoliko se izgrade adekvatni mehanizmi za njihovo blagovremeno i celovito informisanje, jer samo uz raspolaganje pravim i blagovremenim informacijama, rukovodioci će biti u prilici da donose ispravne odluke.

Raspolaganje odgovarajućim informacijama i pravilnim procenama daje nam neophodna sredstva da svako odstupanje od planiranog u sprovođenju projekta i-ili programa, koje se u praksi uvek dešava u određenom opsegu, stavimo pod našu kontrolu i onemogućimo da ugrozi ostvarivanje ključnih ciljeva.

Samo sprovođenje monitoringa kao načina kontrole rada jeste planiran i racionalan posao kojim se obezbeđuje da uvek pre nego što ga se latimo imamo jasnu predstavu o tome šta se prati i zašto se prati, kako će se obavljati praćenje, ko šta radi i koje alatke i obrasce treba koristiti.

Dok je jasno da popunjavanje obrazaca, prikupljanje i preliminarnu obradu podatke obavljaju službenici u javnoj administraciji, za njihovu analizu i dobijanje odgovora na sledeća pitanja: Da li se držimo željenog pravca? Da li postoji napredak u odnosu na ciljnu grupu našeg projekta (programa)? Da li postoje neke poteškoće u sprovođenju projektu (programa)? – zavisno od stepena složenosti analize mogu vršiti mlađi službenici, ali i iskusni stručnjaci, a ponekad i čitav tim.

Stečena saznanja omogućavaju rukovodiocima zaduženim za upravljanje uspešnošću strategije da u pravom trenutku pronađu rešenja za uočene probleme, ali i da ujedno procene da li su instrumenti praćenja i indikatori korisni.

Za uspešan monitoring su potrebne sledeće aktivnosti: utvrđivanje indikatora učinka, kreiranje vremenskog plana, vođenje evidencije, razgovori, sastanci, izveštavanje o rezultatima, ispunjenje pretpostavki. Indikatori moraju biti merljivi, racionalni, praktični, relevantni, precizni i osetljivi na promene (jedan primer dobrog indikatora jeste broj roditelja koji dobija uslugu socijalnog radnika; tu izvor verifikacije može biti dnevnik rada socijalnog rada i baza podataka CSR-a).

Zahvaljujući monitoringu možemo da steknemo jasniju sliku o trenutnom stanju, da lakše identifikujemo probleme i poboljšamo efikasnost. Uobičajeno je da programsko osoblje, zainteresovani partneri ili donatori sprovode monitoring.

Za razliku od monitoringa koji je jedan konstantan i kontinuiran proces, evaluacija se vrši povremeno. Ona se prvenstveno oslanja na informacije prikupljene tokom monitoringa kako bi se donela sveobuhvatna procena postignuća projekta i dala preporuka za unapređenje projektnih aktivnosti. Evaluaciju mogu da sprovode programsko osoblje, rukovodioci programa, angažovani eksperti ili donatori.

Evaluacija meri ispunjenje postavljenih rezultata, uticaj sprovedenih aktivnosti na korisnike i promene u ciljnoj grupi. Cilj evaluacije je da se unaprede metode monitoringa, procene troškovi i efikasnije planira.

Evaluaciju vrše zainteresovane strane kao što su korisnici, upravni i nadzorni odbori javnih ustanova i organizacija civilnog društva, aktivisti i volonteri, lokalna zajednica, finansijeri, a mogu da je sprovode projektni tim (tada je u pitanju unutrašnja evaluacija) ili nezavisni eksperti, donatori, lokalna samouprava (tada govorimo o eksternoj evaluaciji).

Evaluacione metode mogu biti fizička merenja, usmena pitanja, pismeno testiranje, analiza pisanih dokumenata, fotografije, crteži. Na kraju se donosi izveštaj i on treba da sadrži istoriju projekta, svrhu evaluacije, opis korišćenih metoda, rezultate, zaključke i preporuke.

Evaluaciju strategije treba da vrše Savet za socijalnu zaštitu, opštinske administrativne strukture, administracije ključnih aktera u zajednici, pružaoci socijalnih usluga, korisnici usluga, te stručna i najšira javnost.

Savet za socijalnu zaštitu i socijalnu politiku formiran kao međusektorsko telo od strane lokalne samouprave, pored predstavnika lokalne samouprave u svom sastavu ima i rukovodioce i stručna lica iz Centra za socijalni rad, zdravstva, obrazovanja, u socijalna pitanja uključenog civilnog sektora. Ovakvim sastavom omogućen je efektivni pristup podacima i znanjima iz različitih ustanova i organizacija, čime je stvoren dovoljan fond saznanja za sagledavanje opšteg socijalnog stanja u zajednici. Članovi Saveta za socijalnu zaštitu i socijalnu politiku kao predstavnici javnih ustanova i predstavnici nevladinog sektora doprinose sprovođenju monitoringa i evaluacije preko svojih Izveštaja o radu kojima se prate kretanja u socijalnoj oblasti i implementacija projekata. Uz to, Savet može da zatraži osnivanje partnerskih, međusektorskih radnih grupa na nivou opštine za svaki od socijalnih prioriteta, čime se anagažuju dodatni resursi zajednice i obezbeđuju novi pogledi u identifikovanju prioritetnih potreba i procenjivanje najadekvatnijih načina njihovog zadovoljenja.

Trebalo bi da Savet za socijalnu zaštitu i socijalnu politiku najmanje 4 puta tokom godine održava sastanke na kojima će teme biti monitoring i evaluacija sprovođenja strateškog plana. Imajući u vidu dinamiku izrada godišnjih izveštaja o radu iz kojih mogu da se obezbede brojni socijalni indikatori, a koji se u nekim od javnih ustanova značajnih za socijalnu zaštitu produkuju tokom februara, predloženo rešenje je da se sastanci Saveta u vezi sa pomenutim pitanjem obavljaju tokom marta, juna, septembra i početkom decembra. Ovakav ritam rada je odgovarajući i stoga što se poklapa sa nekim od ključnih datuma u planu izgradnje budžeta u javnom sektoru, te omogućuje sinhronizovanost u potraživanju novca sa aktuelnim znanjima o urgentnim i celishodnim rešenjima.

Međutim, da bi ovaj forum bio u stalnom kontaktu sa informacijama od značaja za sprovođenje strategije, neophodno je da osim redovnih izveštaja ustanova uključenih u njegov rad, postoji i stalna jedinica u okviru opštinske uprave koja omogućava prikupljanje i obradu podataka od interesa za upravljanje strategijom. Logično koliko i na prethodnom angažmanu, rešenje je da službenici zaduženi za podršku Savetu u vršenju uloga monitoringa i evaluacije budu službenici iz opštinske uprave koji su imali ključne zadatke u pripremi i pisanju samog strateškog plana.

Službenici opštinske uprave zaduženi za sprovođenje monitoringa i evaluacije treba da obezbede, prikupe i obrade, potrebne materijale za redovne i vanredne sastanke Saveta za socijalnu zaštitu. Da bi se ovaj odgovoran i kompleksan posao obavljao profesionalno, jasna je preporuka da na njemu budu angažovana lica koja su tokom izrade strategije bila u prilici da se detaljno upoznaju sa različitim bazama podataka iz različitih arhiva, i koja u celosti poznaju sadržinu strateškog plana.

Značajnu ulogu u monitoringu i evaluaciji mogu imati i pružaoci socijalnih usluga angažovanih od strane lokalne samouprave, ukoliko im se kao uslov projektnog finansiranja postavi obaveza adekvatnog izveštavanja naručioca usluge (tj. lokalne samouprave).

Takođe, u monitoringu i evaluaciji neizostavno je konsultovanje sa korisnicima, kako kroz razne strukturirane metode, tako i kroz redovne procedure za iskazivanje mišljenja i žalbi koje treba uvesti u svaki aspekt javne uprave ukoliko se teži konceptu dobre uprave. Naravno, kao najznačajniji društveni činilac, vrlo je poželjno da javnost, bilo stručna, bilo najšira (kroz dostupne lokalne medije) učestvuje u procesu monitoringa i evaluacije ostvarenja strateškog plana.

10. AKCIONI PLAN (MATRICE 1-4)

Matrica 1 - RAZVOJ LOKALNIH USLUGA I OBUHVAT UGROŽENIH CILJNIH GRUPA

Strateški pravac 1:	Graditi mrežu održivih i dostupnih socijalnih usluga zasnovanih na potrebama građana i zajednice u celini.				
Strateški ciljevi	Operativni ciljevi (rezultati)	Indikatori	Akcije	Ko je odgovoran?	Vreme realizacije:
1. Društvena integracija starih lica podržana vaninstitucionalnim uslugama na lokalnom nivou	<ul style="list-style-type: none"> • Vaninstitucionalnim oblicima zaštite obuhvaćeni korisnici iz kategorije starih lica sledećih socijalnih grupa: migranti, Romi, izbegla i raseljena lica • Organizovana pomoć u kući za stara i bolesna lica (sa akcentom na stara lica u ruralnom području) • Formiran dnevni boravak i prihvatne stanice za stara lica • Obezbeđene usluge zdravstvene zaštite starih lica iz svih socijalnih grupa • Obezbeđen ostanak u prirodnom okruženju starim licima (što je od velikog značaja i zbog specifičnosti običaja, kulture, ishrane i slično) 	<ul style="list-style-type: none"> • Baza podataka o starim licima iz svih socijalnih kategorija • Broj starih lica korisnika vaninstitucionalnih oblika zaštite 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrditi tačan broj starih lica u sledećim kategorijama: migranti, Romi, izbegla i raseljena lica • Planirati uključivanje starih lica iz kategorije migranata, Roma, izbeglih i raseljenih lica, u korisničke grupe vaninstitucionalizovanih oblika zaštite • Otpočeti sa implementacijom usluge pomoć u kući za stara lica • Planirati ustanovljavanje usluge dnevnog boravka i prihvatilišta za stara lica • Organizovati mobilne ambulante, odnosno redovan obilazak i pružanje zdravstvene nege starim licima u seoskim naseljima • Izgraditi Dom manjeg kapaciteta za stara lica u Novom Pazaru, kao međuopštinsku uslugu 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>MZ</p> <p>NVO</p>	2009. – 2012.

<p>2. Razviti programe i usluge podrške OSI i njihovim porodicama koje obezbeđuju njihovo ravnopravno učestvovanje u životu zajednice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan obuhvat OSI programima usluga i podrške • Organizovane vaninstitucionalne usluge zbrinjavanja i podrške za OSI i njihove porodice • Obezbeđeno specijalizovano pružanje kvalitetnih usluga zdravstvene zaštite 	<ul style="list-style-type: none"> • Baza podataka o OSI • Povećanje broja korisnika koji su ostvarili prava iz oblasti zaštite osoba sa invaliditetom 	<ul style="list-style-type: none"> • Sastaviti iscrpnu bazu podataka o osobama sa invaliditetom • Uspostaviti efikasan mehanizam informisanja OSI i njihovih porodica o pravima i mogućnostima zadovoljenja potreba • Uključiti decu i odrasle OSI kao korisnike usluge pomoći u kući • Izgraditi dnevni boravak za decu i odrasle OSI • Razviti uslugu stanovanja uz podršku • Specijalizovati zdravstvenu službu u kojoj će porodice OSI dobijati dijagnozu i uputstva o potrebnim tretmanima za njihovu rehabilitaciju 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>Društvo za mentalno nedovoljno razvijena lica i druge OCD</p>	<p>2009. – 2012.</p>
<p>3. Razviti programe i usluge podrške deci, mladima i porodici kako bi se ostvarili uslovi za potpun i neometan razvoj dece i mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijeni programi podrške ekonomskom jačanju porodice • Razvijeni programi materijalne pomoći iz različitih izvora • Uspostavljen zaokružen celovit sistem zbrinjavanja dece i mladih u potrebi, kao i žrtava porodičnog nasilja • Izrađen Akcioni plan za mlade • Izrađena Strategija za 	<ul style="list-style-type: none"> • Iznos sredstava namenjenih materijalnoj pomoći • Izveštaj CSR • Broj korisnika materijalne pomoći uključen u javne radove • Broj radno angažovanih mladih • Broj novouspostavljenih 	<ul style="list-style-type: none"> • Nastaviti sa pružanjem materijalne pomoći deci, mladima i porodicama • Korisnike materijalnih davanja uključiti u javne radove • Organizovati i kontinuirano sprovesti promociju hraniteljstva • Sprovesti kampanju protiv nasilja u porodici • Informisati žrtve o mogućnostima zaštite • Inicirati izgradnju sigurne kuće za zaštitu žrtava nasilja • Razviti mrežu SOS telefona 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>OCD</p> <p>Škole</p> <p>Nacionalna služba za zapošljavanje</p>	<p>2009. – 2012.</p>

	<p>Rome sa posebnim osvrtom na decu, žene i porodicu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvijeni programi prevencije bolesti zavisnosti • Organizovan Dnevni boravak i savetovalište za decu i mlade sa poremećajem u ponašanju • Uspostavljeno savetovalište za brak, porodicu i mlade 	<p>nih SOS telefona</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizovana sigurna kuća • Broj dece korisnika Dnevnog boravka za decu i mlade • Broj korisnika usluga Savetovališta za brak, porodicu i mlade 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijati programe društvenog i radnog uključenja mladih ljudi • Napraviti programe prevencije maloletničke delikvencije i posebne programe za rad sa maloletnim počiniocima krivičnih i prekršajnih dela • Raditi na prevenciji bolesti zavisnosti • Organizovati Dnevni boravak za decu i mlade sa poremećajem u ponašanju • Raditi na razvijanju programa prevencije bolesti zavisnosti i programa koji se tiču reproduktivnog zdravlja • Motivisati mlade i porodice sa problemima da aktivno učestvuju u rešavanju svojih problema • Uspostaviti rad Savetovališta za brak, porodicu i mlade 		
<p>4. Olakšati društvenu integraciju izbeglim i raseljenim licima i migrantima iz readmisije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoreni preduslovi izbeglim i raseljenim licima i migrantima iz readmisije da ostvare prava iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, kao i prava iz rada i imovinska prava • Komplementarno rešavanje stambenog zbrinjavanja dve korisničke grupe: starih lica čime se smanjuje pritisak na Gerontološki 	<ul style="list-style-type: none"> • Procena obuhvata izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije uslugama zdravstvene i socijalne zaštite • Broj zahteva upućenih službi pravne pomoći • Broj trajno rešenih 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovati uslugu pravne pomoći pri lokalnoj samouprava za: <ul style="list-style-type: none"> - pribavljanje dokumentacije potrebne za podnošenje zahteva za prihvatanje u državljanstvo Republike Srbije i ličnih dokumenata - ostvarivanje prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite - rešavanje prava na imovinu - upis radnog staža i prava na penziju ostvarenih u mestu porekla 	<p>Lokalna samouprava</p> <p>CSR</p> <p>OCD</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Sud</p> <p>MUP</p>	<p>2009. – 2012.</p>

	centar i stvaraju uslovi starim licima da ostanu da žive u svojim kućama i izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije	stambenih pitanja	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti program trajnog stambenog zbrinjavanja izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije kroz otkup starih seoskih kuća sa okućnicom • Uspostaviti mehanizme za sklapanje Ugovora o doživotnom izdržavanju između izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije uz superviziju CSR 	Nacionalna služba za zapošljavanje	
5. Olakšati društvenu integraciju Romima	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoreni preduslovi da Romi ostvare prava iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite • Povećana uključenost Roma u programe zapošljavanja • Povećana uključenost dece Roma u sistem obrazovanja • Poboljšani stambeni uslovi u kojima živi romska populacija • Izrađena lokalna strategija za Rome 	<ul style="list-style-type: none"> • Baza podataka • Broj zahteva upućenih pravnoj službi • Broj Roma uključenih u programe zapošljavanja • Broj dece Roma uključenih u obrazovni sistem • Broj projekata koji se odnose na poboljšanje stambenih uslova Roma 	<ul style="list-style-type: none"> • Formirati bazu podataka o Romima • Organizovati uslugu pravne pomoći pri lokalnoj samoupravi za pribavljanje dokumentacije potrebne za podnošenje zahteva za izdavanje ličnih dokumenata • Razviti programe koji podržavaju zapošljavanje Roma • Razviti programe podrške uključivanja dece Roma u obrazovni sistem • Poboljšati stambene uslove u kojima živi romska populacija 	Lokalna samouprava CSR OCD Dom zdravlja Sud MUP Nacionalna služba za zapošljavanje	2009. – 2012.

Matrica 2 KONTINUIRANI RAZVOJ KAPACITETA KLJUČNIH LOKALNIH AKTERA

Strateški pravac 2:	<p>Kontinuirano razvijati organizacione kapacitete pružalaca usluga javnog, privatnog i civilnog sektora u oblasti socijalne zaštite, u skladu sa standardima usluga postavljenim u Strategiji razvoja socijalne zaštite Republike Srbije.</p>				
Strateški ciljevi	Operativni ciljevi (rezultati)	Indikatori	Akcije	Ko je odgovoran?	Vreme realizacije:
<p>1. Podržati komplementarni i sveobuhvatni razvoj ukupnih kapaciteta pružalaca i korisnika usluga za stare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prostor, opremu i vozilo CSR staviti u funkciju pružanja usluge pomoći u kući, jednako u gradskom i ruralnom području • Omogućeno profesionalno angažovanje žena, migrantkinja, Romkinja, izbeglih i raseljenih, u oblasti pružanja usluga socijalne zaštite • Ustanovljen tim gerontodomaćica u koje su uključene žene iz teže zapošljivih grupa u gradu i na selu • Stručni kapaciteti CSR stavljeni u funkciju razvoja vaninstitucionalne podrške starim licima 	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obučeni i zaposlenih gerontodomaćica • Broj starih lica obuhvaćen uslugom pomoći u kući • Plan korišćenja kapaciteta kojim raspolaže CSR 	<ul style="list-style-type: none"> • Istražiti mogućnosti za uključivanje žena, migrantkinja, Romkinja, izbeglih i raseljenih, za profesionalno angažovanje u oblasti pružanja usluga socijalne zaštite • Obučiti gerontodomaćice • Prilagoditi organizaciju CSR sprovođenju usluge nege i pomoći u kući • Planirati bolje iskorišćavanje postojećih kapaciteta u zajednici za ustanovljavanje usluge dnevnog boravka i prihvatilišta za stara lica 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>MZ</p> <p>NVO</p>	<p>2009. – 2012.</p>

<p>2. Lokalnu zajednicu aktivno uključiti u inkluziju OSI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Olakšano je ostvarivanje minimalno zakonom utvrđenih prava • Razvijeni programi radne okupacije i radnog osposobljavanja lica ometenih u razvoju • Razvijeni kapaciteti socijalnih aktera za inkluziju OSI • Definisani i uspostavljeni uslovi za pružanje usluga za celodnevni boravak lica ometenih u smanjilo je pritisak na porodice OSI 	<ul style="list-style-type: none"> • Izveštaj nadležnih službi • Broj OSI uključenih u različite aktivnosti u zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> • Ubiti procedure za ostvarivanje prava OSI (tuđa nega, beneficije za vodu, troškove komunalija, struje, zdravstvene zaštite, prava na lekove i druga pomagala) • Prema iscrpnoj bazi podataka OSI ustanoviti za koje radne aktivnosti su ova lica sposobna • Organizovati kampanju za inkluziju OSI kod lokalnih preduzetnika ali i organa lokalne samouprave, resornih javnih službi i preduzeća o potrebi integracije ove društvene kategorije i napraviti analizu mogućih radnih mesta za OSI, organizovati radnu obuku i u krajnjoj instanci zaposliti radno sposobna ometena lica • Organizovati prilagođenu obuku za rad odraslih OSI • Razviti kapacitete za program stanovanja uz podršku 	<p>Lokalna samouprava</p> <p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>MZ</p> <p>Društvo za mentalno nedovoljno razvijena lica i druge OCD</p>	<p>2009. – 2012.</p>
<p>3. Resurse lokalne zajednice staviti u funkciju jačanja kapaciteta porodice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ojačan ljudski kadar u ustanovama za rad na složenoj problematici odrastanja i razvoja dece i mladih i problematici porodičnih odnosa • Obezbeđeni su tehnički 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrste sprovedenih edukacija i broj polaznika • Broj mobilnih timova • Prostor CSR opremljen za 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprovoditi edukacije zaposlenih u javnim službama o metodama rada sa decom, mladima i porodicom • Povećati broj stručnih lica koji se bave problemima mladih i porodice • Oformiti telo i mobilni tim na 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>OCD</p>	<p>2009. – 2012.</p>

	<p>uslovi za otvaranje Dnevnog boravka i Savetovališta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kapaciteti civilnog sektora su stavljeni u funkciju razvoja usluga u zajednici i zastupanja interesa marginalizovanih grupa • Kapaciteti škola i metode rada su prilagođene broju i zahtevima kvalitetnog rada sa decom • Uspostavljen sistem usluga zdravstvene zaštite koji omogućava puni obuhvat žena i u gradskom i u seoskom području 	<p>rad Dnevnog boravka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formiran tim za savetodavni rad • Broj OCD uključen u rad sa decom, mladima i porodicom • Veći broj učionica • Školski program inkluzije 	<p>nivou Grada koji bi se bavili problemima dece, mladih i porodice</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proširiti kapacitete CSR u prostoru i opremi za otvaranje Dnevnog boravka za decu sa poremećajima u ponašanju • Organizovati Savetovalište za brak i porodicu kao zasebnu jedinicu u okviru CRS • Uključiti kapacitete OCD u rad sa decom, mladima i porodicom • Izraditi Strategiju razvoja civilnog sektora u Novom Pazaru • Obezbediti odgovarajući prostor i opremu za nastavu • Aktivirati đачki parlament • Obučiti nastavni kadar za inkluziju OSI, dece sa invaliditetom i romske dece • Organizovati zdravstvene službe za pružanje usluga primarne i kurativne zdravstvene zaštite žena na selu (mobilni timovi, mamografi i sl.) 	<p>Škole</p> <p>Nacionalna služba za zapošljavanje</p>	
<p>4. Postojećim kapacitetima institucija i zajednice u celini podržati integraciju u zajednicu izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije</p>	<p>Podržan je razvoj kapaciteta nezaposlenih izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije i stavljanje tih kapaciteta u funkciju razvoja zajednice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj lica obuhvaćenih projektima zapošljavanje, samozapošljavanje i radne obuke 	<ul style="list-style-type: none"> • Zajedničkom akcijom Nacionalne službe za zapošljavanje, lokalne samouprave i lokalnih preduzetnika, raditi na projektima za zapošljavanje i samozapošljavanje izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije 	<p>Lokalna samouprava</p> <p>CSR</p> <p>Reintegracija i druge OCD</p> <p>Nacionalna</p>	<p>2009. – 2012.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Izraditi programe za prepoznavanje, evidentiranje i stavljanje postojećih radnih kapaciteta izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije • Organizovati obuke za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije • Usmeravati mlade iz grupe izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije na školovanje iz "traženih" zanimanja • Stipendirati učenike i studente iz ove populacije 	služba za zapošljavanje	
5. Podstaknuti aktivizam i društveno angažovanje samih Roma na prevazilaženju problema unutar svoje zajednice i unutar šire zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Podstaknut je proaktivan pristup Roma u rešavanju problema sa kojima se suočavaju • Podstaknut je razvoj porodičnih kapaciteta 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrtse i sadržaji pokrenutih programa edukacije • Broj romske populacije uključene u programe 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovati obuke za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju Roma • Edukovati romsku populaciju po pitanju zaštite zdravlja, prevencije zaraznih bolesti, nege dece i očuvanja reproduktivnog zdravlja • Graditi kapacitete OCD Roma 	Lokalna samouprava CSR Reintegracija i druge OCD Nacionalna služba za zapošljavanje Škole	2009. – 2012.

Matrica 3 RAZVOJ KAPACITETA ZAJEDNICE KROZ USPOSTAVLJANJE KOMUNIKACIJE, RAZVOJ PARTNERSTVA I UKLJUČIVANJA ŠIRE PODRŠKE U OKRUŽENJU ZA SPROVOĐENJE SOCIJALNE ZAŠTITE

Strateški pravac 3:	Uspostavljati punu i transparentnu institucionalizovanu saradnju između socijalnih aktera iz civilnog, privatnog i javnog sektora pod vodstvom Grada Novog Pazara i u službi javnog interesa.				
Strateški ciljevi	Operativni ciljevi (rezultati)	Indikatori	Akcije	Ko je odgovoran?	Vreme realizacije:
1. Uspostaviti komplementarnu korišćenje kapaciteta različitih socijalnih aktera u funkciju razvoja vaninstitucionalne podrške starim licima	<ul style="list-style-type: none"> Unapređena saradnja različitih socijalnih aktera u pružanju zaštite i podrške starim licima u zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> Protokol o saradnji u oblasti zaštite starih lica Broj korisnika i vrsta usluga koje su OCD i MZ pružile starim licima 	<ul style="list-style-type: none"> Potpisati protokol o saradnji između CSR i Doma zdravlja u oblasti pružanja vaninstitucionalnih oblika zaštite starih lica Uključiti MZ u snimanje potreba starih lica i organizovanje usluga u rbanom i ruralnom području Podsticati OCD sektor da se brine o starima i širi mrežu volontera 	CSR Dom Zdravlja Lokalna samouprava MZ OCD	2009. - 2012
2. Umrežiti i uključiti sve socijalne aktere u rešavanje problema osoba sa invaliditetom i njihovu društvenu integraciju	<ul style="list-style-type: none"> Umrežene su ustanove na koje su upućeni OSI i njihove porodice Unapređeno je stručno delovanje ustanova u oblasti rada sa OSI Unapređen je nivo svesti zajednice o potrebama, pravima i mogućnostima OSI 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoli u saradnji 	<ul style="list-style-type: none"> Potpisati protokole o saradnji između lokalnih socijalnih aktera u oblasti pružanja svih oblika zaštite i podrške OSI i njihovih porodica Razviti procedure razmene informacija o OSI i njihovim pravima 	CSR Dom Zdravlja Lokalna samouprava MZ OCD Škole	2009. - 2012

<p>3. Organizovan blagovremen, efikasan i sveobuhvatan odgovor cele zajednice na izazove odrastanja i razvoja dece i mladih i odgovornosti porodice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ostvarena je aktivna puna saradnja i komplementarno delovanje svih socijalnih aktera u zajednici na rešavanju problema kod dece, mladih i porodice • Omogućen je integrativni pristup u rešavanju problema i sprovođenju preventivnih programa namenjenih deci, mladima i porodici 	<ul style="list-style-type: none"> • Protokol o saradnji • Broj partnerskih projekata • Broj novootkrivenih slučajeva nasilja u porodici 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovati programe saradnje između Centra za socijalni rad, suda i javnih preduzeća i ustanova kako bi se sprovodile zakonom predviđene mere za maloletne delikvente • Potpisati protokol o saradnji na ranom otkrivanju i rešavanju porodičnog nasilja 	<p>CSR</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Lokalna samouprava</p> <p>OCD</p> <p>Škole</p> <p>Nacionalna služba za zapošljavanje</p> <p>Sud</p> <p>MUP</p>	<p>2009. - 2012</p>
<p>4. Obezbediti saradnju lokalnih institucija i OCD u programima integracije izbeglih i raseljenih lica i programima reintegracije migranata iz readmisije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ostvaren je integrativni pristup lokalnih socijalnih aktera na rešavanju problema izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije 	<ul style="list-style-type: none"> • Jedinstvena, centralizovana baza podataka • Informativni materijali o pravima ove ciljne grupe • Broj lica iz ove ciljne grupe koji su se uključili u programe školovanja, zapošljavanja i sl. 	<ul style="list-style-type: none"> • Objediniti i usaglasiti podatke svih socijalnih aktera o broju izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije i problemima sa kojima se suočavaju • Uspostaviti jedinstvenu, centralizovanu bazu podataka na nivou lokalne zajednice • Zajednički izraditi informativne materijale o pravima, uslugama i programima podrške ovoj ciljnoj grupi • Povezati se sa državnim organima i međunarodnim 	<p>Lokalna samouprava</p> <p>CSR</p> <p>OCD</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Sud</p> <p>MUP</p> <p>Nacionalna</p>	<p>2009. - 2012</p>

			<p>institucijama u rešavanju imovinsko pravnog statusa ove ciljne grupe</p> <ul style="list-style-type: none"> Javne institucije učiniti otvorenijim za uključivanje ove ciljne grupe u programe obrazovanja, zapošljavanja i drugo 	<p>služba za zapošljavanje</p>	
<p>5. Obezbediti saradnju lokalnih institucija i OCD u programima integracije Roma</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ostvaren je integrativni pristup lokalnih socijalnih aktera na rešavanju problema romske populacije 	<ul style="list-style-type: none"> Baza podataka Broj kampanja i akcija u zajednici na uključivanju romske dece u obrazovni sistem Dokument Strategije za Rome na području grada Novog Pazara 	<ul style="list-style-type: none"> Objediniti i usaglasiti podatke svih socijalnih aktera o broju romske populacije Motivisati romske porodice i decu da se školuju kroz kampanju i putem stipendija Iskoristiti postojeća udruženja Roma, njihovog predstavnika u LS i pružiti im sve uslove za participiranje u rešavanju problema Roma Izraditi Strategiju za Rome na području grada Novog Pazara 	<p>Lokalna samouprava</p> <p>CSR</p> <p>OCD</p> <p>Dom zdravlja</p> <p>Sud</p> <p>MUP</p> <p>Nacionalna služba za zapošljavanje</p>	<p>2009. - 2012</p>

Matrica 4 PLAN PRIBAVLJANJA I RASPOLAGANJA FINANSIJSKIM SREDSTVIMA POTREBNIM ZA SPROVOĐENJE SOCIJALNE ZAŠTITE

Strateški pravac 4:	Uspostaviti mehanizme prikupljanja i raspolaganja sredstvima lokalne zajednice za finansiranje socijalne zaštite i socijalne politike na lokalnom nivou, u skladu sa Strategijom razvoja socijalne politike grada Novog Pazara.				
Strateški ciljevi	Operativni ciljevi (rezultati)	Indikatori	Akcije	Ko je odgovoran?	Vreme realizacije:
1. Planirati sredstva u budžetu lokalne samouprave za programe namenjene vaninstitucionalizovanoj zaštiti starih lica	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđeno funkcionisanje usluge pomoći u kući (uz sufinansiranje sredstvima iz budžeta Grada, kao preduslova) 	<ul style="list-style-type: none"> Uplata dela sredstava od strane lokalne samouprave 	<ul style="list-style-type: none"> Obezbediti finansijska sredstva za sufinansiranje usluge pomoći u kući za stara lica i osobe sa invaliditetom koja je dobila finansijsku podršku Fonda za socijalne inovacije 	Lokalna samouprava	2009. – 2012.
2. Obezbediti minimum ekonomske sigurnosti OSI i njihovim porodicama	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđena materijalna davanja za OSI i njihove porodice kroz proširena prava Obezbeđeno sufinansiranje usluga OSI od strane lokalne samouprave 	<ul style="list-style-type: none"> Ukupni iznos sredstava namenjen OSI i njihovim porodicama 	<ul style="list-style-type: none"> Planirati značajnija sredstva za proširene oblike zaštite OSI iz lokalnih sredstava Obezbediti sredstva iz nacionalnih i međunarodnih fondova U programima za zapošljavanje OSI koristiti podsticajna sredstva Nacionalne službe za zapošljavanje 	Lokalna samouprava OCD CSR Škole	2009. – 2012.
3. Uspostaviti različite vidove finansiranja programa i usluga za decu, mlade i	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđena održivost usluga namenjenih deci, mladima i porodici iz 	<ul style="list-style-type: none"> Struktura lokalnog budžeta 	<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti kriterijume za dodelu materijalnih i drugih oblika pomoći deci i porodici 	Lokalna samouprava	2009. – 2012.

porodicu	budžeta opštine i različitih nacionalnih i međunarodnih fondova	<ul style="list-style-type: none"> Iznos sredstava obezbeđen iz različitih izvora 	<p>iz oblasti proširenih prava</p> <ul style="list-style-type: none"> Obezbediti sufinansiranje usluga Dnevnog boravka da decu sa poremećajem u ponapanju Obezbediti sufinansiranje Savetovaništa za brak, porodicu i mlade Dogovoriti sa drugim opštinama u okruženju sufinansiranje prihvatilišta i sigurne kuće Isražiti potencijalne međunarodne izvore finansiranja 		
4. Obezbediti sredstva iz različitih izvora za rešavanje problema izbeglih i raseljenih lica i migranata iz readmisije	<ul style="list-style-type: none"> Očuvanje postojećih ljudskih i materijalnih dobara u ruralnom području zajednice Pribavljena sredstva iz međunarodnih fondova 	<ul style="list-style-type: none"> Broj otkupljenih i adaptiranih seoskih kuća 	<ul style="list-style-type: none"> Napraviti procenu potrebnih sredstava za trajnu zbrinjavanje i integraciju, a na osnovu prikupljenih podataka o veličini korisničke grupe i potrebama Obezbediti sredstva za kupovinu i adaptaciju seoskih kuća Razviti partnerske projekte lokalne samouprave i OCD 	Lokalna samouprava OCD	2009. – 2012.
5. Odvojiti veća sredstva za integraciju Roma i tako preduprediti dalju reprodukciju siromaštva	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđena sredstva za implementaciju prioriteta definisanih u Strategiji za Rome 	<ul style="list-style-type: none"> Struktura i iznosi sredstava namenjenih integraciji Roma u zajednicu 	<ul style="list-style-type: none"> Obezbediti sredstva za programe integracije Roma Obezbediti sredstva za pripremu terena namenjenog za smeštaj raseljenih Roma sa KiM koji trenutno borave u nehidijenskom –slam naselju na periferiji grada 	Lokalna samouprava OCD	2009. – 2012.

PRILOZI:

SPISAK UČESNIKA U PROCESU IZRADE STRATEGIJE

Na sastancima , radionicama i konsultacijama u okviru Projekta- Izrade strategije socijane zaštite za Grad Novi Pazar učestvovali su :

1. Adnan Dizdarević- Centar za socijalni rad
2. Tahir Delić-. - Predsednik Društva za MNRL
3. Ljilja Kostić- Opštinska organizacija Crvenog Krsta
4. Hajrudin Hajrović -član Gradskog Veća
5. Rifat Ličina - član Gradskog Veća
6. Ismet Suljević- Predsednik Muslimanskog dobrotvornog društva “MERHAMET – SANDŽAK“
7. Semiha Kačar- Odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda
8. Aida Ćorović- Koordinator Urban-In
9. Jusuf Ćorović- pomoćnik poverenika za izbeglice Novi Pazar
10. Milisav Milosavljević-poverenik za izbeglice Novi Pazar
11. Radosav Filipović- pomoćnik gradonačelnika –resor socijalna politika
12. Zora Mijaljević- Skupština Grada- zamenik sekretara
13. Milka Miletić-Međupštinska organizacija slepih i slabovidih
14. Ismet Buđevac- Savez gluvih i nagluvih
15. Hakija Beširević-muslimansko humanitarno društvo “MERHAMET-SANDŽAK“
16. Alma Halilović-Društvo za MNRL
17. Remzija Koničanin – O.Š. „ Jovan Jovanović-Zmaj”
18. Kadrija Mehmedović- Reintegracija
19. Emir Fetahović- Sandžački odbor za ljudska prava
20. Rifat Ličina – Gradsko Veće
21. Đorđe Božović- Centar za decu i omladinu – Duga
22. Sadik Ugljanin- Gradska uprava
23. Ismail Dupljak- Gradska uprava
24. Rade Maksimović- Gradska uprava
25. Edib Ugljanin- Gradska uprava
26. Nihat Nailović- Savet VI MZ
27. Fuad Gološ- Savet I MZ
28. Dr Emro Bihorac-- Zdravstveni centar
29. Dr Uroš Božović- r-Zdravstveni centar
30. Dr Nataša Mialilović- r- Zdravstveni centar
31. Dr Edvin Hadžibulić- Zdravstveni centar
32. Zoran Vujanac- psiholog
33. Damir Kurtović-Nacionalna služba za zapošljavanje
34. Milenko Kovačević – Nacionalna služba za zapošljavanje
35. Zijavera Hodžić –Predškolska ustanova
36. Sanela Gegić- Predškolska ustanova
37. Nevresa Skarep- O.Š. “Jovan Jovanović –Zmaj“
38. Džanko Suljević- Udruženje Roma
39. Slobodan Marković- Udruženje Roma
40. Miladin Belojica - Turističko-ugostiteljska škola
41. Milijan Belić – Gradska uprava- Odsek Dečija zaštita
42. Mersiha Lakota- Odsek za dečiju zaštitu
43. Vasvija Gusinac-LER-gradska uprava
44. Fikreta Kijamet-Odesk za obrazovanje